

Η ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

ΙΔΡΥΜΑ
ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

**SOLIDARITY
NOW**
This is our common ground

Φορέας Υλοποίησης:

 Generation 2.0
For Rights Equality & Diversity

Εταίρος:

 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
για τα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
του ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η συγγραφή και παραγωγή του κειμένου «Η ελληνική ιθαγένεια στην πράξη: Έκθεση προτάσεων» πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη».

Το παρόν κείμενο αποτελεί προσωπική τοποθέτηση του συντάκτη/της συντάκτριας και δεν απηχεί απαραίτητα τις απόψεις του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Διαχειριστή Επιχορήγησης του Προγράμματος Active citizens fund στην Ελλάδα (Ίδρυμα Μποδοσάκη σε συνεργασία με το SolidarityNow).

Το έργο «Η Ιθαγένεια στην πράξη» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, με φορέα υλοποίησης το Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity και εταίρο την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Το έργο ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2021 και θα ολοκληρωθεί τον Μάρτιο του 2023. Περισσότερες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του έργου ithageneia.gr.

Το πρόγραμμα Active citizens fund, ύψους €13,5 εκατ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014-2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow.

Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr.

GENERATION 2.0 FOR RIGHTS, EQUALITY & DIVERSITY

Το [Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity](#) (Generation 2.0 RED) προέκυψε το 2006 ως πρωτοβουλία της δράσης νέων μεταναστευτικής καταγωγής, οι οποίοι δημιούργησαν μια άτυπη ομάδα καλούμενη «Δεύτερη Γενιά», με αποστολή την εξασφάλιση του δικαιώματος στην ιθαγένεια για την αόρατη γενιά των παιδιών που γεννήθηκαν ή μεγάλωσαν στην Ελλάδα από γονείς μετανάστες. Το Generation 2.0 RED ιδρύθηκε καταστατικά το 2013 από τη συνένωση της εν λόγω ομάδας με το ανεξάρτητο ερευνητικό κέντρο «Ινστιτούτο για τα Δικαιώματα, την Ισότητα και την Ετερότητα (i-RED)», με στόχο την οργανική σύνδεση της έρευνας με την εμπειρία του πεδίου.

Σήμερα το Generation 2.0 RED είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός, που αποτελείται από μία διεπιστημονική ομάδα ανθρώπων διαφορετικής καταγωγής μεταξύ τους, οι οποίοι μοιράζονται το κοινό όραμα ότι όλοι μας, ατομικά και συλλογικά, έχουμε το δικαίωμα σε ισότιμη και ενεργό συμμετοχή σε μια κοινωνία που σέβεται τη διαφορετικότητα. Η αποστολή του Generation 2.0 RED υλοποιείται βάσει μιας ολιστικής προσέγγισης, αφού παρεμβαίνει στο ατομικό, κοινωνικό και θεσμικό επίπεδο, με στόχο την ενδυνάμωση ατόμων και κοινοτήτων για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της διαφορετικότητας, καθώς και την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και των διακρίσεων.

Επομένως, ο οργανισμός παρακολουθεί ενεργά τα ζητήματα της ιθαγένειας ήδη από το 2006: την ψήφιση του Ν. 3838/2010^{*} την κοινωνική αδικία που προκλήθηκε από την [απόφαση 460/2013 του Συμβουλίου της Επικρατείας](#), το οποίο έκρινε αντισυνταγματικές δύο από τις καινοτομίες που εισηγήθηκε ο νόμος αυτός* την ψήφιση του Ν. 4332/2015, που έδωσε τελικά [το δικαίωμα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας στα παιδιά των μεταναστών και μεταναστριών](#) που γεννήθηκαν και/ή μεγάλωσαν στην Ελλάδα^{*} τέλος, τον Ν. 4604/2019 και πρόσφατα τον Ν. 4735/2020, που επέφεραν σημαντικές αλλαγές στο σύστημα της πολιτογράφησης. Από το 2015, που κατοχυρώνεται νομικά η ιθαγένεια δεύτερης γενιάς, το Generation 2.0 RED παρακολουθεί αδιαλείπτως την εφαρμογή της νομοθεσίας για την κτήση ιθαγένειας και τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό, τον Ιούλιο του 2020 δημοσίευσε την [Έκθεση για τις Διευθύνσεις Ιθαγένειας του υπουργείου Εσωτερικών](#).

* Η πρώτη αφορούσε την καθιέρωση ειδικών διαδικασιών κτήσης της Ελληνικής Ιθαγένειας για τα παιδιά των μεταναστών (Δεύτερη Γενιά) είτε από τη γέννησή τους, εάν οι γονείς τους διέμεναν μόνιμα και νόμιμα στη χώρα επί τουλάχιστον 5 συνεχόμενα έτη, είτε κατόπιν επιτυχούς ολοκλήρωσης της παρακολούθησης 6 τουλάχιστον τάξεων της ελληνικής εκπαίδευσης. Η δεύτερη καινοτομία είχε να κάνει με το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές τοπικής αυτοδιοίκησης για ορισμένες κατηγορίες νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, καθώς και για τους ομογενείς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

[Η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου](#) (ΕΛΕΔΑ) είναι σωματείο με πολυετή δράση στον τομέα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (έτος ίδρυσης 1953).

Είναι μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και συμμετέχει στην Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Από το 2011, σε συνεργασία με δύο εταίρους, έχει επιλεγεί από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ως εθνικό σημείο επαφής για την Ελλάδα, με σκοπό τη συγκέντρωση στοιχείων και πληροφοριών σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και διακρίσεων.

Στους τομείς παρέμβασής της περιλαμβάνονται ζητήματα που αφορούν μεταξύ άλλων: τις μειονότητες, τη μετανάστευση και το άσυλο, τη ρητορική του μίσους και τη ρατσιστική βία, τον σεξισμό και την έμφυλη βία, τη δικαιοσύνη, το σωφρονιστικό σύστημα καθώς και τις σχέσεις κράτους-εκκλησίας. Η δράση της συνίσταται στη μελέτη των προβλημάτων των πολιτών, στην υποβολή προτάσεων και νομοτεχνικών ρυθμίσεων για την επίλυσή τους, στην άσκηση συνηγορίας, στη στρατηγική επίλυση υποθέσεων, στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και την εμβάθυνση του δημόσιου διαλόγου γύρω από τα ανθρώπινα δικαιώματα με διαλέξεις, συνέδρια, καμπάνιες, δημοσιεύσεις και λοιπές εκδηλώσεις.

Από το 2008 έως το 2009 επεξεργάστηκε, με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου της, [σχέδιο νομοθετικής πρωτοβουλίας για έναν νέο Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας](#). Το σχέδιο αυτό αποτέλεσε το θεμέλιο της μεταρρύθμισης του 2010. Στη συνέχεια, το 2012, πραγματοποίησε τη διαδικτυακή καμπάνια με τίτλο «[Τα παιδιά των μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα έχουν δικαίωμα στην ελληνική ιθαγένεια](#)» και τοποθετήθηκε ως [διάδικος ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας](#) στην υπόθεση που αφορούσε τη συνταγματικότητα των μεταρρυθμίσεων του 2010. Έκτοτε παρακολουθεί στενά τις εξελίξεις στο πεδίο της ιδιότητας του πολίτη, συμβάλλοντας με τη νομική της ειδημοσύνη, και με όποιον τρόπο κρίνει πρόσφορο, στην εδραίωση του κράτους δικαίου. Στο πλαίσιο αυτό, μετά τις πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις, η ΕΛΕΔΑ δημοσίευσε την ανακοίνωση «[Ιθαγένεια σε αποκλεισμό](#)».

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ

Το έργο «Η Ιθαγένεια στην πράξη» απαντά για πρώτη φορά στην ανάγκη να γίνει ένας απολογισμός της διοικητικής διαδικασίας που σχετίζεται με την απόδοση της ιθαγένειας στην Ελλάδα. Στόχος είναι η συνεισφορά στην ίση πρόσβαση και απόλαυση του δικαιώματος σε αυτή, ενώ ως απώτερος σκοπός τίθεται η βελτίωση των πρακτικών της δημόσιας διοίκησης μέσα από προτάσεις για άρση των εμποδίων που έχουν εντοπιστεί. Απευθύνεται πρωτίστως στην ελληνική δημόσια διοίκηση λαμβάνοντας υπόψη και το όφελος των δικαιούχων. Παράλληλα, επιδιώκεται η ενημέρωση του κοινού σχετικά με το σημαντικό θέμα της ουσιαστικής πρόσβασης στην ιδιότητα του πολίτη.

Το έντυπο «Η ελληνική ιθαγένεια στην πράξη: Έκθεση προτάσεων» αποτελεί δράση του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη». Ο οργανισμός Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity ανέλαβε τη συγγραφή του κειμένου και την παραγωγή του εντύπου, συμπεριλαμβάνοντας τα σχόλια της ΕΛΕΔΑ. Οι πληροφορίες που αφορούν το νομικό πλαίσιο και τις ενέργειες από πλευράς δημόσιας διοίκησης ισχύουν μέχρι και τη δημοσίευση της παρούσας έκθεσης. Οι συστάσεις αφορούν το ισχύον πλαίσιο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	8
Κεφάλαιο I	
Το ισχύον νομικό πλαίσιο μετά τις σημαντικές τροποποιήσεις των τελευταίων δύο ετών	10
1 Πολιτογράφηση αλλογενών	11
1.1 Αναδρομή: η προηγούμενη διαδικασία και τα κύρια ζητήματα	11
1.2 Το νέο σύστημα: τροποποίηση θεμάτων και στόχοι	13
2 Ιθαγένεια δεύτερης γενιάς	16
2.1 Αναδρομή: αρχή της νέας διαδικασίας και τα κύρια ζητήματα	16
2.2 Οι τελευταίες νομοθετικές αλλαγές και οι στόχοι τους	18
Κεφάλαιο II	
Αξιολόγηση του νέου συστήματος πολιτογράφησης αλλογενών	19
1 Εξετάσεις απόκτησης Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση (ΠΕΓΠ)	20
1.1 Η Επιστημονική Επιτροπή	20
1.2 Η Τράπεζα Θεμάτων	21
1.3 Η εξεταστική διαδικασία	25
2 Προϋποθέσεις πολιτογράφησης: η συνολική εξέταση της αίτησης	32
2.1 Τεκμήρια οικονομικής ένταξης	32
2.2 Τεκμήρια κοινωνικής ένταξης	39
2.3 Ενεργή και ουσιαστική συμμετοχή στην πολιτική ζωή της Χώρας	40
2.4 Κατάργηση της προφορικής συνέντευξης	41
2.5 Πρόσφυγες: αλλαγή στα απαιτούμενα χρόνια νόμιμης διαμονής	43
2.6 Κατάργηση των αντιρρήσεων ενώπιον του συμβουλίου ιθαγένειας	44
3 Κεντρική διοικητική οργάνωση και στελέχωση υπηρεσιών	45
4 Ρυθμός διεκπεραίωσης αιτήσεων	46

Κεφάλαιο III

Αξιολόγηση των διοικητικών αλλαγών στην ιθαγένεια δεύτερης γενιάς	48
1 Κεντρική διοικητική οργάνωση και στελέχωση υπηρεσιών	49
2 Ρυθμός διεκπεραίωσης αιτήσεων	50
3 Λοιπά ζητήματα	53
3.1 Πρόσβαση των παιδιών με αναπηρία στην κτήση ελληνικής ιθαγένειας	53
3.2 Αναστολή ή απόρριψη της αίτησης-δήλωσης λόγω ποινικών κωλυμάτων	54

Κεφάλαιο IV

Προτάσεις	56
1 Προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών κτήσης ιθαγένειας	57
2 Προτάσεις για την πολιτογράφηση	61
2.1 Εξετάσεις απόκτησης ΠΕΓΠ	61
2.2 Ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις	65
3 Προτάσεις για την ιθαγένεια δεύτερης γενιάς	67
Επίλογος	70
Πηγές	72
Παράρτηματα	74

Το έργο «Η Ιθαγένεια στην πράξη» σχεδιάστηκε στις αρχές του 2020 με κύριο στόχο τον εντοπισμό των δυσλειτουργιών κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας για την κτήση ιθαγένειας και τη βελτίωση των πρακτικών της δημόσιας διοίκησης μέσα από προτάσεις για άρση των κυριότερων εμποδίων. Διαχρονικά έχει παρατηρηθεί ότι η αποτελεσματική και δίκαιη πρόσβαση των μεταναστριών και μεταναστών στην ιθαγένεια δεν εξαρτάται μόνο από την ύπαρξη του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, σημαντικό ρόλο παίζει και ο τρόπος εφαρμογής του από τη δημόσια διοίκηση. Ενώ, λοιπόν, ο νόμος ορίζει τις διαδικασίες, η διοικητική πρακτική συχνά αναιρεί την ουσιαστική πρόσβαση στην ιθαγένεια.

Η έναρξη του έργου τον Απρίλιο του 2021 συνέπεσε χρονικά με μία από τις κρίσιμότερες και πιο εκτεταμένες νομοθετικές αλλαγές στο καθεστώς πολιτογράφησης των τελευταίων ετών. Η νέα διαδικασία –που αντικατέστησε την προφορική συνέντευξη ενώπιον των Επιτροπών Πολιτογράφησης με γραπτές εξετάσεις και εισήγαγε τα εισοδηματικά κριτήρια για την εξακρίβωση της οικονομικής ένταξης– τέθηκε στο επίκεντρο της μελέτης, ανάλυσης και κριτικής κατά τη διάρκεια υλοποίησης του έργου τα τελευταία δύο χρόνια, έως και τον Μάρτιο του 2023. Παράλληλα, την ίδια χρονική περίοδο ξεκινούσε και μια σημαντική διοικητική αλλαγή στην ιθαγένεια της δεύτερης γενιάς: η μεταφορά της αρμοδιότητας της εξέτασης των αιτήσεων σε δύο νεοσύστατες υπηρεσίες, την Περιφερειακή Διεύθυνση Ιθαγένειας Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας Β΄.

Οι τροποποιήσεις στις διαδικασίες ήταν συνεχείς και αλληπάλληλες, με αποκορύφωμα τη νομοθέτηση του Ν. 4735/2020 και, επακολούθως, μία σειρά τροπολογιών και μεμονωμένων διατάξεων σε επόμενα νομοθετήματα, την έκδοση σχετικών αποφάσεων, τη δημοσίευση εγκυκλίων και οδηγιών προς τη Διοίκηση. Αυτή η παραγωγή νομοθετικών και διοικητικών κειμένων ξεκίνησε το 2020 και ολοκληρώθηκε τους πρώτους μήνες του 2022, δημιουργώντας την ανάγκη για εκτεταμένη παρακολούθηση, συγκριτική ανάλυση, κατανόηση και επεξήγηση των νέων προβλέψεων. Οι απανωτές και, σε κάποιες περιπτώσεις, αντικρουόμενες διατάξεις προκάλεσαν ακόμη και σύγχυση στο έργο της Διοίκησης, η οποία καλούνταν να εφαρμόσει το νέο σύστημα της πολιτογράφησης. Επομένως, οι συνθήκες απαιτούσαν πρωτίστως τη μελέτη και εφαρμογή της νέας νομοθεσίας πριν από τη μελέτη και αποτίμηση της διοικητικής πρακτικής. Η έκθεση «Η ελληνική ιθαγένεια στην πράξη» επιχειρεί να συγκεντρώσει την εμπειρία παρακολούθησης του νέου συστήματος συνολικά και να συνθέσει τα

συμπεράσματα που έχουν εξαχθεί από τις επιμέρους δράσεις του έργου κατά τη διάρκεια των δύο ετών.¹

Δύο κεντρικά ζητήματα στόχευε να διορθώσει ο νέος νόμος: πρώτον, τις τεράστιες καθυστερήσεις στη διαδικασία απόκτησης ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά και στην απόδοση ιθαγένειας με πολιτογράφηση και, δεύτερον, την εν δυνάμει ανομοιογενή κρίση των διαφορετικών Επιτροπών Πολιτογράφησης. Αυτός ήταν ο στόχος του Υπουργείου Εσωτερικών όταν θεσμοθέτησε τις νέες διαδικασίες πολιτογράφησης και σύστησε τις δύο νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις Ιθαγένειας. Κατά πόσο, όμως, οι διατάξεις του Ν. 4735/2020 είναι σε θέση να επιταχύνουν τις διαδικασίες απόδοσης ιθαγένειας και να καταστήσουν πιο αξιοκρατικό το σύστημα της πολιτογράφησης; Κατά πόσο, τελικά, επιτεύχθηκαν αυτοί οι στόχοι κατά την εφαρμογή των νέων διατάξεων; Αυτά είναι τα κύρια ερωτήματα που επιχειρεί πρωτίστως να απαντήσει η έκθεση αυτή, αξιολογώντας το νέο καθεστώς και παρουσιάζοντας προτάσεις προς την κατεύθυνση δίκαιων, αξιοκρατικών και σύγχρονων διαδικασιών.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια αναδρομή στην προηγούμενη διαδικασία και παρουσιάζεται αναλυτικά το ισχύον νομικό πλαίσιο μετά τις σημαντικές τροποποιήσεις των τελευταίων δύο ετών. Στη συνέχεια, στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο αντίστοιχα, επιχειρείται η αξιολόγηση του νέου συστήματος της πολιτογράφησης αλλογενών και των διοικητικών αλλαγών στην ιθαγένεια δεύτερης γενιάς. Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο συγκεντρώνει τις προτάσεις μας για τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών κτήσης ιθαγένειας.

Η συγγραφή της παρούσας έκθεσης ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2023. Τα αριθμητικά στοιχεία αναφορικά με τις εκκρεμείς υποθέσεις, τις εκδοθείσες αποφάσεις κτήσης ιθαγένειας και τη στελέχωση των υπηρεσιών, που παρουσιάζονται στα κεφάλαια, καλύπτουν έως τον Ιούνιο του 2022, οπότε δημοσιεύτηκαν τα τελευταία επίσημα στοιχεία από το Υπουργείο Εσωτερικών στο πλαίσιο του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου.

¹ [Οι Αναφορές για τα Ζητήματα Ιθαγένειας στη Διοικητική Διαδικασία](#), [η Έκθεση Καλών Πρακτικών των Ευρωπαϊκών Χωρών στη Διαδικασία Πολιτογράφησης](#), οι Ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης: συστάσεις επί της ουσίας και τα [Εργαστήρια με θέμα «Ο ρόλος των δημοσίων λειτουργιών στην κτήση ιθαγένειας»](#). Αναλυτικές πληροφορίες παρέχονται στην ιστοσελίδα του έργου: ithagenia.gr

ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΔΥΟ ΕΤΩΝ

1.1 ΑΝΑΔΡΟΜΗ: Η ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η πολιτογράφηση ως τρόπος κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας υπάρχει προ της συστάσεως του ελληνικού κράτους, καθώς αναφέρεται και στα Συντάγματα της Ελληνικής Επανάστασης. Διατάξεις για πολιτογράφηση περιείχε επίσης ο προηγούμενος Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας (Ν. 3370/1955), ο οποίος ίσχυε από το 1955 έως και το 2004, με διάφορες τροποποιήσεις επί των διατάξεών του.

Οι σύγχρονες διατάξεις για την κτήση της ιθαγένειας, όπως ισχύουν σήμερα, συγκεντρώθηκαν σε ένα νομοθέτημα (Ν. 3284/2004), τον Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (ΚΕΙ). Η διαδικασία πολιτογράφησης αλλογενών αλλοδαπών αποτελεί μία από τις κύριες κατηγορίες του. Οι προϋποθέσεις για την πολιτογράφηση αποτελούν ουσιαστικές στάδια της διαδικασίας. Στο μεγαλύτερο μέρος τους παγιώθηκαν μετά τις σημαντικές τροποποιήσεις που έφερε ο Ν. 3838/2010. Οι περισσότερες από αυτές έμειναν αμετάβλητες για περίπου μία δεκαετία. Οι προϋποθέσεις χωρίζονται σε τυπικές και ουσιαστικές.

Στις τυπικές συμπεριλαμβάνονται καταρχάς η ενηλικότητα και η απουσία ποινικών και διοικητικών κωλυμάτων. Επίσης, τα άτομα που επιθυμούν να καταθέσουν αίτηση πρέπει να έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον 7 έτη προηγούμενης νόμιμης διαμονής με ένα από τα ακόλουθα καθεστώτα: επί μακρόν, δεκαετίας, διεθνούς προστασίας, ανθρωπιστικών λόγων ή ως μέλος οικογένειας Έλληνα/Ελληνίδας ή πολίτη της ΕΕ. Από την επταετία εξαιρούνται οι πολίτες ΕΕ, οι σύζυγοι Έλληνα ή Ελληνίδας με τέκνο, όσες/οι έχουν τη γονική μέριμνα τέκνου ελληνικής ιθαγένειας που έχει γεννηθεί στην Ελλάδα, καθώς και οι ανιθαγενείς. Αυτές οι κατηγορίες μπορούν να αιτηθούν με 3 έτη προηγούμενης συνεχούς νόμιμης διαμονής. Τέλος, το 2018 με τον Ν. 4531 προστέθηκε η δυνατότητα να πολιτογραφηθούν και άτομα που κατέχουν τους λοιπούς τίτλους διαμονής (π.χ. άδεια διαμονής για εξαρτημένη εργασία), έπειτα από 12 συναπτά έτη με νόμιμη διαμονή.

Εάν το άτομο πληρούσε τα παραπάνω χαρακτηριστικά, αρχικά απευθυνόταν στο δημαρχείο της περιοχής του, όπου μετέβαινε μαζί με δύο Ελληνίδες/ες ως μάρτυρες,

για να προβεί σε δήλωση πολιτογράφησης. Στη συνέχεια, ετοίμαζε την αίτηση πολιτογράφησης και την κατέθετε στην αρμόδια Διεύθυνση Ιθαγένειας, μαζί με τη δήλωση και τα λοιπά δικαιολογητικά έγγραφα.

Όσον αφορά τις ουσιαστικές προϋποθέσεις, αυτές σχετίζονται με την ένταξη στη χώρα. Από το 2010 και μετά, τα κριτήρια ένταξης ήταν η επαρκής γνώση της ελληνικής γλώσσας, η εξοικείωση με την ελληνική ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό, η επαγγελματική και εν γένει οικονομική δραστηριότητα, καθώς και άλλες ενδεχόμενες παράμετροι, όπως οι δημόσιες ή κοινωφελείς δραστηριότητες, η φοίτηση σε ελληνικούς εκπαιδευτικούς φορείς, η συμμετοχή σε κοινωνικές οργανώσεις ή συλλογικούς φορείς –μέλη των οποίων είναι Έλληνες πολίτες–, ο συγγενικός ή εξ αγχιστείας δεσμός με Έλληνα/Ελληνίδα πολίτη, η σταθερή εκπλήρωση των φορολογικών ασφαλιστικών υποχρεώσεων, η κατά κυριότητα κτήση ακινήτου για κατοικία και γενικώς η περιουσιακή κατάσταση. Πέραν αυτών, το άτομο έπρεπε να αποδείξει τη δυνατότητα ενεργούς και ουσιαστικής συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας.

Οι ουσιαστικές προϋποθέσεις εξετάζονταν από τις Επιτροπές Πολιτογράφησης. Οι Επιτροπές αυτές απαρτίζονταν από πέντε μέλη: τον προϊστάμενο της αρμόδιας Διεύθυνσης, ένα μέλος Διδακτικού και Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, ένα στέλεχος μίας εκ των Διευθύνσεων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, έναν εκπρόσωπο του Συμβουλίου της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, ένα μέλος της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Οι Επιτροπές Πολιτογράφησης συνέρχονταν και καλούσαν τις αιτούσες και τους αιτούντες σε συνέντευξη. Για την προετοιμασία των συνεντευξαζόμενων σχετικά με τα γνωστικά αντικείμενα, ήταν διαθέσιμο το «Βιβλίο συνοπτικών πληροφοριών ελληνικής Ιστορίας, Γεωγραφίας και Πολιτισμού». Βέβαια, το περιεχόμενό του δεν ήταν εξαντλητικό ή περιοριστικό ως προς τις ερωτήσεις που θα απύθυναν οι Επιτροπές, γι' αυτό ενθαρρυνόταν η χρήση και άλλων πηγών ενημέρωσης.

Οι διαδικασίες αυτές χαρακτηρίζονταν –ιδίως στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα– από μια πολυετή αναμονή μέχρι να εξεταστούν οι τυπικές προϋποθέσεις, να υπάρξει πρόσκληση για συνέντευξη και, εν συνεχεία, να εκδοθεί απόφαση. Πέρα από τη δυσκίνητη γραφειοκρατία που διέπει τη δημόσια διοίκηση, καθοριστικό ρόλο για αυτές τις τεράστιες καθυστερήσεις παίζει και η υποστελέχωση των υπηρεσιών. Πρόκειται για πάγιο ζήτημα που διαιωνίζεται μέχρι σήμερα.

Επιπρόσθετα, κατά τα προηγούμενα χρόνια υπήρξε κριτική ως προς τη μη ομοειδή λειτουργία των Επιτροπών, καθώς είχε παρατηρηθεί ότι ακολουθούσαν διαφορετικές πρακτικές, π.χ. δυσανάλογα δύσκολο επίπεδο ερωτήσεων σε ορισμένες από αυτές. Όλες οι παραπάνω δυσλειτουργίες γέννησαν την ανάγκη για τροποποίηση του

συστήματος πολιτογράφησης, προκειμένου οι διαδικασίες να καταστούν περισσότερο αντικειμενικές και ομοιογενείς ανά την επικράτεια.

Με τον Ν. 4604/2019 επιχειρήθηκαν τροποποιήσεις ως προς τον τρόπο εξέτασης των ουσιαστικών προϋποθέσεων από τις Επιτροπές Πολιτογράφησης. Για την επαρκή γνώση της ελληνικής γλώσσας προβλέφθηκε εξέταση που θα διεξήγαν οι ίδιες οι Επιτροπές, επιπέδου Β1 για Κατανόηση/Παραγωγή Προφορικού Λόγου και Κατανόηση Γραπτού Λόγου και επιπέδου Α1 για την Παραγωγή Γραπτού Λόγου. Από την εξέταση αυτή εξαιρούνταν όσες και όσοι είχαν ήδη λάβει αναγνωρισμένα πιστοποιητικά ελληνομάθειας ή ελληνικής γλώσσας αντίστοιχου επιπέδου, καθώς και όσοι/ες είχαν ολοκληρώσει επιτυχώς 3 τάξεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ελληνικό σχολείο ή κατείχαν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από ελληνικό ΑΕΙ ή ΤΕΙ. Παράλληλα, προβλέφθηκε ειδική ευκολότερη εξέταση για τα άτομα άνω των 65 ετών και τα άτομα άνω των 55 με εικοσαετή τουλάχιστον διαμονή στην Ελλάδα.

Επίσης, ως προς τη διακρίβωση γνώσεων σχετικά με την ελληνική ιστορία, τον πολιτισμό, τους θεσμούς του πολιτεύματος, την πολιτική ζωή της χώρας και την πολιτική ιστορία, η κρίση των Επιτροπών Πολιτογράφησης θα στηριζόταν κι αυτή σε ειδική δοκιμασία (τεστ), που αυτές οι ίδιες θα διεξήγαν. Η εξέταση της γλώσσας καθώς και των λοιπών γνωστικών αντικειμένων θα βασιζόταν σε Τράπεζα Θεμάτων.

Τέλος, ως προς τη διακρίβωση της οικονομικής ένταξης, προστέθηκε η υποχρέωση να κατατίθενται ως δικαιολογητικά έγγραφα οι φορολογικές δηλώσεις των ετών για τα οποία απαιτείται η προηγούμενη νόμιμη διαμονή κατά την αίτηση πολιτογράφησης. Η Τράπεζα Θεμάτων βρισκόταν σε διαδικασία προετοιμασίας και ολοκλήρωσης κατά το 2019 αλλά δεν δημοσιεύτηκε, και έτσι το νέο σύστημα του Ν. 4604 δεν εφαρμόστηκε ποτέ, καθώς τον Ιούλιο του 2019 πραγματοποιήθηκαν εθνικές εκλογές. Εν συνεχεία, η νέα κυβέρνηση ανέστειλε την ισχύ των σχετικών διατάξεων με τον Ν. 4674/2020.

1.2 ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΘΕΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Το 2020 η διαδικασία πολιτογράφησης αλλογενών αλλοδαπών υπέστη εκτεταμένες νομοθετικές αλλαγές. Ο Ν. 4735/2020, ο οποίος σύμφωνα με τον νομοθέτη αποσκοπούσε στην αντικειμενική, διαφανή αλλά και γρηγορότερη απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας, εισήγαγε κρίσιμες τροποποιήσεις, ιδίως ως προς τον τρόπο διακρίβωσης των ουσιαστικών προϋποθέσεων.

Η νέα διαδικασία είχε ημερομηνία έναρξης ισχύος την 1η Απριλίου 2021. Για πρώτη φορά, υιοθετήθηκε το μοντέλο της γραπτής δοκιμασίας για το Πιστοποιητικό Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση (ΠΕΓΠ) βάσει του μοντέλου των πανελλαδικών εξετάσεων. Σκοπός των εξετάσεων αυτών –οι οποίες πλέον διενεργούνται ταυτόχρονα σε διάφορα εξεταστικά κέντρα ανά την επικράτεια δύο φορές ανά έτος, κάθε Μάιο και Νοέμβριο– είναι η διακρίβωση της γνώσης της Ελληνικής Γλώσσας, καθώς και της Ελληνικής Ιστορίας, Γεωγραφίας, Πολιτικών Θεσμών και Πολιτισμού.

Τα θέματα που επιλέγονται στις εξετάσεις και οι απαντήσεις τους προκύπτουν από Τράπεζα Θεμάτων με 500 συνολικά ερωτήσεις, η οποία έχει εκπονηθεί από Επιστημονική Επιτροπή και είναι δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών. Η δοκιμασία στην εξέταση αξιολογείται ως επιτυχής όταν η υποψήφια ή ο υποψήφιος συγκεντρώσει το 70% της μέγιστης δυνατής βαθμολογίας, τόσο στη Γλώσσα όσο και στις λοιπές ενότητες. Επιτυχημένο αποτέλεσμα στη γλωσσική εξέταση θεωρείται ένα ποσοστό τουλάχιστον 66% και στα λοιπά γνωστικά αντικείμενα το 50%.

Από τη γραπτή εξέταση εξαιρούνται άτομα άνω των 62 ετών, όσα έχουν πιστοποιημένη μαθησιακή δυσκολία και τα άτομα με σωματική αναπηρία 67%, τα οποία εξετάζονται προφορικά σε ερωτήσεις από την Τράπεζα. Από την υποχρέωση λήψης του ΠΕΓΠ απαλλάσσονται όσες και όσοι έχουν φοιτήσει σε ελληνικό σχολείο, είτε σε 9 τάξεις της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είτε σε 6 τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, και όσα άτομα κατέχουν πτυχίο, μεταπτυχιακό ή διδακτορικό από την ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΣΕΛΕΤΕ, ΑΣΠΑΙΤΕ).

Το ΠΕΓΠ είναι προαπαιτούμενο έγγραφο για την αίτηση πολιτογράφησης. Υποχρέωση να το προσκομίσουν στην αρμόδια Διεύθυνση Ιθαγένειας έχουν και τα άτομα με εκκρεμείς φακέλους από την προηγούμενη διαδικασία, τα οποία δεν πρόλαβαν να περάσουν από συνέντευξη σε Επιτροπή Πολιτογράφησης, έως και την 31η Μαρτίου 2021. Οι αιτήσεις για συμμετοχή στις εξετάσεις έχουν παράβολο €150 για όσα άτομα συμμετέχουν με τη νέα διαδικασία, ενώ για όσα έχουν ήδη εκκρεμή αίτηση, η πρώτη συμμετοχή δεν προϋποθέτει παράβολο.

Για τις λοιπές προϋποθέσεις οικονομικής και κοινωνικής ένταξης, καθώς και για τη δυνατότητα συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας, ο Ν. 4735 και οι συνεπακόλουθες διοικητικές πράξεις που προήλθαν από αυτόν προέβλεψαν αρχικά ότι αυτές θα εξετάζονταν σε σύντομη συνέντευξη των 30 λεπτών, από τριμελή Επιτροπή Πολιτογράφησης. Η τριμελής Επιτροπή Πολιτογράφησης, με βάση την αρχική απόφαση, απαρτιζόταν από 2 υπαλλήλους της αρμόδιας Περιφερειακής Διεύθυνσης Ιθαγένειας (ΠΔΙ) και 1 υπάλληλο από άλλη ΠΔΙ ή από την Κεντρική

Διεύθυνση Ιθαγένειας (μέσω τηλεδιάσκεψης). Η πρόσκληση σε συνέντευξη θα ζητούσε και συμπληρωματικά δικαιολογητικά έγγραφα που να αποδεικνύουν την οικονομική και κοινωνική ένταξη, τα οποία θα έπρεπε να προσκομίζονται πριν την ημερομηνία διεξαγωγής της συνέντευξης.

Μια πολύ σημαντική παράμετρος, που προβλέφθηκε τότε για πρώτη φορά, είναι η σταθερή εργασία ως τεκμήριο οικονομικής ένταξης και ιδίως το ελάχιστο επαρκές εισόδημα, που προστέθηκε ως βασική προϋπόθεση με Υπουργική Απόφαση. Αυτό υπολογίζεται βάσει του ύψους του κατώτατου μισθού για 3,5 ή 7 έτη, ανάλογα με το καθεστώς διαμονής που κατείχαν ή κατέχουν τα άτομα κατά την αίτηση πολιτογράφησης.² Η υποχρέωση αυτή μάλιστα ισχύει αναδρομικά και για όσες και όσους έχουν εκκρεμείς αιτήσεις πολιτογράφησης πριν την 1η Απριλίου 2021.

Οι συνεντεύξεις βάσει του νέου συστήματος ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 2021 και είχαν διάρκεια ζωής μόλις δύο μήνες, αφού τον Δεκέμβριο του 2021 τέθηκε σε ισχύ ο Ν. 4873/2021, με τον οποίο εισήχθησαν εκ νέου τροποποιήσεις στο άρθρο 5Α του ΚΕΙ. Αφενός, η προφορική συνέντευξη καταργήθηκε, και η εισήγηση για την απόφαση πολιτογράφησης προκύπτει εφεξής από την εξέταση μόνο των συμπληρωματικών εγγράφων, τα οποία αποτελούν τεκμήρια οικονομικής και κοινωνικής ένταξης. Η κλήση σε συνέντευξη από τις τριμελείς Επιτροπές αποφασίζεται μόνο σε περίπτωση αμφιβολιών σχετικά με τις προϋποθέσεις των οικονομικών ή κοινωνικών κριτηρίων. Αφετέρου, η δυνατότητα συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας διαγράφηκε από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις.

Περαιτέρω, με τον Ν. 4735/2020 καταργήθηκε η δυνατότητα κατάθεσης αντιρρήσεων κατά της αρνητικής εισήγησης της Επιτροπής. Με απλά λόγια, καταργήθηκε πλέον το στάδιο προσφυγής στη Διοίκηση, και ο αιτών ή η αιτούσα μπορεί πλέον να προσφύγει μόνο δικαστικά κατά απορριπτικής απόφασης, καταθέτοντας αίτηση ακύρωσης στο αρμόδιο Διοικητικό Εφετείο.

Τέλος, από 1η Απριλίου του 2021 δεν χρειάζεται πλέον να γίνεται δήλωση στο Δημαρχείο πριν την κατάθεση της αίτησης πολιτογράφησης στη Διεύθυνση Ιθαγένειας, καθώς επρόκειτο για μια ενέργεια συμβολικού τύπου που δεν παρήγαγε περαιτέρω αποτελέσματα.

² Βλ. παράρτημα 2 με πίνακες επαρκούς εισοδήματος ανά έτος και οικογενειακή κατάσταση.

2.1 ΑΝΑΔΡΟΜΗ: ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΥΡΙΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Τα άτομα μεταναστευτικής καταγωγής που γεννήθηκαν, μεγάλωσαν και φοίτησαν σε σχολεία στην Ελλάδα δεν είχαν πάντα τη δυνατότητα απόκτησης ιθαγένειας με κάποια ειδική διαδικασία, πέραν της πολιτογράφησης. Ο νομοθέτης καθυστέρησε πολύ να αναγνωρίσει ιδιαίτερα δικαιώματα ιθαγένειας στα παιδιά αυτά. Σχετικές διατάξεις θεσμοθετήθηκαν για πρώτη φορά μόλις το 2010 με τον Ν. 3838, που έφερε σημαντικές αλλαγές στον ΚΕΙ.

Με το άρθρο 1Α προβλέφθηκαν δύο περιπτώσεις απόκτησης ελληνικής ιθαγένειας: στην πρώτη περίπτωση, το «τέκνο αλλοδαπών που γεννιέται και συνεχίζει να ζει στην Ελλάδα από γονείς που διαμένουν μόνιμα και νόμιμα και οι δυο στη χώρα επί πέντε τουλάχιστον συνεχή έτη, αποκτά από τη γέννησή του την Ελληνική Ιθαγένεια, εφόσον οι γονείς του υποβάλουν κοινή σχετική δήλωση και αίτηση εγγραφής του τέκνου στο δημοτολόγιο του δήμου της μόνιμης κατοικίας του, μέσα σε τρία έτη από τη γέννηση». Στη δεύτερη περίπτωση, το «τέκνο αλλοδαπών που έχει ολοκληρώσει επιτυχώς την παρακολούθηση έξι τουλάχιστον τάξεων ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα και κατοικεί μόνιμα και νόμιμα στη Χώρα αποκτά την Ελληνική Ιθαγένεια από τη συμπλήρωση του εξαετούς χρόνου φοίτησης με κοινή δήλωση και αίτηση εγγραφής στο δημοτολόγιο του δήμου μόνιμης κατοικίας του που υποβάλλουν οι γονείς του μέσα σε τρία έτη από τη συμπλήρωση του χρόνου αυτού». Εάν παρερχόταν η προθεσμία και οι γονείς δεν είχαν υποβάλει την κοινή δήλωση, το άρθρο προέβλεπε επίσης τη δυνατότητα για το ίδιο το νεαρό άτομο να προβεί μετά την ενηλικίωσή του στις απαραίτητες ενέργειες.

Όμως, οι ως άνω διατάξεις δεν πρόλαβαν να εφαρμοστούν για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ήδη το 2011, το Δ΄ Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ) με την απόφαση 350/2011 έκρινε ως αντισυνταγματικές κάποιες διατάξεις του Ν. 3838/2010, μεταξύ άλλων και του άρθρου 1Α, και παρέπεμψε την υπόθεση στην Ολομέλεια προς τελική κρίση. Ακολούθως, το 2013 η Ολομέλεια του ΣτΕ, με την απόφαση 460/2013 έκρινε κι αυτή με τη σειρά της αντισυνταγματικές τις εν λόγω διατάξεις του Ν. 3838/2010, οπότε και καταργήθηκαν.

Με αυτά τα δεδομένα φτάνουμε στο 2015, όπου ο νομοθέτης επιχειρεί να εισαγάγει εκ νέου στον ΚΕΙ τις διατάξεις για την ιθαγένεια της δεύτερης γενιάς, αυτή τη φορά με τις απαραίτητες τροποποιήσεις και προσθήκες, προκειμένου να μην αντιβαίνουν στο σκεπτικό του ΣτΕ περί αντισυνταγματικότητας των προηγούμενων. Με τον Ν. 4332/2015 εισάγονται δύο νέα άρθρα στον Κώδικα.

Η πρώτη κατηγορία, στο άρθρο 1Α του ΚΕΙ, αφορά το «τέκνο αλλοδαπών που γεννιέται στην Ελλάδα και θεμελιώνει δικαίωμα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας υπό τις εξής προϋποθέσεις: α) Της εγγραφής του στην Α' τάξη ελληνικού σχολείου της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και της συνέχισης παρακολούθησης ελληνικού σχολείου κατά το χρόνο υποβολής της δήλωσης - αίτησης της παραγράφου 2. β) Της προηγούμενης συνεχούς νόμιμης διαμονής του ενός εκ των γονέων του επί πέντε τουλάχιστον έτη πριν από τη γέννησή του. Αν το τέκνο γεννήθηκε πριν τη συμπλήρωση της ως άνω πενταετούς διαμονής, το δικαίωμα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας θεμελιώνεται με τη συμπλήρωση δεκαετούς συνεχούς νόμιμης διαμονής του γονέα». Επιπρόσθετα, τη στιγμή της αίτησης ένας εκ των δύο γονέων οφείλει να έχει ισχυρό καθεστώς νόμιμης διαμονής στη χώρα (άδεια διαμονής δεκαετούς διάρκειας/ επί μακρόν/ δεύτερης γενιάς ή προσφυγικό καθεστώς ή να είναι πολίτης ΕΕ, ή μόνιμη διαμονή ως σύζυγος πολίτη ΕΕ ή Έλληνα ή τίτλο νόμιμης διαμονής ομογενούς).

Η δεύτερη κατηγορία, στο άρθρο 1Β του ΚΕΙ, αφορά σε ανήλικα παιδιά και νεαρά άτομα που έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς 9 τάξεις πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή 6 τάξεις δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ελληνικό σχολείο ή έχουν απολυτήριο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από ελληνικό σχολείο και πτυχίο ελληνικού ΤΕΙ ή ΑΕΙ. Εφόσον το δικαίωμα κτήσης ελληνικής ιθαγένειας τεκμηριώνεται ενόσω ο αλλοδαπός ή η αλλοδαπή είναι ανήλικα, τότε διατηρούν το δικαίωμα υποβολής της αίτησης έως και το 21ο έτος της ηλικίας τους. Σε περίπτωση που το δικαίωμα κτήσης ιθαγένειας λόγω φοίτησης σε ελληνικό σχολείο θεμελιώνεται μετά την ενηλικίωση του αλλοδαπού, η ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 23 έτη, και η υποβολή της αίτησης για ιθαγένεια μπορεί να γίνει έως και 3 έτη από την ολοκλήρωση της φοίτησης. Τα άτομα που έχουν πτυχίο ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να καταθέσουν αίτηση έως και 3 χρόνια από την περάτωση των σπουδών τους. Προϋπόθεση για κάθε άτομο που τεκμηριώνει το δικαίωμα βάσει των παραπάνω περιπτώσεων είναι η νόμιμη διαμονή στη χώρα κατά τη στιγμή της αίτησης έως και την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας.

Τέλος, με το άρθρο 31 του Ν. 4604/2019 προβλέφθηκε εξαίρεση για τα ανήλικα άτομα με αναπηρία άνω του 80%, πιστοποιημένη από αρμόδιο δημόσιο φορέα, και ορίζεται ότι μπορεί να γίνονται αποδεκτά πιστοποιητικά παροχής υπηρεσιών εξειδικευμένης περίθαλψης και παρεμβάσεων ψυχοκοινωνικής ή θεραπευτικής

αποκατάστασης. Στην περίπτωση της ιθαγένειας λόγω φοίτησης βάσει του άρθρου 1Β, τα πιστοποιητικά αυτά πρέπει να καλύπτουν εννέα τουλάχιστον έτη. Η σχετική διαδικασία καθορίζεται από Υπουργική Απόφαση.

2.2 ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥΣ

Η ιθαγένεια λόγω γέννησης και/ή φοίτησης δεν έχει υποστεί ουσιώδεις τροποποιήσεις, όπως τέθηκε σε ισχύ από το 2015 και εξής. Το 2020, βέβαια, υπήρξαν διαδοχικά νομοθετικές τροποποιήσεις που επηρέασαν διαδικαστικά ορισμένες από τις ισχύουσες διατάξεις.

Κατά πρώτον, με τον Ν. 4674/2020 καταργήθηκε η Υπουργική Απόφαση που καθόριζε τα πιστοποιητικά που χρειάζεται να προσκομιστούν στις περιπτώσεις ανήλικων αλλοδαπών με αναπηρία 80% και άνω, πιστοποιημένη από αρμόδιο δημόσιο φορέα. Έκτοτε δεν εκδόθηκε νέα απόφαση, με αποτέλεσμα η ειδική διάταξη για τα παιδιά με αναπηρία να μην έχει τεθεί ακόμη σε εφαρμογή 4 έτη μετά τη θέσπισή της.

Με τον Ν. 4735/2020 επήλθαν αλλαγές σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας (ΓΓΙ). Σύμφωνα με το Υπουργείο Εσωτερικών, σκοπός ήταν αφενός η αποσυμφόρηση των Διευθύνσεων Ιθαγένειας, οι οποίες έως τότε εξέταζαν τόσο τις αιτήσεις πολιτογράφησης όσο και τις αιτήσεις λόγω γέννησης και/ή φοίτησης, και αφετέρου η ταχύτερη εξέταση των αιτήσεων της δεύτερης γενιάς στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα. Στο πλαίσιο αυτό συστάθηκαν νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις Ιθαγένειας σε Αττική και Κεντρική Μακεδονία. Σε συνέχεια αυτής της διάταξης, από τον Οκτώβριο του 2020 και εξής, οι υπάρχουσες Διευθύνσεις Ιθαγένειας που υπάγονται στις δύο αυτές Περιφέρειες εξετάζουν μόνο αιτήσεις πολιτογράφησης και έπαψαν να έχουν την αρμοδιότητα εξέτασης και έκδοσης αποφάσεων βάσει των άρθρων 1Α και 1Β. Την αποκλειστική αρμοδιότητα των αιτήσεων αυτών, τόσο των εκκρεμών όσο και των νέων, έχουν οι δύο νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις Ιθαγένειας.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΑΛΛΟΓΕΝΩΝ

Οι συνεχείς και εκτεταμένες τροποποιήσεις σε νομοθετικό και διοικητικό επίπεδο, από το 2020 έως σήμερα, έχουν αλλάξει άρδην το σύστημα πολιτογράφησης. Αυτό είναι αδιαμφισβήτητο. Η αλλαγή, βέβαια, δεν συνεπάγεται αυτόματα και εκσυγχρονισμό, λειτουργικότητα ή βελτίωση. Ίσα ίσα που το φαινόμενο των διαδοχικών νομοθετικών αλλαγών στα κριτήρια, την προφορική συνέντευξη και σε άλλα ουσιαστικά ζητήματα έφερε αρχικά περαιτέρω καθυστερήσεις, σύγχυση και ερωτηματικά στην εφαρμογή του νόμου από τη Διοίκηση.

Αφού έχει πλέον περάσει ικανό διάστημα, οι νέες διαδικασίες έχουν αρχίσει να λειτουργούν στο ακέραιο και να παράγουν αποτελέσματα. Βάσει αυτών θα αξιολογηθούν παρακάτω τα κυριότερα ζητήματα, δηλαδή η εξεταστική διαδικασία για την απόκτηση του ΠΕΓΠ, οι προϋποθέσεις απόκτησης ιθαγένειας, όπως τα οικονομικά κριτήρια, καθώς και η στελέχωση, οι εκκρεμότητες και ο ρυθμός διεκπεραίωσης των αιτήσεων.³

1

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΓΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗ (ΠΕΓΠ)

1.1 Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Η Επιστημονική Επιτροπή συστάθηκε από τη Γενική Γραμματεία Ιθαγένειας, με σκοπό τη συγκρότηση και τη λειτουργία της Τράπεζας Θεμάτων, την ανανέωση και επιλογή των θεμάτων της καθώς και την εποπτεία της εξεταστικής διαδικασίας για την απόκτηση του ΠΕΓΠ.⁴ Η Επιτροπή δημιουργήθηκε στις 24 Νοεμβρίου του 2020 και έχει τριετή θητεία. Απαρτίζεται από επτά μέλη, τα οποία είναι καθηγητές και καθηγήτριες πανεπιστημίων, κυρίως ιστορικοί.

Η ακαδημαϊκή τους ιδιότητα είναι ασφαλώς σημαίνουσα και σημαντική, παρ' όλα αυτά δεν συνάγεται αυτόματα ότι η τρέχουσα σύνθεση της Επιτροπής απαντά ολοκληρωμένα στον λόγο για τον οποίο συστάθηκε. Συγκεκριμένα, τα μέλη της καλούνται να

³ Βλ. και [Ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης: συστάσεις επί της ουσίας](#).

⁴ Μπορείτε να διαβάσετε το κείμενο της απόφασης 81116/24-11-2020 του Γενικού Γραμματέα Ιθαγένειας [εδώ](#).

φέρουν εις πέρας μια νέα και αρκετά εξειδικευμένη εξεταστική διαδικασία, η οποία δεν εντάσσεται στο πλαίσιο κάποιας εκπαίδευσης αλλά της πολιτογράφησης. Κύριο έργο τους είναι να διακριβωθεί, μέσα από την Τράπεζα Θεμάτων και τις εξετάσεις, ο βαθμός ένταξης των εξεταζόμενων ατόμων στην ελληνική κοινωνία και, κατ' επέκταση, να τους δοθεί η ιδιότητα του πολίτη. Με αυτά τα δεδομένα, παρατηρείται ότι η σύνθεση της Επιτροπής είναι μονόπλευρη, καθώς απουσιάζουν κοινωνικοί και πολιτικοί επιστήμονες, εμπειρογνώμονες σε ζητήματα ένταξης, εκπαιδευτικοί με σχετικές ειδικότητες και ανώτατοι υπάλληλοι του Υπουργείου Εσωτερικών, κάποιοι από τους οποίους έχουν σημαντική προηγούμενη εμπειρία ως μέλη των πρώην Επιτροπών Πολιτογράφησης – που θα συνέβαλαν στην επίτευξη του βασικού στόχου.

1.2 Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

Παράγωγο της Επιστημονικής Επιτροπής είναι η Τράπεζα Θεμάτων. Η Τράπεζα αυτή αποτελεί έναν από τους κυριάρχους πυλώνες του νέου συστήματος πολιτογράφησης, καθώς οι ερωτήσεις της απαρτίζουν την ύλη για τις εξετάσεις απόκτησης του ΠΕΓΠ. Η Τράπεζα Θεμάτων δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στις 18 Φεβρουαρίου του 2021 στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών, δηλαδή κάτι λιγότερο από 3 μήνες πριν τις πρώτες εξετάσεις, που διεξήχθησαν τον Μάιο του ίδιου έτους. Συνεπώς, οι συμμετέχοντες/ουσες τότε είχαν λίγο χρόνο για προετοιμασία και μελέτη των 500 θεμάτων, που αυτή περιλαμβάνει.

Αρχικά, δημοσιεύτηκαν μόνο τα θέματα χωρίς τις επίσημες απαντήσεις εκ μέρους του Υπουργείου. Με δεδομένο ότι πολλές από τις ερωτήσεις επιδέχονται παραπάνω από μία σωστές απαντήσεις, προκλήθηκε αβεβαιότητα στους εξεταζόμενους κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας τους. Το διάστημα εκείνο εκδόθηκαν και τα πρώτα «λυσάρια» της Τράπεζας Θεμάτων, από ιδιωτικούς εκδοτικούς οίκους, τα οποία όμως περιλάμβαναν απαντήσεις αμφισβητούμενες ή λανθασμένες σε κάποια θέματα. Στις 13 Απριλίου 2021 δημοσιεύτηκαν εντέλει οι απαντήσεις των θεμάτων στην ιστοσελίδα του Υπουργείου, κάποιες από αυτές όμως άλλαζαν επανειλημμένα ακόμη και λίγες μέρες πριν από τις πρώτες εξετάσεις. Από τότε έως και σήμερα έχουν εντοπιστεί λάθη ή παραλείψεις σε απαντήσεις, ειδικά στην Κατανόηση Γραπτού και Προφορικού Λόγου.⁵ Τα λάθη αυτά σε κάποιες περιπτώσεις έχουν προκαλέσει διχογνωμία των διορθωτών κατά την αξιολόγηση των απαντήσεων.

⁵ Αυτά τα λάθη έχουν εντοπιστεί έπειτα από ίδια μελέτη της Τράπεζας Θεμάτων από το Generation 2.0 RED, καθώς και από μαρτυρίες υποψηφίων στις εξετάσεις και διορθωτών εκπαιδευτικών, που ήρθαν σε επαφή με τον οργανισμό.

Το **διαδικτυακό περιβάλλον** στο οποίο βρίσκεται η Τράπεζα είναι μη λειτουργικό και καθόλου φιλικό προς τον χρήστη. Για να τη βρει κανείς, πρέπει να ψάξει στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών στην κατηγορία της ΓΓΙ, όπου σε μία από τις υποκατηγορίες υπό την ονομασία «Πιστοποιητικό Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση» βρίσκεται και η Τράπεζα Θεμάτων. Εκεί υπάρχουν αναρτημένες οι ερωτήσεις ανά κατηγορία και οι απαντήσεις σε αρχεία pdf. Σε άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπως στην Ιστορία, οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις βρίσκονται στο ίδιο αρχείο, σε άλλα, όπως στη Γεωγραφία, βρίσκονται σε διαφορετικά.

[1. Γεωγραφία - Μάρτιος 2023](#)

[1. Ιστορία - Μάρτιος 2023](#)

[1. Πολιτικοί Θεσμοί - Μάρτιος 2023](#)

[1. Πολιτισμός - Θέματα - Μάρτιος 2023](#)

[1.1 Κατανόηση και Παραγωγή Γραπτού Λόγου - Θέματα 1-36 -Μάρτιος 2023 \(επεξεργασία 24-01-2023\)](#)

[1.2 Κατανόηση και Παραγωγή Γραπτού Λόγου - Θέματα 37-100 - Μάρτιος 2023](#)

[2. Κατανόηση Προφορικού Λόγου - Μάρτιος 2023](#)

[3. Παραγωγή Προφορικού Λόγου - Μάρτιος 2023](#)

[4. Γεωγραφία - Απαντήσεις \(μέρος Α\) - Μάρτιος 2023](#)

[4. Γεωγραφία - Απαντήσεις \(μέρος Β\) - Μάρτιος 2023](#)

[4. Ιστορία - Απαντήσεις - Μάρτιος 2023](#)

[4. Πολιτικοί Θεσμοί - Απαντήσεις - Μάρτιος 2023](#)

[4. Πολιτισμός - Απαντήσεις - Μάρτιος 2023](#)

[4.1 Κατανόηση και Παραγωγή Γραπτού Λόγου - Απαντήσεις Θέματα 1-36 - Μάρτιος 2023 \(ενημέρωση 07-02-2023\)](#)

[4.2 Κατανόηση και Παραγωγή Γραπτού Λόγου - Απαντήσεις Θέματα 37-100- Μάρτιος 2023](#)

[5. Κατανόηση Προφορικού Λόγου - Απαντήσεις - Μάρτιος 2023 \(ενημέρωση 09-02-2023\)](#)

➤ [Νέα](#)

➤ [Διαδικασία Εξετάσεων](#)

➤ [Τράπεζα θεμάτων \(> 67% αναπηρία\)](#)

➤ [Τράπεζα θεμάτων \(Οπτική αναπηρία\)](#)

➤ [Θέματα και απαντήσεις προηγούμενων εξετάσεων](#)

➤ [Υποβολή Αίτησης Συμμετοχής στις εξετάσεις ΠΕΓΠ](#)

➤ [Αποτελέσματα Εξετάσεων ΠΕΓΠ](#)

➤ [Αιτήσεις Αξιολογητών](#)

➤ [Επικοινωνία](#)

Ο διαδικτυακός τόπος της Τράπεζας Θεμάτων

Παράλληλα με την ισχύουσα Τράπεζα Θεμάτων, στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εσωτερικών είχε παραμείνει δημοσιευμένο έως και τα μέσα του 2022 και το παλιό εγχειρίδιο που χρησιμοποιούνταν για την προετοιμασία της συνέντευξης ενώπιων των Επιτροπών Πολιτογράφησης, γεγονός που είχε μπερδέψει αρκετούς υποψηφίους που συνέχιζαν να διαβάζουν αυτό αντί των νέων θεμάτων. Εκτός όλων των παραπάνω, παρατηρείται ότι δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία συντονισμένη προσπάθεια για ενημέρωση και προώθηση της νέας Τράπεζας Θεμάτων στο ενδιαφερόμενο κοινό.⁶

⁶ Βλ. τις συστάσεις σχετικά με τη στρατηγική ενεργή προώθηση της πολιτογράφησης από τις Αρχές στην *Έκθεση Καλών Πρακτικών των Ευρωπαϊκών Χωρών στη Διαδικασία Πολιτογράφησης*, Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity, Αθήνα Οκτώβριος 2022, σελ. 84.

Τέλος, η διαδικτυακή της δημοσίευση δεν διασφαλίζει την καθολική και απρόσκοπτη δυνατότητα πρόσβασης στην Τράπεζα Θεμάτων. Αν λάβουμε υπόψη ότι η Τράπεζα βρίσκεται μόνο στην ιστοσελίδα της ΓΓΙ, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν έχουν όλοι πρόσβαση στο διαδίκτυο, ενώ η πρόσβαση από κινητά τηλέφωνα μέσα στα αρχεία δεν είναι πάντα δυνατή.

Το πιο προβληματικό στοιχείο της Τράπεζας Θεμάτων είναι το περιεχόμενό της.

Από την πρώτη στιγμή που δημοσιεύτηκε, έχει υποστεί κριτική από φορείς της κοινωνίας των πολιτών⁷ και μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς η δυσκολία που παρουσιάζουν πολλά από τα θέματά της είναι πρωτοφανής. Η στείρα αποστήθιση των εξεζητημένων απαντήσεων είναι μονόδρομος για τις υποψήφιες και τους υποψήφιους. Έτσι όμως, η Τράπεζα απομακρύνεται από τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκε, να εξακριβώσει δηλαδή τον βαθμό της ένταξης του εξεταζόμενου ατόμου στη χώρα, προκειμένου αυτό να έχει τα εκέγγυα να πολιτογραφηθεί Έλληνας.

Θέματα όπως *ποιος ήταν ο Μαρδοχαίος Φριζής, ποια ήταν η Ασπασία Μάνου, πόσοι είναι οι κοσμήτορες και οι γραμματείς του Προεδρείου της Βουλής* ή το ότι στην ερώτηση *τι είναι ο Άρειος Πάγος;* η απάντηση που απαιτείται είναι *το ανώτατο ακυρωτικό δικαστήριο της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης της Ελλάδος* το λιγότερο εμπαίζουν τη νοημοσύνη των υποψηφίων και αφήνουν τουλάχιστον έκπληκτο κάθε αναγνώστη. Ακόμη και ιστορικοί, νομικοί ή πολιτικοί επιστήμονες είναι αμφίβολο αν θα απαντούσαν σωστά ή θα χρησιμοποιούσαν τόσο εξειδικευμένο λεξιλόγιο αναλύοντας τα παραπάνω θέματα.

ΘΕΜΑ 14

Συμπληρώστε τα κενά στις παρακάτω διατυπώσεις:

Μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, η Διάσκεψη των Προέδρων με ----- ή με πλειοψηφία ----- ορίζει τα μέλη των Ανεξάρτητων Αρχών που προβλέπονται στο Σύνταγμα. Με ----- ή με πλειοψηφία ----- επιλέγει τον -----, τον ----- και ----- μέλη της Στατιστικής Αρχής και εκφράζει ----- μετά από ----- για την επιλογή των Δικαστικών Λειτουργιών σε κορυφαίες θέσεις της Δικαιοσύνης.

Ερώτηση στην ενότητα των πολιτικών θεσμών

⁷ Δελτίο Τύπου Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με τίτλο [Σχετικά με την τράπεζα θεμάτων πολιτογράφησης](#) στις 25/02/2021.

Πολλές από τις ερωτήσεις, λοιπόν, αποτελούν δύστροπες λεπτομέρειες γνωστικών αντικειμένων παρά σημαντικές γνώσεις για τον μέσο πολίτη της Ελλάδας. Περισσότερο μοιάζουν με ερωτήσεις επιτραπέζιου παιχνιδιού ή δημοφιλών τηλεπαιχνιδιών γνώσεων. Με τη διαφορά, όμως, ότι στην περίπτωση μας πρόκειται για ερωτήσεις εξετάσεων και δεν μπορούν να ιδωθούν με τη χαλαρότητα που αρμόζει σε ένα παιχνίδι ή ένα έπαθλο. Μπορούν, και πρέπει, να ιδωθούν μόνο με τη σοβαρότητα που συνάδει, αφού αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για να αιτηθεί ένα άτομο να αποκτήσει την πιο πολύτιμη ιδιότητα, αυτή του πολίτη.

Όπως έχει τονιστεί, άλλωστε, στην έκθεση «Η Τράπεζα Θεμάτων στην πολιτογράφηση: μια κριτική αποτίμηση», η αντικειμενική στροφή προς την κωδικοποίηση των μαθησιακών και γνωστικών κριτηρίων, με βάση τα οποία κρίνονται οι αιτούντες/σες, εγκυμονούσε εξ αρχής μεγάλα προβλήματα. Δύο είναι οι βασικοί λόγοι για τα προβλήματα αυτά: «Πρώτον, οδηγεί αυτομάτως σε μια διαδικασία που θεωρεί ότι υπάρχει μια “σωστή” ένταξη και μάλιστα αντικειμενικά μετρήσιμη – σε μια διαδικασία δηλαδή που μετράει την ένταξη των αιτούντων/ουσών. Και δεύτερον, γιατί διαμορφώνει μια μονοδιάστατη και στατική πρόσληψη της ιδιότητας του πολίτη που δεν λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υποψηφίων (επαγγελματικά, γεωγραφικά, ταξικά, φύλου), τα άμεσα βιώματα και τους ιδιαίτερους δεσμούς που έχουν διαμορφώσει με τη νέα τους πατρίδα σε συνδυασμό φυσικά με τις όποιες γνωσιακές δεξιότητες αυτοί φέρουν και από την προηγούμενή τους: άλλο ένας/μία αιτών/ούσα πολιτογράφηση λειτουργικά αναλφάβητος/η στη γλώσσα του κι άλλο ένας άνθρωπος λειτουργικά αναλφάβητος μόνο στα ελληνικά».⁸

Παρά τον αντίλογο και την κριτική που έχει δεχθεί, από την αρχή λειτουργίας της έως σήμερα, η Τράπεζα Θεμάτων δεν έχει υποστεί ουσιώδεις αλλαγές που θα μπορούσαν να συμβάλουν στη βελτίωσή της. Η μόνο τροποποίηση που υφίσταται είναι η αντικατάσταση των θεμάτων που έπεσαν σε κάθε εξεταστική με άλλα παρόμοια θέματα. Ο όγκος της ύλης σε συνδυασμό με τη δυσκολία πολλών από τα θέματά της όχι μόνο λειτουργούν ως εμπόδιο στην επιτυχία της εξέτασης για το ΠΕΓΠ αλλά αποτελούν και αποτρεπτικό παράγοντα για ανθρώπους που διαμένουν πολλά χρόνια στη χώρα, και έχουν άρρηκτους δεσμούς με την ελληνική κοινωνία, ακόμα και να μουν στη διαδικασία απόκτησης ελληνικής ιθαγένειας.

⁸ «[Η Τράπεζα Θεμάτων στην πολιτογράφηση: μια κριτική αποτίμηση](#)», Μιχάλης Σωτηρόπουλος, Διδάσκων στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του ΔΠΘ και μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Τμήμα Ιστορίας και Φιλοσοφίας των Επιστημών, ΕΚΠΑ, & Έλενα Ψυλλάκου, Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, Κοινωνική Θεωρία και Επικοινωνία, ΕΚΚΕ. Η έκθεση δημοσιεύθηκε ως μέρος του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη» στις 14/05/2021.

1.3 Η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Όπως παρουσιάστηκε στο πρώτο κεφάλαιο, οι εξετάσεις για το ΠΕΓΠ διενεργούνται δύο φορές τον χρόνο, κάθε Μάιο και Νοέμβριο. Είναι κατά κύριο λόγο γραπτές, ενώ έχουν και μία ενότητα για την Παραγωγή Προφορικού Λόγου στην Ελληνική Γλώσσα. Η οργάνωσή τους, κάθε φορά, ακολουθεί την έκδοση απόφασης από τον Γενικό Γραμματέα Ιθαγένειας,⁹ όπου αναλύονται όλες οι λεπτομέρειες διεξαγωγής και ο ρόλος της Οργανωτικής Επιτροπής.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

Πριν την ανάλυση των αποτελεσμάτων και της οργάνωσης των εξετάσεων, χρειάζεται πρώτα να εστιάσουμε στο πιο κρίσιμο στοιχείο για την αξιολόγηση του νέου συστήματος, στον τύπο δηλαδή που έχει επιλεγεί για τη διενέργεια των εξετάσεων. Εάν το περιεχόμενο της Τράπεζας Θεμάτων, όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, αποτελεί το πρώτο μέρος του προβλήματος, το δεύτερο είναι ο γραπτός τύπος των εξετάσεων.

Η εξεταστική διαδικασία για την απόκτηση του Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για την Πολιτογράφηση είναι κατά κύριο λόγο μια γραπτή δοκιμασία, με ερωτήσεις σωστού-λάθους, πολλαπλής επιλογής, συμπλήρωσης κενών, αντιστοίχισης, σύντομης ανάπτυξης και παραγωγής γραπτού λόγου (Εκθεση). Υπάρχει και μια ενότητα Παραγωγής Προφορικού Λόγου ενώπιον εξεταστών. Παράλληλα, όπως παρουσιάστηκε στο πρώτο κεφάλαιο, τα ίδια θέματα δίνουν στα προφορικά και οι ομάδες που εξαιρούνται της γραπτής εξέτασης, δηλαδή τα άτομα άνω των 62 ετών, τα Άτομα με πιστοποιημένη Αναπηρία (ΑμεΑ) από 67% και άνω, καθώς και άτομα με πιστοποιημένες μαθησιακές δυσκολίες. Από τις εξετάσεις απαλλάσσονται όσοι/όσες έχουν ολοκληρώσει την εκπαίδευσή τους σε ελληνικό σχολείο ή έχουν πτυχίο ελληνικού Πανεπιστημίου. Αν λάβουμε υπόψη όλα αυτά τα στοιχεία, δημιουργούνται διάφοροι προβληματισμοί.

Πρώτον, η πλειονότητα των πολιτών τρίτων χωρών, που έχουν το δικαίωμα να αιτηθούν για πολιτογράφηση, είναι άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, συχνά άνω των 45-50 ετών, συνεπώς έχουν για χρόνια αποκοπεί από τη συνθήκη των γραπτών εξετάσεων ή αυτή δεν τους ήταν ποτέ οικεία. Επιπρόσθετα, ο ενταγμένος αλλοδαπός πληθυσμός της χώρας δεν είναι σε καμία περίπτωση ομοιογενής. Υπάρχουν π.χ. άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο από τη χώρα καταγωγής τους, άτομα που είναι αναλφάβητα ή

⁹ Μπορείτε να βρείτε το σύνολο των αποφάσεων στις «Πηγές» στο τέλος της Έκθεσης.

δεν ολοκλήρωσαν την υποχρεωτική εκπαίδευση στη μητρική τους γλώσσα, άτομα που –ανεξάρτητα από το μορφωτικό τους επίπεδο– εδώ κάνουν χειρωνακτικές εργασίες ή εργάζονται σε επαγγέλματα που δεν χρειάζεται να χρησιμοποιήσουν τον γραπτό λόγο στα ελληνικά. Από την άλλη πλευρά, η πολιτεία διαχρονικά ήταν απύσχα από την οργανωμένη ένταξη αυτού του πληθυσμού, καθώς ποτέ δεν φρόντισε να παράσχει προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε ενήλικες.

Οι παραπάνω παράμετροι οδηγούν, λοιπόν, στο εξής παράδοξο: **το ελληνικό κράτος έρχεται ξαφνικά και υποχρεώνει τις αιτούσες και τους αιτούντες την πολιτογράφηση να περάσουν από μία απαιτητική γραπτή δοκιμασία πανομοιότυπη για όλες και όλους, χωρίς το ίδιο να έχει μεριμνήσει ποτέ για την ένταξή τους μέσω της γλωσσομάθειας και χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και το προφίλ αυτών των ανθρώπων.** Ακόμη και ο σχεδιασμός για τις ομάδες που εξαιρούνται από τη γραπτή εξέταση θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ελλιπής.

- Κατά πρώτον, *είναι επαρκής η εξαίρεση από τα γραπτά μόνο για τα άτομα άνω των 62 ετών;* Όχι, καθώς πρόκειται για ένα ηλικιακό όριο μη τεκμηριωμένο, χωρίς να συνεκτιμώνται και άλλοι παράγοντες ένταξης σε σχέση με αυτό. Για παράδειγμα, στο προηγούμενο σύστημα που νομοθετήθηκε το 2019 προβλέπονταν δύο ηλικιακές κατηγορίες, ενώ παράλληλα λαμβάνονταν υπόψη και τα χρόνια διαμονής στη χώρα: η πρώτη κατηγορία εξαίρεσης ήταν οι άνω των 55 ετών, οι οποίοι διαμένουν στην Ελλάδα νόμιμα για 20 συνεχή έτη, και η δεύτερη κατηγορία ήταν οι άνω των 65 ετών. Αυτές οι δύο κατηγορίες θα εξαιρούνταν από τη γενική εξέταση και θα εξετάζονταν βάσει πιο επιεικών κριτηρίων (επίπεδο Α2 στη Γλώσσα, αντί για Β1, και ειδικά διαμορφωμένο τεστ από την Επιτροπή Πολιτογράφησης για τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα). Άρα, το όριο ηλικίας θα μπορούσε να είναι μειωμένο, εφόσον δεν έχει υπάρξει αιτιολόγηση για το αντίθετο.
- Κατά δεύτερον, *με ποιο κριτήριο εξαιρούνται μόνο τα άτομα με σωματική αναπηρία και αποκλείονται τα άτομα με ψυχική αναπηρία;* Ούτε κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου το 2020 ούτε μετά έχει αναφερθεί επίσημα από πλευράς ΓΠΙ κάποια αιτιολογία για αυτή τη διακριτική μεταχείριση μεταξύ των κατηγοριών ΑμεΑ.

Ένα άλλο ερώτημα που τίθεται παράλληλα με τις εξετάσεις είναι *ποιοι τελικά δικαιούνται να απαλλάσσονται από αυτές;* Ως προς αυτό παρατηρήθηκε μια πρωτοφανής παλινωδία εκ μέρους της ΓΠΙ, καθώς μέσα σε λίγους μήνες τα κριτήρια απαλλαγής άλλαξαν ξανά και ξανά. Πιο συγκεκριμένα, η απαλλαγή συνδέεται με την επάρκεια της ελληνικής παιδείας που έχει λάβει ήδη μία αιτούσα ή ένας αιτών. Αρχικά ήταν αρκετή

η επιτυχής παρακολούθηση είτε τριών τάξεων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή το πτυχίο/μεταπτυχιακό/διδακτορικό από ελληνικό ΑΕΙ. Με τροπολογία που εισήχθη τον Απρίλιο του 2021, αυστηροποιήθηκαν οι προϋποθέσεις για την παρακολούθηση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς πλέον απαιτούνται οι 6 τάξεις και του γυμνασίου και του λυκείου είτε –ως εναλλακτική– οι 9 τάξεις του δημοτικού και του γυμνασίου.¹⁰ Τόσο αυστηρά κριτήρια ως προς την ελληνική παιδεία δεν μπορούν να θεωρηθούν ανάλογα προς τις απαιτήσεις γνώσεων για τη διαδικασία της πολιτογράφησης. Θα λέγαμε ότι περισσότερο προσομοιάζουν στα κριτήρια της κτήσης ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά, που είναι μια εντελώς διαφορετική διαδικασία. Εκτός από την αυστηροποίηση, ένα άλλο σοβαρό ζήτημα ήταν η σύγχυση που προκλήθηκε στις υπηρεσίες λόγω των αλλαγών στα κριτήρια μέσα σε λίγους μήνες, οι οποίες δεν μπορούσαν να είναι σίγουρες ποια διάταξη είχε εφαρμογή κατά τον χρόνο της αίτησης πολιτογράφησης ή κατά τον χρόνο της προσκόμισης των βεβαιώσεων σπουδών.

Συμπληρωματικά, τίθεται και το ζήτημα *γιατί δεν απαλλάσσονται τουλάχιστον από την εξέταση των ενοτήτων της Ελληνικής Γλώσσας όσες και όσοι έχουν πιστοποίηση Ελληνικών επιπέδου B1 και άνω από τους επίσημα αναγνωρισμένους φορείς εξετάσεων γλωσσομάθειας*. Είναι μια απαλλαγή που είχε θεσμοθετηθεί ήδη στο σύστημα πολιτογράφησης του 2019 και αποτελεί εύλογη απορία πολλών ανθρώπων που έχουν πτυχία γλωσσομάθειας.

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

Μέχρι στιγμής¹¹ έχουν πραγματοποιηθεί τέσσερις εξεταστικές: η πρώτη στις 16 Μαΐου 2021, η δεύτερη στις 7 Νοεμβρίου 2021, η τρίτη στις 8 Μαΐου 2022 και η τέταρτη στις 13 Νοεμβρίου 2022. Με βάση τα στοιχεία που προέκυψαν από αυτές, θα αξιολογηθεί ο νέος αυτός τρόπος εξέτασης.¹²

- **16 Μαΐου 2021:** Η πρώτη εξέταση με το νέο σύστημα διενεργήθηκε σε 20 εξεταστικά κέντρα που λειτούργησαν σε επτά πόλεις της Ελλάδας: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Τρίπολη, Λάρισα, Ιωάννινα και Ηράκλειο. 2.425 υποψήφιοι/ες υπέβαλαν αίτηση συμμετοχής, και την ημέρα των εξετάσεων συμμετείχαν 2.180 άτομα, από τα οποία τα 1.463 πέρασαν με επιτυχία τις

¹⁰ Περισσότερα μπορείτε να διαβάσετε στο σχετικό Δελτίο Τύπου του Generation 2.0 RED «[Πόσα διαπιστευτήρια χρειάζονται για την πολιτογράφηση](#)» που δημοσιεύτηκε στις 13/04/2021.

¹¹ Η συγγραφή της παρούσας έκθεσης ολοκληρώθηκε τον Ιανουάριο του 2023.

¹² Πρόκειται για επίσημα στοιχεία της ΓΓΠ τα οποία έχουν δημοσιευτεί ή κοινοποιηθεί γραπτώς από τη Γενική Διεύθυνση Ιθαγένειας μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου έπειτα από αίτημα του Generation 2.0 RED.

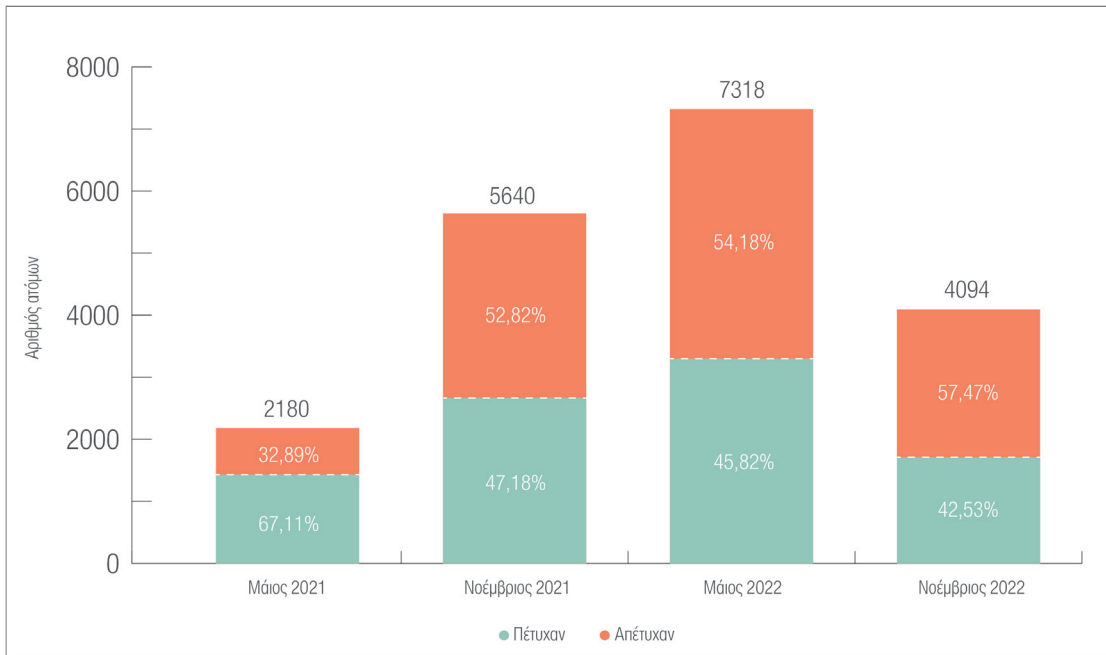
εξετάσεις. **Το ποσοστό επιτυχίας ανήλθε στο 67,11%.¹³**

- **7 Νοεμβρίου 2021:** Για τις δεύτερες εξετάσεις ορίστηκαν 60 εξεταστικά κέντρα σε 12 πόλεις: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο, Λάρισα, Ρόδο, Ιωάννινα, Τρίπολη, Καλαμάτα, Κόρινθο, Κομοτηνή και Χαλκίδα. Ο συνολικός αριθμός αιτήσεων ανήλθε σε 6.418. Από αυτές, οι 5.070 αφορούσαν άτομα τα οποία είχαν ήδη καταθέσει αίτηση πολιτογράφησης έως τις 31/03/2021 και οι 1.348 αφορούσαν άτομα που επιθυμούσαν να καταθέσουν αίτηση μελλοντικά. Από τις συνολικές αιτήσεις, τα άτομα που τελικά έδωσαν εξετάσεις ανήλθαν σε 5.640, από τα οποία 4.460 είχαν εκκρεμείς φακέλους και 1.180 είχαν αιτηθεί με τη νέα διαδικασία. Από αυτά πέρασαν τις εξετάσεις 2.661 άτομα συνολικά, 2.050 και 611 αντίστοιχα από παλιά και νέα. **Το ποσοστό επιτυχίας στις δεύτερες εξετάσεις έπεσε στο 47,18%**, δηλαδή το ΠΕΓΠ το έλαβαν λιγότερες από τις μισές συμμετοχές.
- **8 Μαΐου 2022:** Τα εξεταστικά κέντρα για τις τρίτες εξετάσεις ανήλθαν σε 98 και λειτούργησαν σε 13 πόλεις: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο, Χανιά, Λάρισα, Ρόδο, Ιωάννινα, Τρίπολη, Καλαμάτα, Κόρινθο, Κομοτηνή και Χαλκίδα. Ο συνολικός αριθμός αιτήσεων συμμετοχής ανήλθε σε 8.281. Από αυτές, οι 5.730 έγιναν από άτομα που διέθεταν εκκρεμή φάκελο στις υπηρεσίες Ιθαγένειας και οι 2.551 αποτελούν νέες αιτήσεις για συμμετοχή στις εξετάσεις χωρίς να έχουν υποβάλει αίτηση για πολιτογράφηση. Ο συνολικός αριθμός συμμετοχών την ημέρα των εξετάσεων ανήλθε σε 7.318, 5.031 με το παλιό σύστημα και 2.287 με το νέο. Οι επιτυχόντες/ούσες ήταν συνολικά 3.353 εκ των οποίων οι 2.153 είχαν εκκρεμή φάκελο και οι 1.200 ήταν νέες αιτήσεις για συμμετοχή στις εξετάσεις. **Το ποσοστό επιτυχίας στις εξετάσεις αυτές υπολογίζεται μόλις σε 45,82%.**
- **13 Νοεμβρίου 2022:** Στις τέταρτες εξετάσεις ορίστηκαν 55 εξεταστικά κέντρα σε 11 πόλεις: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηράκλειο, Λάρισα, Ρόδο, Ιωάννινα, Τρίπολη, Κόρινθο, Μυτιλήνη και Χαλκίδα. Κατατέθηκαν μόλις 4.564 αιτήσεις συμμετοχής, 2.576 από άτομα με εκκρεμή φάκελο πολιτογράφησης και 1.988 από άτομα που σκοπεύουν να καταθέσουν αίτηση πολιτογράφησης με το νέο σύστημα. Την ημέρα των εξετάσεων προσήλθαν τελικά 4.094 υποψήφιοι/ες, 2.335 από το παλιό σύστημα και 1.759 από το νέο. Από αυτούς/ες πέτυχαν

¹³ Βάσει των δημοσιεύσεων του Υπουργείου Εσωτερικών, το ποσοστό επιτυχίας των εξετάσεων του Μαΐου 2021 ήταν 72,6%. Σύμφωνα με την κοινοποίηση εκ μέρους της Γενικής Διεύθυνσης Ιθαγένειας το ποσοστό ανέρχεται στο 73,4%. Σύμφωνα με τους δικούς μας υπολογισμούς, το ποσοστό ανέρχεται στο 67,11% (2.180 συμμετοχές εκ των οποίων 1.463 επιτυχείς). Άρα, τα ποσοστά επιτυχίας του 70% και άνω έχουν υπολογιστεί εκ παραδρομής και είναι λανθασμένα.

συνολικά 1.741 άτομα, 936 και 805 αντίστοιχα από τις δύο κατηγορίες. Το ποσοστό επιτυχίας ήταν το χαμηλότερο που έχει καταγραφεί.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ ΠΕΓΠ

Από τους παραπάνω αριθμούς προκύπτουν δύο βασικά συμπεράσματα. Πρώτον, το ποσοστό επιτυχίας στις εξετάσεις βαίνει συνεχώς μειούμενο. Δεύτερον, φαίνεται πως η αποτυχία με την οποία ήρθαν αντιμέτωπα πολλά υποψήφια άτομα, σε συνδυασμό με την αυστηροποίηση των λοιπών προϋποθέσεων πολιτογράφησης, επηρέασαν εντέλει και το μέγεθος της συμμετοχής, καθώς στις τελευταίες εξετάσεις συμμετείχαν περίπου 3.200 λιγότερα άτομα από τις προηγούμενες.

Οι πρώτες εξετάσεις για το 2023 θα πραγματοποιηθούν εκτάκτως στις 19 Μαρτίου, αντί του Μαΐου που ορίζεται, πιθανώς λόγω κήρυξης εθνικών εκλογών κατά τους επόμενους μήνες.

Η ενημέρωση του ενδιαφερόμενου κοινού είναι το πρώτο στάδιο για την οργάνωση των εξετάσεων. Αυτή η ενημέρωση από πλευράς ΓΓΙ μπορεί να χαρακτηριστεί ως αποσπασματική και ελλιπής. Όταν άρχισε να εφαρμόζεται το νέο σύστημα τον Απρίλιο του 2021, πολλοί παλιοί αιτούντες, που είχαν δηλαδή αιτηθεί κατά την προηγούμενη διαδικασία, έλαβαν ένα σύντομο μήνυμα sms στο κινητό τους που τους υποδείκνυε να κάνουν αίτηση για να δώσουν εξετάσεις. Λόγω έλλειψης περαιτέρω πληροφόρησης, υπήρξε η παρανόηση από τους περισσότερους ότι ήταν υποχρεωτικό να δώσουν εξετάσεις τον Μάιο του 2021. Αυτό υπέκρυπτε τον κίνδυνο να δηλώσουν συμμετοχή άτομα που δεν είχαν προετοιμαστεί κατάλληλα, όπως επίσης και άτομα που αγνοούσαν τη νέα προϋπόθεση των οικονομικών κριτηρίων, η οποία μετέπειτα θα οδηγούσε σε απόρριψη την αίτηση πολιτογράφησης τους.

Παράλληλα, έχει παρατηρηθεί πως ορισμένοι πολίτες τρίτων χωρών με παλιές εκκρεμείς αιτήσεις έχουν, ακόμη και σήμερα, την πεποίθηση ότι θα κληθούν σε συνέντευξη από την Επιτροπή Πολιτογράφησης και απλά περιμένουν. Ακριβώς εξαιτίας της ελλιπούς ενημέρωσης και διάχυσης της πληροφορίας, τα ενδιαφερόμενα άτομα δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν ότι το σύστημα πλέον έχει αλλάξει και πρέπει να προχωρήσουν από μόνοι τους σε αίτηση για τις εξετάσεις του ΠΕΓΠ, προκειμένου να το λάβουν και να το προσκομίσουν στην υπηρεσία, ώστε να εξεταστεί ο φάκελός τους. Αυτό το φαινόμενο εξηγείται εύκολα, αν λάβουμε υπόψη τις τεράστιες καθυστερήσεις που διαχρονικά διαπιστώνονταν στην έκδοση αποφάσεων πολιτογράφησης. Όταν κάποιος περιμένει έξι ή επτά χρόνια για να πολιτογραφηθεί, δεν προκαλεί έκπληξη γιατί η πληροφορία για την αλλαγή του συστήματος πέφτει στο κενό της αναμονής. Επίσης, δεν είναι αυτονόητο ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν την ίδια πρόσβαση στη διάχυση πληροφορίας μέσω του διαδικτύου, ιδίως όσοι είναι μεγαλύτερης ηλικίας.

Ακολουθώντας, ως προς την οργάνωση των εξετάσεων, τα σημαντικότερα προβλήματα παρατηρήθηκαν κυρίως κατά την πρώτη εξεταστική. Οι μαρτυρίες των εξεταζόμενων από διάφορα εξεταστικά κέντρα έκαναν λόγο για μια διαδικασία εξαντλητική, αφού διήρκεσε συνολικά 12 ώρες λόγω μεγάλης καθυστέρησης κατά την έναρξη και ολοκλήρωση της διαδικασίας.¹⁴

¹⁴ Πολλοί εξεταζόμενοι, από πολλά εξεταστικά κέντρα, επικοινωνήσαν με το Generation 2.0 RED για να καταθέσουν την εμπειρία τους για τη συμμετοχή στις εξετάσεις για το ΠΕΓΠ. Βλ. το ΔΤ του οργανισμού: [«Πρώτη αποτίμηση της διεξαγωγής εξετάσεων για την απόκτηση Πιστοποιητικού Επάρκειας Γνώσεων για Πολιτογράφηση \(Π.Ε.Γ.Π.\)»](#). Επίσης, κάποιες από αυτές τις μαρτυρίες έγιναν ρεπορτάζ στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας *Lifo* από τον Θεόδωρο Αντωνόπουλο υπό τον τίτλο [«Η ταλαιπωρία του να γίνεις Έλληνας»](#)

Στις επόμενες εξετάσεις τα φαινόμενα καθυστέρησης στη λήψη των θεμάτων περιορίστηκαν και τα λοιπά ζητήματα ομαλοποιήθηκαν. Αφενός, υπήρξε καλύτερη προετοιμασία από την Οργανωτική Επιτροπή, όπως επίσης τροποποιήθηκε μέρος της διαδικασίας, καθώς ενοποιήθηκαν σε ένα έντυπο όλες οι ενότητες της γραπτής εξέτασης.¹⁵ Συνεπώς, στις υπόλοιπες εξεταστικές περιόδους δεν καταγράφηκαν ιδιαίτερα παράπονα των εξεταζομένων ως προς τις συνθήκες και τη διάρκεια των εξετάσεων.

Καταληκτικά, έχοντας αναλύσει τις διάφορες παραμέτρους της νέας εξεταστικής διαδικασίας από την Επιστημονική Επιτροπή και την Τράπεζα Θεμάτων μέχρι και τα αποτελέσματα, την οργάνωση και την ουσία των εξετάσεων, καταλήγουμε στο εξής γενικό συμπέρασμα: Η ομογενοποίηση της διαδικασίας, με σκοπό να είναι πιο αντικειμενική και αδιάβλητη, απέτυχε να εγγυηθεί το πιο σημαντικό: να είναι εντέλει δίκαιη για τους υποψήφιους. Το νέο εξεταστικό σύστημα για τη λήψη του ΠΕΓΠ παρουσιάζει μια σειρά αστοχιών, ελλείψεων και δυσκολιών, χαρακτηριστικά που το καθιστούν ακόμη και αποτρεπτικό για ένα μέρος του μεταναστευτικού πληθυσμού. Στην πράξη, άνθρωποι που έχουν ζήσει μια ζωή εδώ, έχοντας αποκτήσει αντικειμενικά ισχυρούς δεσμούς με την ελληνική κοινωνία, αισθάνονται οι ίδιοι ανεπαρκείς, χωρίς όμως να υστερούν κάπου στην πραγματικότητα, καθώς το πρόβλημα δεν βρίσκεται στους ίδιους αλλά στις υπερβολικά αυστηρές απαιτήσεις της νέας Τράπεζας Θεμάτων. Έτσι, πολλές και πολλοί, όντας απογοητευμένοι/οι, δεν μπαίνουν καν στη διαδικασία να συμμετάσχουν στις εξετάσεις, ακριβώς εξαιτίας αυτής της αυστηρότητας.

¹⁵ Στην πρώτη εξεταστική οι ενότητες Κατανόησης και Παραγωγής Γραπτού Λόγου και Κατανόησης Προφορικού (ακουστικό) ήταν ξεχωριστές από τις ενότητες της Γεωγραφίας, Ιστορίας, Πολιτικών Θεσμών και Πολιτισμού. Τα θέματα δόθηκαν δηλαδή σε δύο φάσεις, γεγονός που συνέβαλε στις καθυστερήσεις της διαδικασίας.

Πέρα από την εξέταση για το ΠΕΓΠ, που αποτελεί πλέον το πρώτο μέρος της διαδικασίας, υπάρχουν και οι λοιπές τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για να πολιτογραφηθεί ένα άτομο Ελληνίδα ή Έλληνας. Αυτές εξετάζονται με την κατάθεση της αίτησης πολιτογράφησης στις Διευθύνσεις Ιθαγένειας, όπου γίνεται η συνολική αξιολόγηση του φακέλου. Οι πιο σημαντικές αλλαγές τα τελευταία δύο χρόνια αφορούσαν τις ουσιαστικές προϋποθέσεις και, ιδίως, τα εισοδηματικά κριτήρια που προβλέφθηκαν για πρώτη φορά και άλλαξαν το τοπίο της πολιτογράφησης, όπως το γνωρίζαμε μέχρι πρόσφατα. Εκτός από αυτά, παρακάτω θα σχολιαστούν και άλλες τροποποιήσεις ουσιαστικών ή τυπικών προϋποθέσεων και διαδικασιών που επηρέασαν κι αυτές σε μεγάλο βαθμό το νέο σύστημα πολιτογράφησης.

2.1 ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΙΣΗΧΘΗΣΑΝ ΤΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ;

Καταρχάς, αξίζει να ανατρέξουμε στο πώς εισήχθη το μέτρο των εισοδηματικών κριτηρίων στο νέο σύστημα πολιτογράφησης. Στο προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο τα τεκμήρια ένταξης συμπεριλάμβαναν ενδεικτικά, άλλα όχι περιοριστικά, την επαγγελματική και οικονομική δραστηριότητα. Δεν θεωρούνταν, δηλαδή, προαπαιτούμενο ούτε ζητούνταν συγκεκριμένες αποδείξεις και, σε κάθε περίπτωση, εντάσσονταν στη γενικότερη αξιολόγηση του φακέλου. Το 2019 προβλέφθηκε να κατατίθενται ως δικαιολογητικά και οι φορολογικές δηλώσεις όλων των τελευταίων ετών πριν την αίτηση πολιτογράφησης, χωρίς όμως να απαιτείται να αναγράφουν κάποιο συγκεκριμένο εισόδημα. Αυτά τα έγγραφα λειτουργούσαν ως απόδειξη ότι οι αλλοδαποί πολίτες, όσο διέμεναν νόμιμα εδώ, ήταν τακτικοί στις φορολογικές τους υποχρεώσεις προς το κράτος.

Το 2020, κατά τη διαβούλευση του νομοσχεδίου που θα έφερνε τροποποιήσεις στο καθεστώς πολιτογράφησης, συμπεριλήφθηκε στις ουσιαστικές προϋποθέσεις η σταθερή εργασία και το ελάχιστο ετήσιο εισόδημα. Τότε, και μέχρι την ψήφιση του νομοσχεδίου στη Βουλή, υπήρξε έντονη αντίθεση προς αυτή τη νέα πρόβλεψη, η οποία χαρακτηρίστηκε ως ιδιαιτέρως αυστηρή και άδικη από φορείς της κοινωνίας

των πολιτών, από κόμματα της αντιπολίτευσης, ακόμη και από ορισμένους βουλευτές της συμπολίτευσης.¹⁶ Με νομοτεχνική βελτίωση ακριβώς πριν την ψήφιση του νόμου, τελικά το ετήσιο εισόδημα αφαιρέθηκε από τις διατάξεις. Ο πρώην Υπουργός Εσωτερικών, Τάκης Θεοδωρικάκος, είχε δηλώσει τότε από το βήμα της Βουλής: «Πιστεύουμε ότι με αυτόν τον τρόπο ρυθμίζουμε με μέτρο και λογική ένα πρόβλημα που θα μπορούσε να δημιουργηθεί και θα καθιστούσε απαγορευτικό για πολύ μεγάλο αριθμό ανθρώπων, που επιθυμούν να γίνουν Έλληνες και που συμπληρώνουν όλα τα υπόλοιπα τεκμήρια που προβλέπει ο Κώδικας Ιθαγένειας [...]».

Παρ' όλα αυτά, λίγους μήνες αργότερα, τον Απρίλιο του 2021 τα «απαγορευτικά» –κατά τον ίδιο τον πρώην Υπουργό– εισοδηματικά κριτήρια επανήλθαν.¹⁷ Αυτή τη φορά, μέσω [υπουργικής απόφασης](#) που προέβλεπε ποια θεωρούνται τεκμήρια οικονομικής και κοινωνικής ένταξης. Το ελάχιστο εισόδημα που πρέπει να αποδειχτεί ξεκινά από €7.500 το έτος και αυξάνεται ανάλογα με τα προστατευόμενα οικογενειακά μέλη.¹⁸ Αυτό πρέπει να αποδειχθεί είτε για 5 έτη μέσα στην τελευταία επταετία, είτε για 7 έτη μέσα στην τελευταία δωδεκαετία, ανάλογα με τον τύπο της άδειας διαμονής που κατέχει ο πολίτης τρίτης χώρας. Οι πολίτες ΕΕ και όσες/οι είναι σύζυγοι ή σύντροφοι Έλληνα με παιδί/ά χρειάζεται να αποδείξουν εισοδήματα για τα 3 προηγούμενα χρόνια. Εκτός από το ελάχιστο εισόδημα, προβλέπονται και άλλα οικονομικά τεκμήρια που μπορούν να συμπεριληφθούν στον φάκελο, τα οποία όμως δεν είναι υποχρεωτικό να αποδειχθούν κι αυτά.¹⁹

Τα οικονομικά τεκμήρια άρχισαν να εφαρμόζονται στην πράξη στις αρχές του 2022, αφού ακολούθησαν άλλες δύο τροποποιητικές υπουργικές αποφάσεις και δύο εγκύκλιοι που αποσαφηνίζουν διάφορα ζητήματα.²⁰ Τον Μάρτιο του 2022 εκδόθηκαν οι πρώτες απορριπτικές αποφάσεις λόγω ανεπαρκών εισοδημάτων.

¹⁶ Το Generation 2.0 RED είχε καταθέσει σχόλια στη δημόσια διαβούλευση και είχε αναδείξει το ζήτημα στο Δελτίο Τύπου «[Η πολιτογράφηση μετατρέπεται σε “προνόμιο” για λίγους](#)» στις 12.09.2020. Η ΕΛΕΔΑ μετά από πρόσκληση στην ακρόαση φορέων της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, απέστειλε [γραπτές παρατηρήσεις](#) σχετικά με τις ρυθμίσεις για την ιθαγένεια του υπό συζήτηση νομοσχεδίου του Υπουργείου Εσωτερικών (ο σύνδεσμος στις λέξεις «γραπτές παρατηρήσεις» <https://bit.ly/3uQ7sCM>).

¹⁷ Μπορείτε να διαβάσετε περισσότερα στα Δελτία Τύπου του Generation 2.0 RED [Μήπως τελικά καταργείται η πολιτογράφηση;](#), που δημοσιεύτηκε στις 27.04.2021, και της ΕΛΕΔΑ [Ιθαγένεια σε αποκλεισμό](#), που δημοσιεύτηκε στις 07.05.2021.

¹⁸ Βλ. Παράρτημα 2 με τα χρηματικά ποσά ανά έτος.

¹⁹ Αναλυτικά η λίστα με τα τεκμήρια οικονομικής ένταξης στο Παράρτημα 1.

²⁰ Η πρώτη [υν' αρ. 29845](#) υπουργική απόφαση της 16.04.2021 τροποποιήθηκε με την [υν' αρ. 58050](#) απόφαση στις 04.08.2021 και ακολούθως με την [υν' αρ. 96289](#) απόφαση στις 27.12.2021. Αυτές τις αποφάσεις ακολούθησε η έκδοση δύο εγκυκλίων, της [715/18.10.2021](#) και της [81/04.02.2022](#).

Όλη αυτή η χρονική πορεία περιγράφηκε λεπτομερώς, ακριβώς γιατί καταδεικνύει ξεκάθαρα τις αντικρουόμενες κινήσεις του Υπουργείου Εσωτερικών μέσα σε λίγους μήνες, το πισωγύρισμα τελικά με την προσθήκη των οικονομικών κριτηρίων διά της πλαγίας οδού και την πληθώρα διοικητικών πράξεων, που προκάλεσε σύγχυση στη Διοίκηση για το πώς αυτά θα εφαρμοστούν.

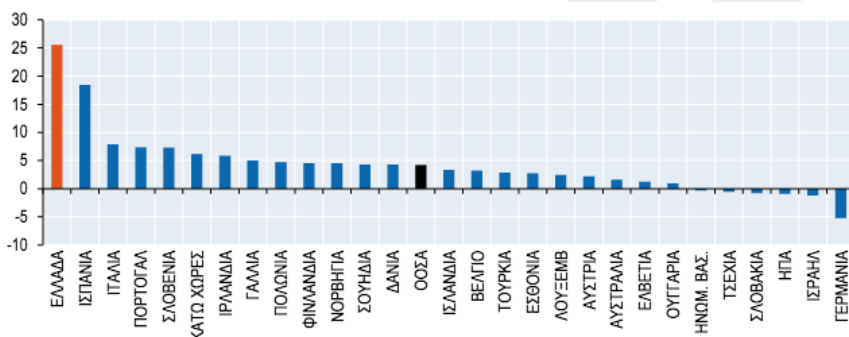
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ VS ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η υποχρέωση του ελάχιστου ετήσιου εισοδήματος είναι μία πολιτική επιλογή του Υπουργείου Εσωτερικών. Αυτό δηλώνουν στις εκάστοτε συναντήσεις και τις δημόσιες τοποθετήσεις τους στελέχη του Υπουργείου και της ΓΓΙ. Μια πολιτική επιλογή που την υπερασπίζονται σθεναρά. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα μιας από τις τελευταίες συνεντεύξεις του Γενικού Γραμματέα Ιθαγένειας, Νάσου Μπαλέρμπα: «Υπάρχουν περιπτώσεις επιτυχόντων στις εξετάσεις που ζουν στη χώρα για χρόνια και δεν έχουν κάνει ποτέ δήλωση εισοδήματος. Αυτοί κόβονται. Ξεκαθαρίζω εδώ ότι ζητάμε δήλωση που θα αντιστοιχούσε σε εκείνη ενός ανειδίκευτου εργάτη, δηλαδή το ελάχιστο ποσό».²¹

Το ποσοστό ανεργίας των μεταναστών έχει αυξηθεί αισθητά με την οικονομική κρίση

Ποσοστιαία διαφορά στα ποσοστά ανεργίας των γεννηθέντων στην αλλοδαπή στο διάστημα 2008 έως 2015

Πηγή: Ευρωπαϊκή Έρευνα Εργατικού Δυναμικού (Eurostat) 3^ο τρίμηνο 2007 μέχρι 2^ο τρίμηνο 2008 για τις ευρωπαϊκές χώρες, Τρέχουσα Μελέτη Πληθυσμού, 3^ο τρίμηνο 2014 μέχρι 2^ο τρίμηνο 2015 για τις Ηνωμένες Πολιτείες, Μελέτες Εργατικού Δυναμικού 2008 και 2015 για την Αυστραλία και το Ισραήλ.

www.oecd.org/policy-briefs

²¹ ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ Κ - Νάσος Μπαλέρμπα: Δικτυώνουμε παντού την Ελλάδα που δημοσιεύτηκε στην Καθημερινή στις 08.11.2022.

Με την παραπάνω δήλωση υποτιμάται η επίπτωση που έχουν τα εισοδηματικά κριτήρια και επιχειρείται να δοθεί η εντύπωση ότι μόνο ακραίες περιπτώσεις απορρίπτονται. Η πραγματικότητα όμως διαφέρει κατά πολύ. Αφενός οι μετανάστες που «δεν έχουν κάνει ποτέ δήλωση εισοδήματος» είναι ελάχιστοι, ή καλύτερα δεν υφίστανται, γιατί οι περισσότεροι τύποι αδειών διαμονής προϋποθέτουν δήλωση εισοδήματος (ανεξαρτήτως ποσού) προκειμένου να ανανεωθούν. Επομένως, πρόκειται για δύο διαφορετικά πράγματα: άλλο να είναι ένα άτομο τακτικό ως προς τις φορολογικές του δηλώσεις και άλλο να αποδεικνύει συγκεκριμένα ποσά μέσω αυτών. Αφετέρου, «η δήλωση που θα αντιστοιχούσε σε εκείνη ενός ανειδίκευτου εργάτη», όταν μεταφράζεται σε αριθμούς, δεν είναι και τόσο αμελητέα όσο παρουσιάζεται παραπάνω: ξεκινά από €7.500 κατ' άτομο το έτος, ποσό που μπορεί να φτάσει π.χ. για ένα άτομο με σύζυγο και τρία παιδιά στα €10.500.²²

Επειδή, μάλιστα, τα εισοδήματα που ζητούνται ανατρέχουν πίσω στην προηγούμενη επταετία έως και δωδεκαετία, το πιο κρίσιμο είναι να ληφθεί υπόψη η οικονομική και εργασιακή πραγματικότητα της Ελλάδας κατά την περίοδο εκείνη. Καταρχάς, είναι δεδομένη η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και, στη συνέχεια, η πρωτοφανής οικονομική κρίση που βίωσε η χώρα μας την προηγούμενη δεκαετία. Ως άμεση συνέπεια αυτής, **το ποσοστό ανεργίας** επί του συνόλου του πληθυσμού στην Ελλάδα εκτοξεύθηκε στα ύψη. Τα ιδιαίτερα υψηλά, γενικά, ποσοστά ήταν ακόμη υψηλότερα για τους αλλοδαπούς ανέργους στη χώρα μας. Σύμφωνα με στατιστική ανάλυση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, τα ποσοστά ανεργίας των μεταναστών αυξήθηκαν κατά 26% στο διάστημα μεταξύ 2008 και 2015, αγγίζοντας το 33% –έναντι ποσοστού αύξησης 17% των ημεδαπών– και φτάνοντας στην πρώτη θέση σε ανεργία πανευρωπαϊκά.²³

Ακόμη και μετά το 2018, που τα ποσοστά ανεργίας ξεκίνησαν να μειώνονται, το ποσοστό ανεργίας των μεταναστών παρέμεινε ιδιαίτερα υψηλό. Συγκεκριμένα το πρώτο τρίμηνο του 2019, η ανεργία των αλλοδαπών ανήλθε στο 32,3% ενώ των Ελλήνων στο 18,3%, με τη διαφορά να αγγίζει τις 14 ποσοστιαίες μονάδες.²⁴ Η διαφορά διατηρείται έως και τις μέρες μας. Ενδεικτικά, το τελευταίο τρίμηνο του 2020,²⁵ το ποσοστό ανεργίας των αλλοδαπών ήταν 28,2%, των Ελλήνων καταγράφηκε σε 15,5%, ενώ το δεύτερο τρίμηνο του 2022 τα ποσοστά καταγράφονται σε 20% και 15,5% αντίστοιχα.²⁶

²² Τα ποσά που ζητούνται για τα έτη 2012 έως 2018 είναι 6.500 και 9.100 ευρώ αντίστοιχα, καθώς υπολογίζονται βάσει του κατώτατου μισθού που ίσχυε εκείνη την περίοδο.

²³ Βλ. [Greece Policy Brief](#), Organisation for Economic Co-operation and Development, Μάρτιος 2016.

²⁴ Βλ. Δελτίο Τύπου [Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Α' τρίμηνο 2019](#), Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ).

²⁵ Βλ. Δελτίο Τύπου [Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Δ' τρίμηνο 2020](#), ΕΛΣΤΑΤ.

²⁶ Βλ. Δελτίο Τύπου [Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Β' τρίμηνο 2022](#), ΕΛΣΤΑΤ.

Η συγκριτικά μεγαλύτερη πτώση στην απασχόληση των αλλοδαπών στην Ελλάδα της κρίσης σχετίζεται με τη φύση των δραστηριοτήτων τους: οι μετανάστριες και οι μετανάστες στη χώρα μας απασχολούνται, στη συντριπτική τους πλειονότητα, σε τέσσερις τομείς: τις κατασκευές, τη βιοτεχνία, τον επισιτισμό και την αγροτική οικονομία, συμπεριλαμβάνοντας βέβαια και την περίπτωση των μεταναστριών οι οποίες εργάζονται ως επί το πλείστον στην κατ' οίκον απασχόληση, στις υπηρεσίες παροχής καταλυμάτων και εστίασης και στο εμπόριο.²⁷

Η ανεργία είναι μόνο η μία όψη του νομίσματος. Η άλλη είναι το φαινόμενο της αδήλωτης και υποδηλωμένης εργασίας. Ένα φαινόμενο που διαχρονικά επηρεάζει το γενικό εργατικό δυναμικό, πόσω δε μάλλον εργαζόμενες και εργαζόμενους μεταναστευτικής καταγωγής, που είναι και τα πιο επιρρεπή θύματα εργασιακής εκμετάλλευσης, ακόμη περισσότερο όταν πρόκειται για τις παραπάνω κατηγορίες επαγγελματιών.

Τέλος, τα προηγούμενα χρόνια είχε αυξηθεί δραματικά ο κίνδυνος φτώχειας για τους αλλοδαπούς διαμένοντες στην Ελλάδα. Ειδικότερα, όσον αφορά την ηλικιακή ομάδα 18-64 ετών, το ποσοστό ανήλθε στο 64,3% το 2015,²⁸ στο 62,9% το 2017,²⁹ στο 52,5% το 2020.³⁰

Οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω δεδομένα, η πλειονότητα του μεταναστευτικού πληθυσμού, είτε εξαιτίας ανεργίας είτε αδήλωτης εργασίας, είναι αδύνατο να αποδείξει επαρκή ετήσια εισοδήματα για όλα τα προηγούμενα χρόνια. Αυτή την οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα το Υπουργείο Εσωτερικών την παραγνωρίζει πλήρως – ή, γνωρίζοντάς την πολύ καλά, συνειδητοποιημένα επιχειρεί μέσω των εισοδηματικών κριτηρίων να θέσει ένα ανυπέρβλητο αντικειμενικό εμπόδιο στην πολιτογράφηση.

ΧΩΡΙΣ ΔΙΚΛΕΙΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Ακόμα κι αν η εισαγωγή των εισοδηματικών κριτηρίων αποτελεί μια ηθελημένη αυστηροποίηση της διαδικασίας, θα έπρεπε τουλάχιστον να έχουν προβλεφθεί ορισμένες εξαιρέσεις ή ειδικότερες ρυθμίσεις για ευάλωτες ομάδες ή κατηγορίες του πληθυσμού

²⁷ Απόστολος Καψάλης, «Τα ελληνικά συνδικάτα μπροστά στην πρόκληση των σύγχρονων μεταναστευτικών ροών», Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ-Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων, *Μελέτες (Studies)* 47, Αθήνα 2020, σ. 36.

²⁸ Βλ. Δελτίο Τύπου [Κίνδυνος φτώχειας](#), ΕΛΣΤΑΤ, 2015.

²⁹ Βλ. Δελτίο Τύπου [Κίνδυνος φτώχειας](#), ΕΛΣΤΑΤ, 2017.

³⁰ Βλ. Δελτίο Τύπου [Κίνδυνος φτώχειας](#), ΕΛΣΤΑΤ, 2020.

που για αντικειμενικούς λόγους δεν είναι σε θέση να αποδείξουν επαρκή εισοδήματα. Καταρχάς, τα ΑμεΑ, που δεν μπορούν να εργάζονται, βιοπορίζονται συνήθως μέσω του επιδόματος που λαμβάνουν. Ανάλογα με το είδος αναπηρίας, αυτό καταβάλλεται σε διάφορα ποσά. Ξεκινά από €313 τον μήνα, με τις περισσότερες κατηγορίες να κυμαίνονται περίπου στα €350 και φτάνει έως και τα €771 για πολύ σοβαρές περιπτώσεις τετραπληγίας και παραπληγίας. Αρχικά δεν είχε προβλεφθεί καμία εξαίρεση για τα ΑμεΑ, ενώ στη συνέχεια, με τις τροποποιήσεις στις διοικητικές αποφάσεις, το ελάχιστο επαρκές εισόδημα που απαιτείται για αυτά μειώθηκε στα €5.500. Αυτή ήταν μια βελτίωση του πλαισίου γύρω από τα οικονομικά κριτήρια, η οποία όμως κρίνεται ως ανεπαρκής, γιατί αφήνει εκτός προστασίας πολλές κατηγορίες ΑμεΑ, των οποίων το επίδομα δεν ξεπερνά τα €362 τον μήνα, άρα τα €4.344 το έτος.

Επίσης, δεν υπάρχει καμία μέριμνα για όσα άτομα έμειναν άνεργα για λόγους ανωτέρας βίας, ιδίως κατά την περίοδο της πανδημίας Covid-19, όπως επίσης για κατηγορίες πληθυσμού που δεν μπορούν να εργαστούν για σοβαρούς λόγους, όπως τις νέες μητέρες και τους μονογονείς με παιδιά ΑμεΑ.

Αντικειμενική αδυναμία απόδειξης του ελάχιστου εισοδήματος έχουν και άτομα δεύτερης γενιάς, που έχασαν το δικαίωμα να καταθέσουν για ιθαγένεια λόγω φοίτησης σε ελληνικό σχολείο και αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν τη διαδικασία της πολιτογράφησης. Δεν λήφθηκε υπόψη ότι κατά τα προηγούμενα χρόνια αυτά τα άτομα ήταν ανήλικα, σπούδαζαν ή υποαμείβονταν στην εργασία τους λόγω νεαρής ηλικίας και δεν είναι σε θέση με κανέναν τρόπο να έχουν επαρκή εισοδήματα. Αυτή η δυσκολία φτάνει στο σημείο της απόλυτης αδυναμίας, ειδικά όταν πρόκειται για περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων που στο μεταξύ έχουν ενηλικιωθεί, διότι δεν έχουν τη δυνατότητα, όπως τα υπόλοιπα νεαρά άτομα, να προσκομίσουν προηγούμενες οικογενειακές δηλώσεις και να θεωρηθούν προστατευόμενα μέλη.

Τέλος, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις αλλοδαπών που κάποια έτη αποδεικνύουν ιδιαίτερα υψηλά ποσά ενώ άλλα ιδιαίτερα χαμηλά, είτε λόγω της ανεργίας είτε της επιχειρηματικής δραστηριότητας, η οποία χαρακτηρίζεται από μεταβολές. Π.χ. αν μέσα στην τελευταία επταετία ένα άτομο έχει επί 4 χρόνια εισόδημα άνω των €20.000, αλλά τα υπόλοιπα τρία κάτω από €5.000, δεν θα πάρει την ελληνική ιθαγένεια, γιατί δεν συμπληρώνει τον απαιτούμενο αριθμό των 5 ετών με επαρκή εισοδήματα. Δεν υπάρχει δηλαδή ούτε η δυνατότητα συμψηφισμού υψηλών και χαμηλών εισοδημάτων μεταξύ των προηγούμενων χρόνων, γιατί κάθε φορολογικό έτος εξετάζεται αυτοτελώς. Συνεπώς, εξαιτίας των εξαιρετικά αυστηρών όρων απόδειξης των εισοδηματικών κριτηρίων, αποκλείονται ακόμα και περιπτώσεις ανθρώπων που έχουν αποδεδειγμένα ενταχθεί στην οικονομική ζωή της χώρας – με τις ιδιαίτερες συνθήκες που τη χαρακτηρίζουν τα, αρκετά πλέον, τελευταία χρόνια.

Τα επαρκή εισοδήματα δεν ζητούνται μόνο για τις νέες αιτήσεις αλλά και για όσες παλιές εκκρεμούν, αυτές δηλαδή που κατατέθηκαν πριν τον Απρίλιο του 2021 με το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο. Άλλωστε, οι περισσότερες απορριπτικές αποφάσεις αφορούν σε αιτήσεις του 2016, 2017 ή 2018. Δηλαδή, αιτήσεις ανθρώπων που περιμέναν χρόνια για να περάσουν από συνέντευξη από την Επιτροπή Πολιτογράφησης αλλά, λόγω των μεγάλων καθυστερήσεων από την πλευρά της Διοίκησης, η σειρά τους δεν ήρθε ποτέ. Όσα άτομα από αυτά αποφάσισαν να δώσουν εξετάσεις με το νέο σύστημα, αφού τις πέρασαν και προσκόμισαν το ΠΕΓΠ στην αρμόδια Διεύθυνση Ιθαγένειας, ήρθαν μετά από λίγους μήνες αντιμέτωπα με την πιο δυσάρεστη και αναπάντεχη έκπληξη: μια αρνητική απόφαση της συνολικής αίτησης για πολιτογράφηση, με την αιτιολογία ότι δεν πληρούν τα οικονομικά κριτήρια. Οι περισσότεροι από αυτούς, μάλιστα, δεν γνώριζαν καν –πώς θα μπορούσαν, άλλωστε;– την αλλαγή των προϋποθέσεων μεσούσης της διαδικασίας.

Το ζήτημα της αναδρομικής εφαρμογής των οικονομικών κριτηρίων αποτελεί μία δυσμενή διοικητική μεταχείριση, η αυθαίρετη και μη αιτιολογημένη θεσμοθέτηση της οποίας εγείρει μείζον ζήτημα ασφάλειας δικαίου, χρηστής διοίκησης και δικαιολογημένης εμπιστοσύνης προς τη Διοίκηση. Πυρήνα της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η οποία παραβιάζεται εδώ, αποτελεί η εύλογη πεποίθηση του διοικούμενου από-μου ότι η σταθερότητα μιας ορισμένης νομικής κατάστασης που το αφορά του επιτρέπει να προσδοκά τη συνέχισή της με μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες για το ίδιο, την οικογένειά του και το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Προϋπόθεση για τη μη εφαρμογή της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης είναι να μην υπάρχει κάποιο υπέρτερο δημόσιο συμφέρον που να επιτάσσει τη μεταβολή αυτή. Εντούτοις, στην περίπτωση των ουσιαστικών προϋποθέσεων της πολιτογράφησης, τέτοιο δημόσιο συμφέρον ουδείς έχει επικαλεστεί ούτε υπάρχει κάποια θεμελιακή βάση για να υποστηρίξουμε πως αυτό πηγάζει από μια αόριστη πεποίθηση περί αυστηροποίησης της πολιτογράφησης ως διαδικασίας. Για τον λόγο αυτό, η αναδρομική εφαρμογή των νέων αυστηρότερων εισοδηματικών κριτηρίων καταπατά το κράτος δικαίου, παραβιάζοντας την αρχή της χρηστής διοίκησης και της καλής πίστης των διοικουμένων.³¹

Συνεπώς, εάν η οικονομικοκοινωνική πραγματικότητα της χώρας και η απουσία ασφαλιστικών δικλείδων για ορισμένες κατηγορίες καθιστούν τα οικονομικά κριτήρια

³¹ [Ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης: συστάσεις επί της ουσίας](#) σελ. 56, έντυπο που εκπονήθηκε από την ΕΛΕΔΑ και το Generation 2.0 RED στο πλαίσιο του έργου «Η Ιθαγένεια στην Πράξη».

άδικα, τότε το γεγονός ότι αυτά εφαρμόστηκαν αναδρομικά υπερβαίνει το επίπεδο της αδικίας και εγείρει σοβαρότατα ζητήματα νομιμότητας της διαδικασίας.

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΣΤΙΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

Με το νέο σύστημα οι αιτήσεις πολιτογράφησης απορρίπτονται κατά κύριο λόγο εξαιτίας της έλλειψης επαρκών εισοδημάτων. Τα πρώτα αριθμητικά στοιχεία για την έκδοση αποφάσεων με το νέο σύστημα δημοσιοποιήθηκαν στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού ελέγχου τον Ιούνιο του 2022. Από τις 1.206 αποφάσεις πολιτογράφησης που έχουν εκδοθεί βάσει του νέου συστήματος, οι 787 (το 65%) είναι θετικές και οι 419 (το 35%) αρνητικές. Αυτά τα ποσοστά ενδέχεται να ανατραπούν, όταν σε αυτές ενσωματωθούν οι επιπλέον 2.482 αποφάσεις από φακέλους στους οποίους εκκρεμούν δικαιολογητικά και η τελική εξέταση. Ιδιαίτερα ανησυχητικό δείγμα για την αυστηρότητα των οικονομικών κριτηρίων είναι τα αριθμητικά στοιχεία από τη Διεύθυνση Ιθαγένειας Αθηνών, η οποία έχει εκδώσει μέχρι στιγμής 70 θετικές και 121 αρνητικές αποφάσεις, ενώ εκκρεμούν ακόμη 570 αιτήσεις (βλ. το διάγραμμα στην ενότητα 4 «Ρυθμός διεκπεραίωσης αιτήσεων» σελ. 50). Το ποσοστό, δηλαδή, των απορριφθεισών αιτήσεων ξεπερνά το 63% για τους πολίτες τρίτων χωρών που κατοικούν εντός του Δήμου Αθηναίων. Διαφορετική εικόνα παρουσιάζουν τα στοιχεία της Διεύθυνσης του Νοτίου Τομέα, Πειραιώς και Νήσων, αφού εκεί οι θετικές αποφάσεις έφτασαν τις 136 και οι αρνητικές τις 49. Στη Θεσσαλονίκη πάλι, οι θετικές ήταν 89 και οι αρνητικές 72.

2.2 ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

Στην Υπουργική Απόφαση, τα τεκμήρια κοινωνικής ένταξης αναφέρονται ενδεικτικά και όχι περιοριστικά, όπως άλλωστε ίσχυαν και στο παρελθόν. Με απλά λόγια, δεν είναι κανείς υποχρεωμένος να αποδείξει όλα ή τα περισσότερα τεκμήρια αλλά όσα από αυτά μπορεί να συλλέξει. Τα τεκμήρια σχετίζονται με τη συνεχή διαμονή στη χώρα, τους συγγενικούς δεσμούς με Έλληνα πολίτη, τη φοίτηση σε ελληνικό σχολείο, την επαγγελματική κατάρτιση και τη συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις και εκδηλώσεις της κοινωνίας των πολιτών.³²

³² Αναλυτικά η λίστα των τεκμηρίων ένταξης στο Παράρτημα 1.

Εντούτοις, η υπουργική απόφαση του Απριλίου του 2021 περιλαμβάνει την εξής προβληματική διατύπωση αναφερόμενη στον συγγενικό δεσμό με Έλληνα: «... σύναψη γάμου με Έλληνα/ίδα πολίτη από γεννήσεως». Θέτει δηλαδή ως προϋπόθεση το γένος, αποκλείοντας τους λοιπούς τρόπους κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας. «Πρόκειται για μία πρόβλεψη που μάλλον ξεπερνά τα συνταγματικά όρια».³³ Στο Σύνταγμα δεν γίνεται κάπου διαχωρισμός του Έλληνα πολίτη σε γεννημένο και πολιτογραφημένο. Πώς μπορεί, επομένως, μία διοικητική πράξη να εισάγει τέτοια διάκριση;

2.3 ΕΝΕΡΓΗ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Μια από τις ουσιαστικές προϋποθέσεις, η οποία ίσχυε από το 2010 που αυτές θεσμοθετήθηκαν, ήταν ο αλλοδαπός «να έχει τη δυνατότητα να συμμετέχει ενεργά και ουσιαστικά στην πολιτική ζωή της Χώρας, σεβόμενος τις θεμελιώδεις αρχές οι οποίες τη διέπουν». Μια αυτονόητη προϋπόθεση, θα μπορούσε να σχολιάσει κανείς, όταν μιλάμε για την απόδοση της ιδιότητας του πολίτη. Κι όμως, αυτή αφαιρέθηκε από τις διατάξεις του ΚΕΙ το 2021.

Μια τέτοια κατάργηση δημιουργεί εύλογα ερωτηματικά ως προς το τι είναι πλέον σημαντικό για την πολιτεία προκειμένου να διακριβώσει ποια άτομα δικαιούνται να αποκτήσουν ελληνική ιθαγένεια. Μήπως πλέον σημασία έχει μόνο το εισόδημα και ο συγγενικός δεσμός με Έλληνες και όχι το αν τελικά οι αιτούντες και οι αιτούσες θα είναι ενεργοί πολίτες, ικανοί να ασκήσουν τα πολιτικά τους καθήκοντα, όπως αυτά απορρέουν από το Σύνταγμα; Όπως έχει επισημάνει η ΕΛΕΔΑ «είναι πλέον αδιάφορη η ουσιαστική και πλήρης κοινωνική ένταξη του αιτούντος την ιθαγένεια, είναι αδιάφορο το εάν ο αλλοδαπός που διαμένει αρκετά χρόνια νόμιμα στην Ελλάδα και επιθυμεί να γίνει Έλληνας πολίτης συμμετέχει σε δραστηριότητες ευρύτερου κοινωνικού και πολιτικού χαρακτήρα μαζί με Έλληνες αυριανούς συμπολίτες του. Η κατάργηση του όρου αυτού δηλώνει σε τελική ανάλυση το ότι η κυβέρνηση θεωρεί την πολιτική παιδεία αδιάφορο ζήτημα για έναν πολίτη».³⁴

Το γεγονός δε ότι στις εξετάσεις του ΠΕΓΠ υπάρχει η κατηγορία των πολιτικών θεσμών, όπου εξετάζονται γνώσεις σχετικά με το πολίτευμα και τη λειτουργία των

³³ Βλ. Δελτίο Τύπου της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου [Ιθαγένεια σε αποκλεισμό](#) που δημοσιεύτηκε στις 07.05.2021.

³⁴ Από το Δελτίο Τύπου [Ιθαγένεια: μία σύγχρονη αρένα](#) που δημοσιεύτηκε στις 15.12.2021.

θεσμών, αποτελεί έναν παραπάνω λόγο για να μην καταργηθεί αυτή η προϋπόθεση, καθώς μπορεί πλέον η διακρίβωσή της να μην γίνεται μέσω συνέντευξης, αλλά συνεχίζει να αποτελεί μέρος της εξεταστικής διαδικασίας. Επομένως, η διατήρησή της και στη διατύπωση του νόμου έχει συμβολικό χαρακτήρα, γιατί μέσα από τον νόμο περνάει και το μήνυμα για το ποια κριτήρια έχουν αξία κατά την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας. Η δυνατότητα ενεργής και ουσιαστικής συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας σίγουρα πρέπει να είναι ένα από αυτά.

2.4 ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

Ακόμη μια παλινωδία στη μεταρρύθμιση της διαδικασίας πολιτογράφησης είναι η διατήρηση της συνέντευξης ενώπιον της Επιτροπής Πολιτογράφησης αρχικά, και στη συνέχεια η κατάργησή της τον Δεκέμβριο του 2021. Όταν το Υπουργείο Εσωτερικών αποφάσισε το 2020 να εισαγάγει την εξεταστική διαδικασία, τύπου πανελλαδικών εξετάσεων, ακριβώς με στόχο να ομογενοποιήσει και να επιταχύνει τη διαδικασία της πολιτογράφησης, ήταν απορίας άξιο γιατί τελικά διατήρησε το στάδιο της προφορικής συνέντευξης μόνο ως προς το μέρος διακρίβωσης των τεκμηρίων οικονομικής και κοινωνικής ένταξης καθώς και της δυνατότητας συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας.

Όπως είχε σχολιάσει το Generation 2.0 RED κατά τη διαβούλευση του νομοσχεδίου, «η διατήρηση του σταδίου της συνέντευξης για τους αιτούντες και η πρόβλεψη διενέργειάς της από δύο υπαλλήλους της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας εγείρει προβληματισμούς ως προς τη συνολική διαδικασία. Αρχικά, δεδομένου ότι ο αριθμός των υπαλλήλων δεν είναι μονός, τι θα προβλέπεται στις περιπτώσεις διαφωνίας μεταξύ των δύο ως προς την απόφαση για αποδοχή ή απόρριψη του αιτήματος πολιτογράφησης; Κατά δεύτερον, η επί της ουσίας διατήρηση της προφορικής συνέντευξης έρχεται σε προφανή αντίθεση με τον σχεδιασμό της κυβέρνησης, για αντικατάστασή της με γραπτές εξετάσεις με σκοπό τη διαφάνεια, την αξιοκρατία και την αντιμετώπιση της ανομοιογένειας των ερωτήσεων. Συν τοις άλλοις, κανείς τελικά δεν μπορεί να εγγυηθεί για την ταχύτητα της διαδικασίας, αφού με αυτές τις προβλέψεις ενδέχεται να διατηρηθούν ή και να προστεθούν περαιτέρω καθυστερήσεις αντί να μειωθεί τελικά ο συνολικά απαιτούμενος χρόνος για την ολοκλήρωση της πολιτογράφησης, όπως υπόσχονται οι υπεύθυνοι για τη σύνταξη του νέου σχεδίου νόμου».³⁵

³⁵ Από το Δελτίο Τύπου [Η πολιτογράφηση μετατρέπεται σε “προνόμιο” για λίγους](#) που δημοσιεύτηκε στις 10.09.2020.

Τελικά, η διμελής Επιτροπή μετατράπηκε σε τριμελή κατά την ψήφιση του νομοσχεδίου στη Βουλή και έναν χρόνο μετά, τον Οκτώβριο του 2021, αφού εκδόθηκαν οι απαραίτητες διοικητικές πράξεις, διενεργήθηκαν οι πρώτες συνεντεύξεις. Σύμφωνα με τη διαδικασία, οι Διευθύνσεις Ιθαγένειας είχαν ζητήσει ήδη δικαιολογητικά για τα οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια από τους προηγούμενους μήνες, οπότε γνώριζαν ήδη ποια άτομα τα πληρούν και ποια όχι. Υπήρχε, άρα, έντονος προβληματισμός και αμηχανία για το αν πρέπει να κληθούν σε συνέντευξη άτομα που δεν είχαν το επαρκές εισόδημα, γιατί ούτως ή άλλως η αίτησή τους θα απορριπτόταν. Έτσι, οι υπηρεσίες σε πρώτη φάση αποφάσισαν να προσκαλέσουν άτομα που πληρούσαν τα οικονομικά τεκμήρια.

Οι συνεντεύξεις αυτές ήταν αρκετά σύντομες, περίπου μισάωρες, αφού τα τεκμήρια οικονομικής και κοινωνικής ένταξης του/της εκάστοτε αιτούντα/σας είχαν εξεταστεί εκ των προτέρων από τις Επιτροπές μέσω των προσκομιζόμενων εγγράφων. Οι ερωτήσεις των Επιτροπών είχαν να κάνουν κυρίως με βασικές γνώσεις του πολιτικού γίγνεσθαι της χώρας. Από μαρτυρίες εξεταζόμενων που κλήθηκαν σε συνέντευξη, ενδεικτικά παρουσιάζονται εδώ ορισμένες ερωτήσεις: *Ποιος/α είναι Πρόεδρος της Δημοκρατίας; Ποιος είναι Πρωθυπουργός; Ποιος είναι Υπουργός Υγείας; Ποιος είναι Πρόεδρος της Ελληνικής Λύσης; Ποιος είναι Γενικός Γραμματέας του ΚΚΕ; Αναφέρετε χώρες συμμάχους της Ελλάδας. Αναφέρετε χώρες αντιπάλους της Ελλάδας. Ποιες αρμοδιότητες έχει ο Δήμος; Ποιες υπηρεσίες παρέχει το ληξιαρχείο; Τι συμβαίνει αυτή τη στιγμή στην πολιτική επικαιρότητα;* (εκείνο το διάστημα στην επικαιρότητα ήταν η απώλεια της Φώφης Γεννηματά και οι εκλογές για νέο πρόεδρο του ΚΙΝΑΛ).

Η διάρκεια ζωής των συνεντεύξεων αυτών, όμως, ήταν ιδιαίτερα σύντομη, καθώς δεν άγγιξε ούτε τους δύο μήνες. Συνειδητοποιώντας στην πράξη ότι αυτή η διαδικασία ήταν πλέον περιττή, εφόσον είχε προηγηθεί η εξέταση του ΠΕΓΠ και εφόσον όλα αρχίζουν και τελειώνουν στην προϋπόθεση των εισοδηματικών κριτηρίων, αφού αυτά εντέλει καθορίζουν αν θα πολιτογραφηθεί ένα άτομο ή όχι, η Διοίκηση αποφάσισε να την καταργήσει με νομοθετική διάταξη τον Δεκέμβριο του 2021. Εφεξής, οι αιτούντες καλούνται σε συνέντευξη από τις τριμελείς Επιτροπές μόνο σε περίπτωση σοβαρών αμφιβολιών σχετικά με τις προϋποθέσεις των οικονομικών ή κοινωνικών κριτηρίων. Επομένως, πρόκειται για μια κατ' εξαίρεση ενέργεια της Διοίκησης και δεν αποτελεί πλέον στάδιο της κύριας διαδικασίας.

Ένα άλλο παράδοξο που αναδείχθηκε από τις συνεχόμενες τροποποιήσεις της διαδικασίας ήταν το εξής: σε κάποιες συνεντεύξεις οι αιτούντες, ενώ είχαν περάσει τις εξετάσεις του ΠΕΓΠ με τις ιδιαίτερες απαιτητικές ερωτήσεις στους Πολιτικούς Θεσμούς, δεν ήξεραν να απαντήσουν ενώπιον της Επιτροπής βασικά ερωτήματα, όπως ποιος είναι ο πρωθυπουργός της χώρας. Έτσι, υπήρξαν κάποιες λίγες

εισηγήσεις που ήταν αρνητικές, ακόμα και αν πληρούνταν τα οικονομικά κριτήρια. Αυτές, λοιπόν, με το που άλλαξε εκ νέου η νομοθεσία «πάγωσαν» καθώς οι υπάλληλοι δεν γνώριζαν πώς θα έπρεπε να διαχειριστούν τη νέα τροποποίηση της διαδικασίας. Εντέλει, αποφασίστηκε οι φάκελοι αυτοί να επανεξεταστούν μόνο ως προς τα τεκμήρια οικονομικής και κοινωνικής ένταξης που είχαν προσκομιστεί και όχι ως προς τις απαντήσεις που δόθηκαν στη συνέντευξη, καθώς αυτή δεν ίσχυε πλέον.

Η παραπάνω διαδρομή καταδεικνύει την προχειρότητα με την οποία στήθηκαν κομμάτια του νέου συστήματος πολιτογράφησης. Αφενός, αυτή ευθύνεται για τη σύγχυση που προκλήθηκε στις υπηρεσίες κατά την εφαρμογή του νέου συστήματος, την αμηχανία και τον προβληματισμό με τον οποίο ήρθαν αντιμέτωποι οι υπάλληλοι, καθώς οι διατάξεις, οι αποφάσεις και οι εγκύκλιοι άλλαζαν ξανά και ξανά μέσα σε λίγους μήνες. Αφετέρου, αυτή ευθύνεται για την ταλαιπωρία των αιτούντων, τις καθυστερήσεις στην έκδοση αποφάσεων και το ψυχοφθόρο αίσθημα αστάθειας που προκάλεσε σε αρκετά άτομα που πέρασαν από την παραπάνω διαδικασία, χωρίς τελικά να χρειάζεται.

2.5 ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ: ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΑ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ ΝΟΜΙΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Στις προηγούμενες ενότητες αξιολογήθηκαν οι σημαντικές αλλαγές που επήλθαν στις ουσιαστικές προϋποθέσεις. Στις τυπικές προϋποθέσεις δεν υπήρξαν τροποποιήσεις, πλην μίας η οποία αξίζει να μνημονευθεί. Στις αρχές του 2020, υπήρξε αύξηση των απαιτούμενων ετών προηγούμενης νόμιμης διαμονής για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες προκειμένου να έχουν δικαίωμα να αιτηθούν πολιτογράφηση. Από τα 3 χρόνια, δηλαδή, αυξήθηκε στα 7, που είναι και ο κανόνας για τους υπόλοιπους τύπους αδειών μακράς διαμονής. Το προσφυγικό καθεστώς, όντας ένα από τα πιο ισχυρά καθεστώτα διαμονής, εμπίπτει συνήθως σε ευνοϊκότερες ρυθμίσεις, ακριβώς λόγω της ιδιαίτερης θέσης του/της πρόσφυγα και της υψηλής προστασίας που πρέπει να τυχάνουν σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης. Γι' αυτό και πριν είχε θεσμοθετηθεί η προηγούμενη τρίχρονη διαμονή ως τυπική προϋπόθεση για αυτή την κατηγορία. Η τροποποίηση του 2020 έγινε με το σκεπτικό ότι τα 3 έτη είναι πολύ λίγα για να θεωρηθεί ένα άτομο επαρκώς ενταγμένο στην ελληνική κοινωνία. Εντούτοις, υφίστανται ως προϋπόθεση σε άλλες κατηγορίες, όπως π.χ. στους πολίτες ΕΕ.

Αυτή η τροποποίηση δεν έχει ιδιαίτερο νόημα στην πράξη, καθώς ούτως ή άλλως ένα άτομο με προσφυγικό καθεστώς θα μπορεί να αιτηθεί για πολιτογράφηση μόνο

όταν θα είναι επαρκώς ενταγμένο, να γνωρίζει δηλαδή καλά ελληνικά και να μπορεί να επιτύχει στις εξετάσεις για το ΠΕΓΠ, το οποίο είναι προαπαιτούμενο της αίτησης. Επομένως, δεν θα ήταν εφικτό για όλες και όλους να καταθέσουν απαραίτητα μετά από 3 έτη νόμιμης διαμονής.

Η αύξηση της προηγούμενης διαμονής των αναγνωρισμένων προσφύγων περισσότερο είχε συμβολικό χαρακτήρα, καθώς εντάσσεται κι αυτή στο γενικότερο μήνυμα αποτροπής που ήθελε να περάσει η κυβέρνηση σε σχέση με την προσφυγική και μεταναστευτική πολιτική μέσα από μία σειρά διατάξεις που έφερε εκείνο το διάστημα.

2.6 ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΩΝ ΕΝΩΠΙΩΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Το τελευταίο σημείο της ενότητας που αξιολογεί τις προϋποθέσεις της πολιτογράφησης δεν θα μπορούσε παρά να εστιάσει στο τελικό στάδιο, δηλαδή στις δυνατότητες προσφυγής που έχουν οι διοικούμενοι σε περίπτωση απορριπτικών αποφάσεων λόγω μη πλήρωσης των παραπάνω προϋποθέσεων. Μέχρι τον Οκτώβριο του 2020, οι αιτούσες και αιτούντες μπορούσαν να καταθέσουν αντιρρήσεις προς το Συμβούλιο Ιθαγένειας, να προσφύγουν δηλαδή αρχικά σε επίπεδο διοίκησης, σε ένα όργανο του Υπουργείου Εσωτερικών. Αυτή η δυνατότητα καταργήθηκε, με αποτέλεσμα οι διοικούμενοι να πρέπει να προσφύγουν δικαστικά, να καταθέσουν δηλαδή απευθείας αίτηση ακύρωσης προς το Διοικητικό Εφετείο. Με τον τρόπο αυτό, όμως, πλήττονται άμεσα οι υποψήφιοι και οι υποψήφιοι, καθότι χάνουν όποιο δικαίωμα προσφυγής διέθεταν εκτός της δικαστικής οδού. Το ζήτημα αυτό είναι καίριο, ιδίως στις περιπτώσεις απόρριψης λόγω οικονομικών κριτηρίων –που είναι και οι περισσότερες–, εφόσον η δικαστική προσφυγή συνεπάγεται επιβάρυνση των υποψηφίων με υψηλές οικονομικές δαπάνες και χρόνια αναμονή έως ότου εκδικαστεί η αίτησή τους.³⁶

³⁶ [Ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης: συστάσεις επί της ουσίας](#) σελ.57, έντυπο που εκπονήθηκε από την ΕΛΕΔΑ και το Generation 2.0 RED στο πλαίσιο του έργου «Η Ιθαγένεια στην Πράξη».

Το χαρτοφυλάκιο της Ιθαγένειας ανήκει στο Υπουργείο Εσωτερικών και συγκεκριμένα στη Γενική Γραμματεία Ιθαγένειας, η οποία συστάθηκε το 2019 διαδεχόμενη την Ειδική Γραμματεία που είχε συσταθεί το 2017. Στη ΓΓΙ υπάγονται οι κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσιακές διευθύνσεις. Συγκεκριμένα, το 2020 συστάθηκε η Γενική Διεύθυνση Ιθαγένειας, με επιχειρησιακό στόχο την παροχή οδηγιών προς τις υφιστάμενες υπηρεσίες για την ορθή εφαρμογή της νομοθεσίας για την ιθαγένεια, για την ταχεία διεκπεραίωση των υποθέσεων και την εξασφάλιση εύρυθμης και αποδοτικής λειτουργίας όλων των οργανικών μονάδων που υπάγονται στη ΓΓΙ. Υπό τη Γενική Διεύθυνση τελεί η Κεντρική Διεύθυνση Ιθαγένειας και υπό αυτήν οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Ιθαγένειας ανά την επικράτεια.³⁷

Η ανεπαρκής στελέχωση των υπηρεσιών ιθαγένειας αποτελεί ένα πάγιο ζήτημα,³⁸ το οποίο έχει άμεση επίδραση στον ρυθμό διεκπεραίωσης των αιτήσεων. Οι υπάλληλοι που ασχολούνται με την πολιτογράφηση στις Διευθύνσεις Ιθαγένειας δεν είναι αρκετοί, ενώ η προσπάθεια του Υπουργείου να στελεχωθούν περαιτέρω οι υπηρεσίες αυτές μέσω της διαδικασίας κινητικότητας δεν έχει αποδώσει τους αναμενόμενους καρπούς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν στη δημοσιότητα μέσω του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου τον Ιούνιο του 2022 εργάζονταν στις Διευθύνσεις Ιθαγένειας συνολικά 108 υπάλληλοι πανελλαδικά, οι οποίοι/ες ασχολούνται με τους φακέλους πολιτογράφησης αλλοδαπών.³⁹ Στην υπηρεσία των Αθηνών, που είναι αυτή με τον μεγαλύτερο όγκο αιτήσεων, υπάρχουν μόνο 3 άτομα, στην Κεντρικού Τομέα και Δυτικής Αττικής 4, στη Βορείου Τομέα και Ανατολικής Αττικής 5, στη Νοτίου Τομέα, Πειραιώς και Νήσων 9. Στη Θεσσαλονίκη, στην υπηρεσία της Κεντρικής Μακεδονίας εργάζονται 17 άτομα ενώ στη Διεύθυνση Ιθαγένειας Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου εργάζονται 20 άτομα.

³⁷ Βλ. Παράρτημα 3 με το Οργανόγραμμα της Διοίκησης.

³⁸ Βλ. την «Έκθεση για τις Διευθύνσεις Ιθαγένειας του Υπουργείου Εσωτερικών» του Generation 2.0 RED (Ιούλιος 2020).

³⁹ Μπορείτε να δείτε τον αριθμό των υπαλλήλων που ασχολούνται με την πολιτογράφηση αλλοδαπών, όπως δημοσιεύτηκε στην [02-06-2022 απάντηση του Υπουργού Εσωτερικών](#) στην [υπ' αριθμ. 4251/29-03-2022 Ερώτηση](#).

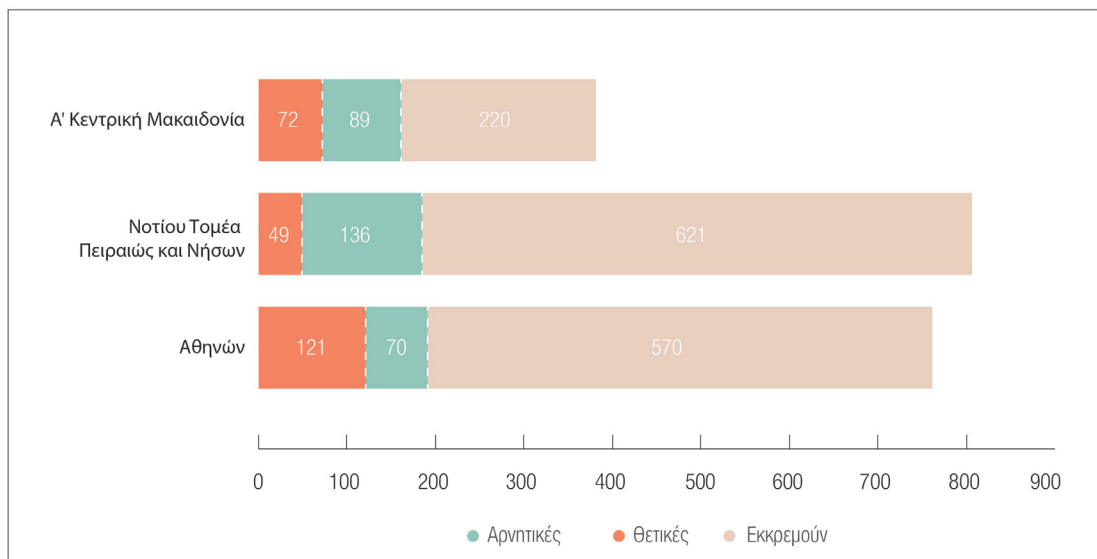
Στον Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας προβλέπεται ότι όλα τα στάδια της διαδικασίας πολιτογράφησης πρέπει να ολοκληρώνονται μέσα σε 12 μήνες από την αίτηση και, σε περίπτωση καθυστέρησης, θα πρέπει να γίνεται έγγραφη γνωστοποίηση από τη Διοίκηση με τους λόγους υπέρβασης της προθεσμίας. Η πράξη, όμως, απέχει κατά πολύ από όσα ορίζονται στον Κώδικα: στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, ο μέσος όρος αναμονής για τις αιτήσεις πολιτογράφησης ξεπερνούσε τα 6 έτη μέχρι τον Απρίλιο του 2021, οπότε και τέθηκε σε ισχύ η νέα διαδικασία.

Οι εκκρεμότητες στη διαδικασία πολιτογράφησης ήταν ανά τα χρόνια ιδιαίτερα υψηλές και, συνεπώς, ο ρυθμός διεκπεραίωσης των αιτήσεων ιδιαίτερα αργός. Το 2019 οι εκκρεμείς αιτήσεις πολιτογράφησης ανέρχονταν στις 28.020.⁴⁰ Επίσης, το 2021, σύμφωνα με Δελτίο Τύπου του Υπουργείου Εσωτερικών, οι συνολικές εκκρεμείς αιτήσεις πολιτογράφησης ήταν 32.943. Ο τεράστιος αυτός αριθμός αφορά όλες τις αιτήσεις που είχαν κατατεθεί έως και τις 31/03/2021 βάσει της προηγούμενης διαδικασίας πολιτογράφησης.

Με το νέο σύστημα, για να προχωρήσει η εξέταση των φακέλων απαιτείται η προσκόμιση ΠΕΓΠ ή απαλλαγής από τις εξετάσεις λόγω φοίτησης σε ελληνικά σχολεία. Αυτή η προϋπόθεση αφορά τόσο τις αιτήσεις με το προηγούμενο σύστημα όσο και τις νέες. Από τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν κατά τον Κοινοβουλευτικό Έλεγχο τον Ιούνιο του 2022, οι φάκελοι που έχουν ενεργοποιηθεί βάσει του νέου συστήματος υπολογίζονται σε 3.688 πανελλαδικά, από τους οποίους εκκρεμούν ακόμη οι 2.482. Οι διευθύνσεις που παρουσιάζουν τον μεγαλύτερο όγκο αιτήσεων προς εξέταση είναι η Αθηνών, με 570 εκκρεμείς φακέλους, και η Νοτίου Τομέα, Πειραιώς και Νήσων με 670.

⁴⁰ Βλ. [στοιχεία Υπουργείου Εσωτερικών](#) στις 10/07/2019.

ΠΟΡΕΙΑ ΕΞΕΤΑΣΗΣ ΦΑΚΕΛΩΝ ΣΤΙΣ 3 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2022

Επομένως, παρατηρείται ότι ούτε καν το 1/10 των εκκρεμών αιτήσεων που είχαν σωρευτεί με το προηγούμενο σύστημα δεν έχουν ενεργοποιηθεί και εξεταστεί με τη νέα διαδικασία, αν λάβουμε υπόψη ότι οι 3.688 φάκελοι αφορούν και νέες αιτήσεις. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι στα αρχεία των Διευθύνσεων Ιθαγένειας παραμένουν περίπου 30.000 παλιοί φάκελοι. Το κρίσιμο ερώτημα είναι αν και πότε αυτοί θα ενεργοποιηθούν από τα άτομα που είχαν αιτηθεί με το προηγούμενο καθεστώς. Θα μπου στην διαδικασία να περάσουν τις εξετάσεις και να προσκομίσουν το ΠΕΓΠ;

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΗΝ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΓΕΝΙΑΣ

Σε αντίθεση με τη διαδικασία της πολιτογράφησης, η οποία τα τελευταία δύο χρόνια άλλαξε δραστικά ως προς την ουσία της, η διαδικασία κτήσης της ιθαγένειας λόγω γέννησης και/ή φοίτησης δεν έχει υποστεί σημαντικές τροποποιήσεις από το 2015 που θεσμοθετήθηκε έως και σήμερα. Αυτό από μόνο του έχει ενδιαφέρον, καθώς ήδη από το 2010, όταν νομοθετήθηκε για πρώτη φορά η κτήση της ιθαγένειας με δήλωση για τα παιδιά που γεννήθηκαν και ανατράφηκαν στην Ελλάδα, ήταν αυτή που συγκέντρωσε κατά κύριο λόγο τα πυρά των διαφωνούντων: τόσο σε κοινοβουλευτικό όσο και σε δικαστικό επίπεδο. Πάρα ταύτα, η κτήση της ιθαγένειας με δήλωση απέκτησε, κυρίως μετά τις αλλαγές του 2015, μια αξιομνημόνευτη ανθεκτικότητα και από τότε οι προϋποθέσεις και η διαδικασία παραμένουν εν πολλοίς οι ίδιες. Μόνο το 2020 προβλέφθηκε διοικητική αλλαγή στην αρμοδιότητα των υπηρεσιών που εξετάζουν τις συγκεκριμένες αιτήσεις, η οποία ανέτρεψε για μεγάλο χρονικό διάστημα τον ρυθμό διεκπεραίωσης των εκκρεμών αιτημάτων.

1

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Όπως παρουσιάστηκε αναλυτικά στο πρώτο κεφάλαιο, τον Οκτώβριο του 2020 επήλθε μία άκρως σημαντική διοικητική τροποποίηση. Συστάθηκαν δύο νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις Ιθαγένειας, Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας (Β'), οι οποίες ανέλαβαν εξ ολοκλήρου την αρμοδιότητα για την εξέταση των αιτήσεων-δηλώσεων λόγω γέννησης και φοίτησης (άρθρο 1Α ΚΕΙ) και λόγω φοίτησης (άρθρο 1Β ΚΕΙ) στα όρια της χωρικής τους αρμοδιότητας.

Με τον τρόπο αυτόν, οι πρώην αρμόδιες Διευθύνσεις έπαψαν αυτοδικαίως να έχουν αρμοδιότητα επί των εκκρεμών αιτήσεων από τις 12 Οκτωβρίου 2020 και μετά, όταν ο Ν. 4735 τέθηκε σε ισχύ, και όλοι οι φάκελοι με τις εκκρεμείς αιτήσεις έπρεπε να μεταφερθούν και να αρχειοθετηθούν στις νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις.

Με δεδομένο ότι οι διαδικασίες για τη σύσταση και στελέχωση νέων δημοσίων υπηρεσιών δεν ολοκληρώνονται γρήγορα, αυτή η μεταφορά αρμοδιότητας δημιούργησε ένα πρωτοφανές διοικητικό κενό στην εξέταση αιτήσεων-δηλώσεων ιθαγένειας δεύτερης γενιάς στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Η διαδικασία της στελέχωσης των υπηρεσιών διήρκεσε μήνες.

Στην Αθήνα, η Περιφερειακή Διεύθυνση Αττικής ξεκίνησε να λειτουργεί μόλις τον Σεπτέμβριο του 2021. Επίσης, καθυστέρησε υπερβολικά η μεταφορά των εκκρεμών φακέλων από τις πρώην αρμόδιες υπηρεσίες, αφού ολοκληρώθηκε τους πρώτους μήνες του 2022. Η διαδικασία της μεταφοράς και αρχειοθέτησης αποδείχθηκε πολύ περισσότερο χρονοβόρα, αφού δεν υποστηρίχθηκε τελικά από το ηλεκτρονικό σύστημα μετάπτωσης των φακέλων, όπως είχε αρχικά προβλεφθεί. Έτσι, χρειάστηκε η αυτούσια μεταφορά όλων των έντυπων φακέλων και η συνολική αρχειοθέτησή τους από τη νέα υπηρεσία.

Όλο αυτό το διάστημα, λοιπόν, σχεδόν για έναν ολόκληρο χρόνο, από τον Οκτώβριο του 2020 έως και τον Σεπτέμβριο του 2021, η εξέταση των φακέλων δεύτερης γενιάς είχε ανασταλεί, καθώς οι πρώην υπηρεσίες ήταν κατά νόμο αναρμόδιες και οι νέες υπηρεσίες δεν ήταν ακόμη έτοιμες να λειτουργήσουν. Παράλληλα, δημιουργήθηκε σύγχυση στα άτομα που επιθυμούσαν να καταθέσουν αιτήσεις κατά το διάστημα αυτό, μη γνωρίζοντας σε ποια υπηρεσία να τις αποστείλουν. Τελικά, δόθηκε η οδηγία από την κεντρική Διοίκηση οι νέες αιτήσεις να συνεχίσουν να αποστέλλονται ταχυδρομικά στις υπάρχουσες υπηρεσίες. Η νέα ΠΔΙ Αττικής, άρχισε εντέλει να δέχεται αιτήσεις από κατοίκους του Δήμου Αθηναίων από τον Αύγουστο του 2021 και από τις υπόλοιπες περιοχές της Αττικής από τέλη Σεπτεμβρίου του 2021.

Σήμερα, οι δύο νέες υπηρεσίες λειτουργούν και είναι στελεχωμένες με 15 υπαλλήλους στην Αττική και 17 στην Κεντρική Μακεδονία. Στην υπόλοιπη επικράτεια, που δεν έχει επέλθει κάποια διοικητική μεταβολή, η εξέταση των δηλώσεων-αιτήσεων για την ιθαγένεια της δεύτερης γενιάς συνεχίζει να πραγματοποιείται από τις Διευθύνσεις Ιθαγένειας ανά Περιφερειακή Ενότητα (νέα διοικητική ονομασία για νομούς).⁴¹

2

ΡΥΘΜΟΣ ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗΣ ΑΙΤΗΣΕΩΝ

Ο σκοπός για τον οποίο δημιουργήθηκαν οι δύο νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις Ιθαγένειας ήταν, ακριβώς, για να μειώσουν τον φόρτο των αιτήσεων που είχαν

⁴¹ Βλ. οργανόγραμμα στο Παράρτημα 3.

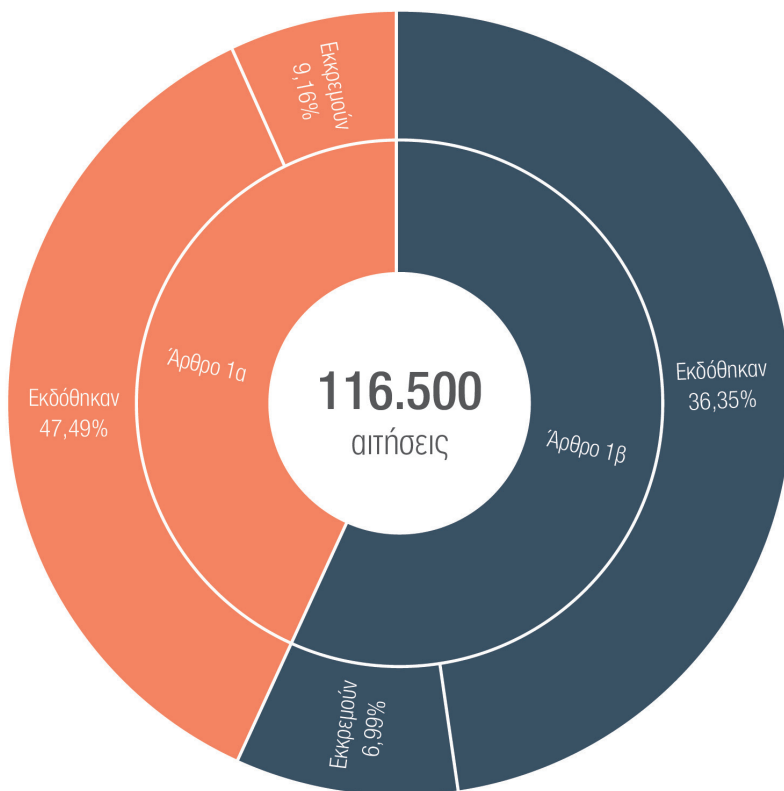
συγκεντρωθεί στις υπάρχουσες Διευθύνσεις, οι οποίες είχαν στην αρμοδιότητά τους όλες τις διαδικασίες κτήσης ιθαγένειας.⁴² Σύμφωνα με το Υπουργείο Εσωτερικών, η σύσταση των δύο νέων υπηρεσιών που θα ασχολούνταν αποκλειστικά με τη διαδικασία για τη δεύτερη γενιά θα μείωνε τον χρόνο αναμονής διεκπεραίωσης των αιτήσεων. Όμως, η μη έγκαιρη λειτουργία τους, σε συνδυασμό με την έλλειψη μιας μεταβατικής πρόβλεψης για όσο καιρό υπήρξε το κενό μεταξύ ισχύος της νέας αρμοδιότητας έως την αρχή της πλήρους λειτουργίας τους, έφερε τελικά τα αντίθετα αποτελέσματα.⁴³ Ενδεικτικά, τον Οκτώβριο του 2020 η αναμονή για την έκδοση αποφάσεων κτήσης ιθαγένειας στην Αθήνα έφτανε κατά μέσο όρο τα 3 χρόνια, ενώ στα τέλη του 2022 έχει πλέον ξεπεράσει τα 4 χρόνια. Αυτή η αναμονή ξεπερνά δυσανάλογα το χρονικό όριο που έχει τεθεί στον ΚΕΙ, όπου προβλέπεται ότι η εξέταση των αιτήσεων πρέπει να έχει ολοκληρωθεί εντός 6 μηνών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία από τον Κοινοβουλευτικό Έλεγχο, οι συνολικές αιτήσεις για ιθαγένεια δεύτερης γενιάς που κατατέθηκαν από 01/09/2015 έως 31/03/2022 ανέρχονται σε 116.500 (50.495 αιτήσεις βάσει του άρθρου 1Α, λόγω γέννησης και φοίτησης και 66.005 βάσει του άρθρου 1Β, λόγω φοίτησης). Οι εκκρεμότητες πανελλαδικά υπολογίζονται σε 18.822. Από αυτές, οι 8.148 αφορούν αιτήσεις βάσει του άρθρου 1Α και οι 10.674 βάσει του άρθρου 1Β.⁴⁴ Μελετώντας τα επίσημα στοιχεία των εκκρεμοτήτων, στην Αττική παρατηρήθηκε αύξηση, με 1.000 εκκρεμείς αιτήσεις περισσότερες τον Φεβρουάριο του 2022 σε σύγκριση με τον Ιούλιο του 2021, ενώ στη Θεσσαλονίκη ο αριθμός των εκκρεμοτήτων παραμένει σταθερός.

⁴² Αιτήσεις δεύτερης γενιάς, αιτήσεις πολιτογράφησης και καθορισμού ιθαγένειας.

⁴³ Βλ. περισσότερα στο δελτίο τύπου που δημοσίευσε το Generation 2.0 RED στις 22.12.2020 με τίτλο [Πάγωμα των διαδικασιών ιθαγένειας σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη](#).

⁴⁴ Βλ. τα στοιχεία όπως δημοσιεύθηκαν στην 02-06-2022 απάντηση του Υπουργού Εσωτερικών στην υπ' αριθμ. 4251/29-03-2022 Ερώτηση.

Σε αντίθεση με τις ακραίες καθυστερήσεις που παρατηρούνται στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, οι διευθύνσεις της υπόλοιπης Ελλάδας έχουν πλέον ιδιαίτερα γρήγορο ρυθμό διεκπεραίωσης καθώς εκδίδουν αποφάσεις για αιτήσεις που κατατέθηκαν λίγους μήνες πριν (2-3 κατά μέσο όρο),⁴⁵ ενώ σε κάποιες περιπτώσεις η αναμονή περιορίζεται και σε λιγότερο από μήνα. Αυτή η ταχύτητα είναι αναμφισβήτητα θετική για τα παιδιά και τα νεαρά άτομα μεταναστευτικής καταγωγής που κατοικούν στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Δημιουργεί, όμως, παράλληλα και το φαινόμενο των δύο ταχυτήτων στην απόδοση ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα οικογένειας που κατοικεί στον Δυτικό Τομέα της Αττικής: από τα τρία αδέρφια τα δύο κατέθεσαν για ιθαγένεια στην αρμόδια Διεύθυνση της Αττικής

⁴⁵ Αυτή η παρατήρηση προκύπτει από τη μελέτη των αποφάσεων που έχουν δημοσιευτεί στο ΦΕΚ κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2022.

στα τέλη του 2018 ενώ η μία αδελφή, που έφυγε για σπουδές στην Κρήτη, κατέθεσε εκεί το 2020. Η τελευταία έχει λάβει την ελληνική ιθαγένεια εδώ και έναν χρόνο, ενώ τα αδέλφια της ακόμη περιμένουν.

Όλες οι παραπάνω εκτός νομίμων ορίων καθυστερήσεις έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη ζωή των παιδιών και των νέων μεταναστευτικής καταγωγής. Πόσα άτομα ακόμη θα χάνουν ευκαιρίες για σπουδές στο εξωτερικό, υποτροφίες σε πανεπιστήμια της Ελλάδας ή του εξωτερικού, εργασία στο δημόσιο, συμμετοχή σε εθνικές αθλητικές αποστολές επειδή το κράτος δεν αποδίδει στην ώρα τους τις αποφάσεις κτήσης ιθαγένειας, ενώ έχουν τεκμηριώσει από χρόνια το δικαίωμα να γίνουν Έλληνες και Ελληνίδες πολίτες;

Όλες οι δράσεις και τα επιτεύγματα που αποδεικνύουν ότι τα άτομα αυτά βρίσκονται απολύτως σε τροχιά κοινωνικής συμπερίληψης οδηγούνται σε μια οδυνηρή ματαίωση, τόσο για τους ίδιους τους ενδιαφερομένους όσο και για το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.

3

ΛΟΙΠΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

3.1 ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΚΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

Τον Απρίλιο του 2019 υπήρξε η πρόβλεψη ότι τα τέκνα αλλοδαπών με πιστοποιημένη αναπηρία πάνω από 80%, που πληρούν τις προϋποθέσεις για ιθαγένεια δεύτερης γενιάς αλλά αδυνατούν λόγω της αναπηρίας τους να καλύψουν την προϋπόθεση επιτυχούς φοίτησης, μπορούν να καταθέτουν, αντί φοίτησης, πιστοποιητικά παροχής υπηρεσιών εξειδικευμένης περίθαλψης και παρεμβάσεων ψυχοκοινωνικής ή θεραπευτικής αποκατάστασης για αντίστοιχο χρονικό διάστημα. Τον Φεβρουάριο του 2020, πριν ακόμη προλάβει να εφαρμοστεί, η διάταξη αυτή επιχειρήθηκε να καταργηθεί. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νομοσχεδίου «οι υπηρεσίες εξειδικευμένης περίθαλψης και οι παρεμβάσεις ψυχοκοινωνικής ή θεραπευτικής αποκατάστασης [...] δεν συνιστούν εκπαιδευτικές υπηρεσίες μόνιμου και σταθερού χαρακτήρα [...]

και κατά συνέπεια είναι ασύμβατες με το περιεχόμενο του νόμου αυτού [...], βασική προϋπόθεση εφαρμογής του οποίου αποτελεί η έννοια της συνεχούς και επιτυχούς φοίτησης». Τότε, σε κοινό δελτίο Τύπου η Ε.Σ.Α.μεΑ. (Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων Με Αναπηρία), η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το Generation 2.0 RED είχαν τονίσει πως «η κατάργηση του άρθρου 31 του νόμου 4604/2019, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η ελληνική πολιτεία κυρώνοντας τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες με τον νόμο 4074/2012, και ειδικότερα τα άρθρα 7, 9, 11 και 18».

Σε συνέχεια των αντιδράσεων, η κυβέρνηση δεν κατήργησε μεν τη διάταξη του 2019, απέσυρε όμως κάθε πράξη που εκδόθηκε βάσει της διάταξης αυτής.⁴⁶ Πρακτικά, απέσυρε την Υπουργική Απόφαση που είχε ήδη εκδοθεί και προσδιόριζε τα απαραίτητα πιστοποιητικά και τη διαδικασία υποβολής αίτησης από ανήλικα ΑμεΑ για την κτήση της ελληνικής ιθαγένειας, με την υπόσχεση ότι σύντομα θα εξέδιδε νέα, πιο λεπτομερή Κοινή Υπουργική Απόφαση. Τρία χρόνια μετά καμία νέα διοικητική πράξη δεν έχει δημοσιευτεί και, επομένως, η νομοθετική δυνατότητα κτήσης ιθαγένειας σε παιδιά με βαριά αναπηρία έχει καταστεί επί της ουσίας κενό γράμμα.

Λαμβάνοντας υπόψη συνδυαστικά όλα τα παραπάνω δεδομένα, φαίνεται ότι το Υπουργείο Εσωτερικών προσχηματικά και μόνο απέσυρε τότε την πλήρη κατάργηση της διάταξης, απλώς για να κατευνάσει την κριτική που δέχτηκε, καθώς τελικά κατάφερε να την καταστήσει ανενεργή μην εκδίδοντας νέα Υπουργική Απόφαση για την εφαρμογή της.

3.2 ΑΝΑΣΤΟΛΗ Ή ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ-ΔΗΛΩΣΗΣ ΛΟΓΩ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΚΩΛΥΜΑΤΩΝ

Ένα τελευταίο ζήτημα που αξίζει να αναφερθεί είναι οι τροποποιήσεις που έγιναν με τον Ν. 4915/2022 ως προς τα ποινικά κωλύματα που αναστέλλουν ή απορρίπτουν τις αιτήσεις κτήσης ιθαγένειας λόγω φοίτησης σε ελληνικό σχολείο.

Πρώτον, στους ήδη ισχύοντες λόγους δημόσιας τάξης και εθνικής ασφάλειας για την απόρριψη της αίτησης προστέθηκε ο περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων. Δεύτερον, αρκεί πλέον μόνο η ποινική δίωξη και δεν χρειάζεται να υπάρχει

⁴⁶ Βλ. περισσότερα στο δελτίο τύπου που δημοσίευσε το Generation 2.0 RED στις 05.06.2020 με τίτλο «[Αποκλεισμός των παιδιών με αναπηρία από την πρόσβαση στην ιθαγένεια](#)».

εκκρεμής δίκη για την αναστολή των αιτήσεων. Αυτές οι δύο διατάξεις συνομολογούν σε μια γενικότερη τάση αυστηροποίησης των λόγων δημόσιας τάξης, δυσανάλογης μάλιστα όταν πρόκειται για ανήλικα άτομα, που οδηγεί σε περιορισμό της πρόσβασης στην ιθαγένεια σε παιδιά και νέους/ες που έχουν γεννηθεί ή μεγαλώσει στη χώρα. Ειδικότερα, η αναστολή της αίτησης ήδη από το στάδιο της ποινικής δίωξης και δη σε ανήλικους ακυρώνει το **τεκμήριο της αθωότητας**.

IV

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αφού αξιολογήθηκαν οι διαδικασίες της πολιτογράφησης αλλογενών αλλοδαπών και της ιθαγένειας δεύτερης γενιάς, στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν προτάσεις προς βελτίωση των ζητημάτων που εκτέθηκαν παραπάνω αλλά και εν γένει της διαδικασίας κτήσης ιθαγένειας. Οι προτάσεις αυτές αποτελούν την τελική συλλογή και σύνθεση παρατηρήσεων και συστάσεων που έχουν ήδη αναπτυχθεί καθ' όλη τη διάρκεια του έργου «Η Ιθαγένεια στην πράξη» και συγκεκριμένα στις [Αναφορές Καταγραφής και Ανάδειξης Ζητημάτων στη Διοικητική Διαδικασία](#), στην [Έκθεση Καλών Πρακτικών των Ευρωπαϊκών Χωρών στη Διαδικασία Πολιτογράφησης](#), στις [Ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης: συστάσεις επί της ουσίας](#) καθώς και στα εργαστήρια με λειτουργούς της δημόσιας διοίκησης που εμπλέκονται στις διαδικασίες πολιτογράφησης.⁴⁷ Χωρίζονται σε τρεις ενότητες: στις γενικές προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών, στις προτάσεις για την πολιτογράφηση και στις προτάσεις για την ιθαγένεια της δεύτερης γενιάς.

1

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΚΤΗΣΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

ΔΙΚΑΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΑΝΕΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

- ◆ Τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται στον Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας για την εξέταση των αιτήσεων ιθαγένειας, στο 1 έτος για την πολιτογράφηση και στους 6 μήνες για την ιθαγένεια της δεύτερης γενιάς. Οι προθεσμίες αυτές πρέπει να γίνονται απόλυτα σεβαστές με επιβολή κυρώσεων προς τη Διοίκηση σε αντίθετη περίπτωση, εκτός εάν υπάρχει επαρκής και γραπτή αιτιολογία της καθυστέρησης σε μεμονωμένες περιπτώσεις.

⁴⁷ Κατά τη διάρκεια του έργου, υλοποιήθηκαν 3 εργαστήρια στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη με θέμα: «Ο ρόλος των δημοσίων λειτουργών στην κτήση ιθαγένειας» και απευθύνονταν πιο συγκεκριμένα σε υπαλλήλους του Υπουργείου Εσωτερικών και σε εκπαιδευτικούς. Τα εργαστήρια έδωσαν τη δυνατότητα στους/ις συμμετέχοντες/ουσες να ανταλλάξουν προβληματισμούς και καλές πρακτικές κατά την εκτέλεση καθηκόντων. Περισσότερες πληροφορίες στο: [Εξελικτική πορεία του έργου](#).

- ◆ Δυνατότητα των υπηρεσιών να επιδεικνύουν διακριτική ευχέρεια σε περιπτώσεις αντικειμενικής αδυναμίας προσκόμισης ορισμένων δικαιολογητικών, όπως π.χ. πιστοποιητικό γεννήσεως από τη χώρα καταγωγής, καθώς υπάρχουν κράτη που δεν εκδίδουν ή αρνούνται να εκδώσουν τέτοιου είδους πιστοποιητικά.
- ◆ Η χρήση της διάταξης για την τιμητική πολιτογράφηση να γίνεται κατ' εξαίρεση, όπως άλλωστε επιτάσσει το πνεύμα του νόμου, και όχι καταχρηστικά ως μέσο για να παρακαμφθούν για ορισμένες περιπτώσεις η αναμονή και οι δυσκολίες που παρουσιάζει η τακτική διαδικασία πολιτογράφησης.
- ◆ Τακτική δημοσίευση των στατιστικών και των αριθμητικών στοιχείων των διαδικασιών ιθαγένειας, που αφορούν τις αιτήσεις, τις εκκρεμότητες ανά υπηρεσία και συνολικά, τις συμμετοχές και τα αποτελέσματα των εξετάσεων του ΠΕΓΠ. Η δημοσίευση αναφορών με τα αριθμητικά στοιχεία θα πρέπει να πραγματοποιείται σε μηνιαία βάση από το Υπουργείο Εσωτερικών και στο τέλος κάθε έτους να παρουσιάζονται τα συνολικά στατιστικά στοιχεία με συγκριτικά δεδομένα σε πίνακες και διαγράμματα.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΠΡΩΘΗΣΗ

- ◆ Αναδιαμόρφωση στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας του υπουργείου Εσωτερικών, ώστε να γίνει πιο φιλική και διαδραστική. Οι αναρτημένες πληροφορίες είναι απαραίτητο να απλοποιηθούν, να ομαδοποιηθούν και να εμπλουτιστούν. Επίσης, θα πρέπει να εξηγούνται διαδραστικά όλα τα βήματα των διαδικασιών και να είναι αναρτημένη η λίστα των απαραίτητων δικαιολογητικών εγγράφων και των υποδειγμάτων αιτήσεων για τις διάφορες διαδικασίες κτήσης ιθαγένειας.
- ◆ Βελτίωση της προσβασιμότητας στην ιστοσελίδα και τις υπηρεσίες της από κάθε τύπο ηλεκτρονικής συσκευής, συμπεριλαμβανομένων των tablet και των κινητών τηλεφώνων, καθώς και βοήθεια σε άτομα που δεν έχουν αντικειμενικά τη δυνατότητα πρόσβασης στις ηλεκτρονικές υπηρεσίες, μέσω ενημέρωσης και παροχής του υλικού της Τράπεζας Θεμάτων από τις Διευθύνσεις Ιθαγένειας.
- ◆ Επαναλειτουργία του τηλεφωνικού κέντρου εξυπηρέτησης της ΓΓΙ, προκειμένου να δίνονται γενικές πληροφορίες σε ενδιαφερόμενες/ους.
- ◆ Διασφάλιση πλήρους παροχής πληροφοριών ανά Περιφερειακή Διεύθυνση και Διεύθυνση Ιθαγένειας υπό την αρμοδιότητα συγκεκριμένου υπαλλήλου/ων.

Η υπηρεσία αυτή θα περιλαμβάνει τη δυνατότητα άμεσης ενημέρωσης μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, διά ζώσης ή τηλεφωνικά. Οι αιτούντες και οι αιτούσες να ενημερώνονται για την πορεία του φακέλου τους και τυχόν άλλες απορίες ή διευκρινίσεις σε σχέση με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά έγγραφα. Σε κάθε υπηρεσία θα πρέπει να τοιχοκολλώνται σημαντικές ανακοινώσεις σχετικά με τη λειτουργία και βασικές οδηγίες για τη διαδικασία. Επίσης, θα πρέπει να παρέχονται έντυπα σημειώματα με τα βήματα των διαδικασιών αναλυτικά διατυπωμένα σε απλή γλώσσα, χωρίς διοικητικούς και νομικούς όρους που είναι ξένοι προς το ευρύ κοινό.

- ◆ Ενημερωτική καμπάνια μέσω βίντεο ή άλλων μέσων, όπου διάσημες προσωπικότητες μεταναστευτικής καταγωγής, και όχι μόνο, θα εξηγούν τις διάφορες διαδικασίες κτήσης ιθαγένειας.
- ◆ Χρήση των κοινωνικών μέσων δικτύωσης από τη ΓΓΠ για τη διάχυση της ενημέρωσης και την προώθηση των διαδικασιών πολιτογράφησης και της ιθαγένειας δεύτερης γενιάς.
- ◆ Διάθεση οδηγού με τίτλο *Απλοποιημένες Οδηγίες Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας* σε έντυπη μορφή και διανομή του στα Κέντρα Ένταξης Μεταναστών (ΚΕΜ), σε οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών, σε σωματεία μεταναστών κ.α. με στόχο την επίτευξη ευρύτερης πληροφόρησης.
- ◆ Ενημερωτικές εκστρατείες με κοινό στόχευσης συγκεκριμένες ομάδες πολιτών, όπως Ρομά ή γονείς ανιθαγενών μαθητών. Προς αυτή την κατεύθυνση, συνίσταται και η συνεργασία των υπουργείων Εσωτερικών, Μετανάστευσης & Ασύλου και Παιδείας & Θρησκευμάτων με σκοπό την ενημέρωση εκπαιδευτικών και διευθυντών σχολείων σχετικά με την αναγκαιότητα φοίτησης παιδιών μεταναστευτικής καταγωγής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για 6 έτη, ώστε να έχουν πρόσβαση στην κτήση ιθαγένειας λόγω φοίτησης.
- ◆ Κατάρτιση των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, ώστε να είναι σε θέση να παρέχουν στους μαθητές βασικές πληροφορίες σχετικά με την πρόσβαση σε νομικό καθεστώς και ιθαγένεια.
- ◆ Εμπλοκή εξειδικευμένων οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών μέσω επίσημης συνεργασίας με το κράτος για παροχή υπηρεσιών πληροφόρησης, υποστήριξης στη συλλογή των απαραίτητων αποδεικτικών εγγράφων και ελέγχου του φακέλου πριν την κατάθεση.

- ◆ Καμπάνιες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού (π.χ. αφίσες σε σχετικές δημόσιες υπηρεσίες) για τα οφέλη της πολιτογράφησης μεταναστών σε σχετικές δημόσιες υπηρεσίες, προκειμένου να εμπεδωθεί μια συμπεριληπτική νοοτροπία όχι μόνο από τους αρμόδιους φορείς αλλά και από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
- ◆ Καθιέρωση τελετών για την απονομή ιθαγένειας σε τοπικό επίπεδο με τη συμμετοχή κρατικών αξιωματούχων, αναγνωρισμένων προσωπικοτήτων αλλά και μαθητών στο πλαίσιο εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του σχολείου, με σκοπό την εδραίωση μιας θετικής στάσης απέναντι στην ιδιότητα της/του πολίτη και στην πολιτογράφηση, πιο συγκεκριμένα.

ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΨΗΦΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ

- ◆ Πρόβλεψη περαιτέρω θέσεων εργασίας σε Περιφερειακές Διευθύνσεις και Διευθύνσεις Ιθαγένειας ανά την επικράτεια, οι οποίες τώρα είναι υποστελεχωμένες, όπως π.χ. η Διεύθυνση Ιθαγένειας Αθηνών. Παράλληλα, η διαδικασία της κινητικότητας χρειάζεται να ενισχυθεί με κίνητρα σε υπηρεσίες που έχουν αντικειμενικά ζητήματα στελέχωσης.
- ◆ Δυνατότητα ηλεκτρονικής κατάθεσης των αιτημάτων. Είναι αναγκαίο να δημιουργηθεί μια εύχρηστη ηλεκτρονική εφαρμογή μέσα από την οποία θα μπορούν να κατατίθενται οι αιτήσεις πολιτογράφησης, προκειμένου να μην χρειάζεται η προσκόμιση έντυπων δικαιολογητικών μόνο μέσω ταχυδρομείου ή διά ζώσης. Όσα άτομα δεν δύνανται να χρησιμοποιήσουν ηλεκτρονικά μέσα να διατηρούν τη δυνατότητα ταχυδρομικής ή διά ζώσης κατάθεσης.
- ◆ Αναβάθμιση του πληροφοριακού συστήματος διασύνδεσης των συναρμόδιων υπηρεσιών, προκειμένου πιστοποιητικά ή πληροφορίες ασφάλισης, φορολογίας κ.ο.κ. να λαμβάνονται απευθείας από τις αρμόδιες υπηρεσίες και να επικαιροποιούνται κατά τον χρόνο εξέτασης της αίτησης πολιτογράφησης.
- ◆ Ολοκληρωμένη ηλεκτρονική διασύνδεση μεταξύ της ΓΓΙ, της Κεντρικής Διεύθυνσης και των Περιφερειακών Διευθύνσεων με ψηφιοποίηση όλων των φακέλων και των αρχείων, για την ποιοτικότερη αρχειοθέτηση και την ταχύτερη μεταφορά και ανταλλαγή εγγράφων μεταξύ των υπηρεσιών.

2.1 ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΠΕΓΠ

ΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

- ◆ Προαγωγή της συμπερίληψης μέσα από την ενεργό συμμετοχή πολιτών τρίτων χωρών σε τοπικά πολιτιστικά δρώμενα και στα κοινά της τοπικής αυτοδιοίκησης γενικότερα, προκειμένου να έρθουν σε αμεσότερη επαφή με τις πολλαπλές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, με τα επίκαιρα ζητήματα και να επιτευχθεί η αίσθηση του ανήκειν στην ελληνική κοινωνία.
- ◆ Καθιέρωση μαθημάτων ελληνομάθειας για ενήλικες και προετοιμασίας για το ΠΕΓΠ ως αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής στρατηγικής για την ένταξη. Σε αυτές τις δράσεις είναι απαραίτητο να υπάρξει ενεργός εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι δήμοι μέσω των ΚΕΜ θα μπορούσαν να συμβάλλουν ουσιαστικά στην υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων.
- ◆ Συντονισμένη και σταθερή παροχή δωρεάν προπαρασκευαστικών μαθημάτων για την εξέταση της πολιτογράφησης είτε από δημόσιους φορείς είτε από οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Ταυτόχρονα, χρειάζεται να υπάρχει η επαρκής ενημέρωση σχετικά με τη δυνατότητα παρακολούθησης δωρεάν μαθημάτων, η εγγυημένη ποιότητα από φορείς και οργανισμούς με εξειδικευμένη εμπειρία και η διεξαγωγή μαθημάτων και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, πέραν της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.
- ◆ Κατάλληλη προετοιμασία και υποστήριξη των υποψηφίων με αναπηρία ή μαθησιακές δυσκολίες, όπως και εξασφάλιση της προσβασιμότητάς τους σε κάθε στάδιο της διαδικασίας.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- ◆ Αναδιαμόρφωση της σύστασης της Επιστημονικής Επιτροπής με αρμοδιότητα τη συγκρότηση και λειτουργία της Τράπεζας Θεμάτων με περισσότερα μέλη

που να εξειδικεύονται στους τομείς της ιθαγένειας και των ενταξιακών πολιτικών. Ειδικότερα, πέρα από τα υπάρχοντα μέλη, η Επιστημονική Επιτροπή θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνει επίσης:

- Ένα μέλος που συμμετείχε στις πρώην Επιτροπές Πολιτογράφησης (μέλος ΔΕΠ ή μέλος της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), προκειμένου να μεταφέρει την εμπειρία από την προφορική συνέντευξη που διενεργούνταν και τα κυριότερα ζητήματα που είχαν προκύψει από αυτή τη διαδικασία.
- Έναν ανώτατο υπάλληλο της ΓΓΙ (π.χ. στέλεχος της Γενικής Διεύθυνσης ή των Περιφερειακών Διευθύνσεων Ιθαγένειας), προκειμένου να συνεισφέρει με τις εξειδικευμένες γνώσεις και την εμπειρία του με το κοινό στη δημιουργία του προφίλ των ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται αυτή η εξέταση.
- Έναν εκπαιδευτικό με ειδικότητα στη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, προκειμένου να επισημάνει τις σχετικές ιδιαιτερότητες στη διαμόρφωση των ερωτήσεων και των απαντήσεών τους.
- Έναν κοινωνικό ή πολιτικό επιστήμονα, προκειμένου να συνδράμει με τις γνώσεις του και να διασφαλίσει τον σκοπό της εξέτασης, που είναι η διακρίβωση του βαθμού ένταξης του ατόμου στην κοινωνία.
- Καθιέρωση του συμβουλευτικού ρόλου πρωτίστως των μεταναστευτικών κοινοτήτων καθώς και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, που είναι σχετικές με το αντικείμενο της ιθαγένειας.
- Καθιέρωση του συμβουλευτικού ρόλου οργανώσεων που εξειδικεύονται σε θέματα αναπηρίας και εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής.

Η ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ

- ◆ Αναδιαμόρφωση των ερωτήσεων της Τράπεζας Θεμάτων, ούτως ώστε να μην προσομοιάζουν σε εξετάσεις πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και να μην ενθαρρύνεται η αποστήθιση. Όπως έχουμε επισημάνει πολλές φορές – και σε αυτό συγκλίνει η διεθνής βιβλιογραφία περί πολιτογράφησης – η κτήση της ιθαγένειας δεν συνιστά εγκυκλοπαιδικό ζήτημα. Οι απαιτητικές ερωτήσεις

γνώσεων θα πρέπει να αντικατασταθούν από πιο απλά και κατανοητά ερωτήματα που διερευνούν τον βαθμό ένταξης και όχι το επίπεδο εγκυκλοπαιδικών γνώσεων.

- ◆ Σύνδεση των ερωτήσεων με τα γνωρίσματα των υποψηφίων, λαμβάνοντας υπόψη τα ετερογενή χαρακτηριστικά και βιώματά τους. Συγκεκριμένα, ενδείκνυται ο περιορισμός των ερωτήσεων που αφορούν μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους, λεπτομέρειες ιστορικών προσώπων ή πολιτικών θεσμών. Οι ερωτήσεις πρέπει να συνδέονται με την πολυδιάστατη ελληνική καθημερινότητα, τις κοινωνικές συνήθειες, την πολιτική επικαιρότητα και τον σύγχρονο πολιτισμό. Γι' αυτό θεωρείται απαραίτητος ο εμπλουτισμός των θεμάτων με πληροφορίες, οι οποίες είναι ευρέως διαθέσιμες σε πολλαπλά μέσα και κανάλια επικοινωνίας. Τέτοιες ερωτήσεις θα μπορούσαν ενδεικτικά να είναι οι εξής:

- *Αναφέρετε εκπομπές της ελληνικής τηλεόρασης που παρακολουθείτε.*
- *Αναφέρετε πέντε Έλληνες και Ελληνίδες τραγουδιστές και τραγουδίστριες. Πείτε ένα τραγούδι που σας αρέσει και γιατί;*
- *Αναφέρετε κάποιο πολιτιστικό γεγονός που έλαβε χώρα στον δήμο σας και συμμετείχατε σε αυτό.*
- *Περιγράψτε σύντομα την οικονομική κρίση του 2010 και ποιες κύριες επιπτώσεις είχε γενικά, αλλά και ποιες επιπτώσεις είχε στη δική σας ζωή.*
- *Ποιοι ήταν οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας την τελευταία δεκαετία;*
- *Ονομάστε τους πολιτικούς αρχηγούς των 5 πρώτων κόμματος.*

- ◆ Αξιοποίηση περισσότερων οπτικών μέσων στα θέματα που θα καθιστούν τη μελέτη πιο ξεκούραστη και διαδραστική και θα διευκολύνουν την κατανόηση.

Η ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

- ◆ Η απαλλαγή από την προϋπόθεση εξέτασης για το ΠΕΓΠ θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις διαφορετικές ανάγκες του μεταναστευτικού πληθυσμού, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις κατηγορίες και ειδικές περιπτώσεις. Τα κριτήρια που δικαιολογούν την απαλλαγή θα πρέπει να προβλέπονται αναλυτικά και με σαφήνεια, όπως και να είναι εύληπτα και κατανοητά για κάθε υποψήφια και υποψήφιο.

- ◆ Μείωση του απαιτούμενου χρόνου φοίτησης σε ελληνικό σχολείο από τις 6 τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ώστε να απαλλάσσονται από την απόκτηση του ΠΕΓΠ και όσα άτομα έχουν φοιτήσει σε 3 τάξεις της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- ◆ Απαλλαγή από την εξέταση της γλώσσας για τους κατόχους τίτλου γλωσσολογίας επιπέδου τουλάχιστον B1, το οποίο είναι επίσημα πιστοποιημένο από αναγνωρισμένους φορείς.
- ◆ Διεύρυνση των ρυθμίσεων για τις κοινωνικές ομάδες που εξετάζονται προφορικά. Δεν μπορούν ούτε πρέπει όλα τα άτομα να εξετάζονται γραπτώς για την απόκτηση της ιθαγένειας με πολιτογράφηση. Προς αυτή την κατεύθυνση θα πρέπει:
 - Η ηλικία των ατόμων που εξετάζονται προφορικά να μειωθεί από τα 62 στα 55 έτη.
 - Η ψυχική και η νοητική αναπηρία άνω του 67% να συμπεριληφθεί στις εξαιρέσεις από τη γραπτή εξέταση και το άτομο να εξετάζεται προφορικά, όπως ισχύει για τη σωματική.
 - Να υπάρξει πρόβλεψη για τα αναλφάβητα άτομα.
- ◆ Απλοποίηση της προφορικής εξεταστικής διαδικασίας για τις ειδικές κατηγορίες που απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση, και συγκεκριμένα κατάργηση της ανάγνωσης κειμένων (ενότητα κατανόησης γραπτού λόγου στην εξέταση της Γλώσσας).
- ◆ Συμπερίληψη στο Μητρώο Βαθμολογητών-Αξιολογητών των εκπαιδευτικών με πρότερη εμπειρία στην ειδική αγωγή.
- ◆ Πρόβλεψη δυνατότητας διοικητικής ένστασης κατά των αποτελεσμάτων των εξετάσεων.

2.2 ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

- ◆ Κατάργηση των εισοδηματικών κριτηρίων, διότι εισάγουν ένα επαχθέστατο εμπόδιο, στερώνοντας στην ουσία τη δυνατότητα πολιτογράφησης για την πλειονότητα των πολιτών τρίτων χωρών. Η πολιτογράφηση ατόμων με ισχυρούς δεσμούς με τη χώρα δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να εξαρτάται από οικονομικά θεσπισμένα κριτήρια που περιλαμβάνουν ελάχιστα ποσά εισοδήματος.
- ◆ Σε κάθε περίπτωση, για όσο διάστημα τα εισοδηματικά κριτήρια είναι σε ισχύ, θα πρέπει να προβλεφθούν κάποιες απαραίτητες δικλείδες ασφαλείας για τις αιτούσες και τους αιτούντες. Αυτές συνίστανται στην:
 - Κατάργηση της αναδρομικότητας των οικονομικών κριτηρίων για όλες τις εκκρεμείς αιτήσεις προηγούμενων ετών. Το να ζητάει ένα κράτος εισοδηματικά κριτήρια, και μάλιστα αναδρομικά, όχι μόνο είναι πολιτική διακρίσεων σε βάρος των κοινωνικά αδύναμων αλλά και παραβιάζει θεμελιακές συνταγματικές αρχές του κράτους δικαίου.
 - Υιοθέτηση σαφών και λεπτομερών κριτηρίων με χρονικό προσδιορισμό για την αξιολόγηση των γεγονότων ακούσιας ανεργίας και μακροχρόνιας απουσίας από την εργασία λόγω ασθένειας ή εργατικού ατυχήματος. Συμπερίληψη άλλων περιπτώσεων αδυναμίας εργασίας, για παράδειγμα της μητρότητας και της ανατροφής τέκνων, της φροντίδας ηλικιωμένων συγγενικών προσώπων, της απασχόλησης σε οικογενειακή επιχείρηση, της νεαρής ηλικίας και των σπουδών. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα πρέπει να προβλεφθεί η δυνατότητα μείωσης του απαιτούμενου ετήσιου εισοδήματος για όσες και όσους έπαιρναν το επίδομα ΟΑΕΔ για έναν χρόνο. Επίσης, σε περιπτώσεις υποψήφιων ατόμων με αναπηρίες οι οποίες εμποδίζουν τη δυνατότητα εργασίας, το συνολικό εισόδημα θα πρέπει να υπολογίζεται μόνο βάσει του αθροίσματος του αντίστοιχου επιδόματος του ΟΠΕΚΑ ανά έτος. Τέλος, ειδικά μέριμνα πρέπει να υπάρξει για νεαρά άτομα που αντικειμενικά αδυνατούν να αποδείξουν επαρκή εισοδήματα για τα προηγούμενα έτη λόγω ανηλικότητας ή λόγω της εξαιρετικά νεαρής ηλικίας (πρώτα έτη της ενηλικίωσης).

- Αναγνώριση των επιπτώσεων που επέφερε η οικονομική πραγματικότητα λόγω της πανδημίας του Covid-19, με αποκλεισμό των ετών της πανδημίας από τον υπολογισμό των εισοδημάτων, λόγω της οικονομικής δυσπραγίας μεγάλου τμήματος του πληθυσμού κατά τα έτη αυτά.

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

- ◆ Απαλοιφή της ιδιότητας του γένους που προκύπτει από το κριτήριο «σύναψη γάμου με Έλληνα/ίδα πολίτη από γεννήσεως» και δημιουργεί αντισυνταγματική διάκριση μεταξύ Ελλήνων πολιτών.

ΕΝΕΡΓΗ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

- ◆ Επαναφορά της προϋπόθεσης για την ενεργή και ουσιαστική συμμετοχή στην πολιτική ζωή της χώρας, καθώς έχει υψηλό συμβολισμό για τη σημασία της ιδιότητας του πολίτη. Αν, σε τελευταία ανάλυση, κάτι μαρτυρά την κοινωνική ένταξη ενός ανθρώπου στην πολιτική κοινότητα που τον περιβάλλει είναι αυτό.

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΝΟΜΙΜΗΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

- ◆ Μείωση των ετών προηγούμενης νόμιμης διαμονής: από 7 έτη σε 5, για καθεστώς μακράς διάρκειας (π.χ. επί μακρόν, δεκαετίας, μέλος οικογένειας Έλληνα, δεύτερη γενιά, πρόσφυγες), και από 12 έτη σε 10 για τους λοιπούς τύπους άδειας διαμονής.

ΑΝΤΙΡΡΗΣΕΙΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

- ◆ Επαναφορά της δυνατότητας για υποβολή αντιρρήσεων στο Συμβούλιο Ιθαγένειας σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης, ως πρώτο στάδιο προσφυγής προς τη Διοίκηση, πριν την αίτηση ακύρωσης στο διοικητικό δικαστήριο.

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- ◆ Τροποποιήσεις στο νομοθετικό πλαίσιο που αφορά την κτήση ιθαγένειας παιδιών που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και εγγραφεί στην Α΄ Δημοτικού (άρθρο 1Α του ΚΕΙ), προκειμένου να απλουστευτούν οι ιδιαίτερα αυστηρές προϋποθέσεις σχετικά με το νομικό καθεστώς των γονέων. Θα μπορούσε π.χ. να πάψει να είναι προαπαιτούμενο ότι ένας από τους δύο γονείς θα πρέπει να έχει μακρόχρονη άδεια διαμονής (επί μακρόν, δεκαετίας κ.ο.κ) κατά την κατάθεση της αίτησης, καθώς ένα μεγάλο μέρος των πολιτών τρίτων χωρών κατέχουν άδειες διαμονής για εξαρτημένη εργασία παρά τη μακρά νόμιμη διαμονή τους στη χώρα.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

- ◆ Προγραμματισμός πλάνου για τη γρήγορη εξέταση των χιλιάδων εκκρεμών αιτήσεων που έχουν συγκεντρωθεί στις νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, μετά την αλλαγή αρμοδιότητας το 2020. Συγκεκριμένα, μια λύση θα ήταν να στελεχωθούν οι υπηρεσίες με επιπλέον θέσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, με συγκεκριμένο έργο την εξέταση των παλιών εκκρεμών αιτήσεων. Οι υπάλληλοι αυτοί, αφού εκπαιδευτούν κατάλληλα, θα συμβάλλουν στη γρήγορη περάτωση των εκκρεμοτήτων.
- ◆ Περαιτέρω απλοποίηση των δικαιολογητικών εγγράφων που απαιτούνται κατά την κατάθεση της αίτησης. Η διαδικασία κτήσης ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά πρόκειται για μια αίτηση-δήλωση προς τη Διοίκηση και δεν πρέπει να καταλήγει σε μια πολύπλοκη και γραφειοκρατική διαδικασία, όπως αυτή της πολιτογράφησης ενήλικων αλλογενών.

ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

- ◆ Έκδοση της απαραίτητης Υπουργικής Απόφασης και άμεσες διοικητικές ενέργειες, προκειμένου να συμπεριληφθούν στις διαδικασίες απόκτησης ιθαγένειας παιδιά και νέοι με βαριά αναπηρία που δεν δύνανται να αποδείξουν τα έτη επιτυχούς φοίτησης σε ελληνικό σχολείο.
- ◆ Πρόβλεψη για αναδρομική εφαρμογή του δικαιώματος αυτού και για όσα νέα άτομα έχουν χάσει την προθεσμία κατάθεσης αίτησης για ιθαγένεια δεύτερης γενιάς λόγω υπέρβασης του ορίου ηλικίας. Άτομα δηλαδή που είχαν το δικαίωμα αυτό κατά τα χρόνια που υπήρχε διοικητικό κενό και δεν εφαρμοζόταν η σχετική νομοθετική διάταξη, από το 2019 έως σήμερα.

ΠΟΙΝΙΚΑ ΚΩΛΥΜΑΤΑ

- ◆ Κατάργηση των αυστηρότερων ρυθμίσεων, συγκεκριμένα ο περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων και το στάδιο της ποινικής δίωξης, που προστέθηκαν στον νόμο σχετικά με την αναστολή και απόρριψη των αιτήσεων ιθαγένειας λόγω ποινικών κωλυμάτων.

Οι διαδικασίες κτήσης ελληνικής ιθαγένειας διαχρονικά χαρακτηρίζονταν αφενός από υπέρμετρες καθυστερήσεις, κυρίως λόγω της υποστελέχωσης των υπηρεσιών, και αφετέρου από αγκυλώσεις λόγω της γραφειοκρατίας αλλά και της έλλειψης διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης.

Η νέα νομοθεσία, ενώ ήρθε για να επιλύσει όλα τα παραπάνω ζητήματα, τελικά έφερε νέα προσκόμματα ακόμη πιο σοβαρά από τα ήδη υφιστάμενα. Η διαδικασία εξέτασης για το ΠΕΓΠ, τύπου πανελλαδικών εξετάσεων, προάγει μεν την ομοιογένεια και τη διαφάνεια αλλά, δυστυχώς, μένει μόνο σε αυτές. Παράλληλα, η εισαγωγή εισοδηματικών κριτηρίων –και μάλιστα με αναδρομική ισχύ– αγνοεί επιδεικτικά την οικονομική πραγματικότητα της χώρας την τελευταία και πλέον δεκαετία και υψώνεται ως ένα ανυπέρβλητο τείχος για την πλειονότητα των πολιτών τρίτων χωρών. Άνθρωποι πλήρως ενταγμένοι, που έχουν ζήσει εδώ μια ζωή, λαμβάνουν πλέον απορριπτικές αποφάσεις ο ένας μετά τον άλλον.

Αναφορικά με τη διαδικασία απόδοσης ιθαγένειας δεύτερης γενιάς, η σκέψη του Υπουργείου Εσωτερικών να συστήσει δύο νέες Περιφερειακές Διευθύνσεις Ιθαγένειας, που θα ασχολούνται αποκλειστικά με αυτά τα αιτήματα στην Αττική και τη Κεντρική Μακεδονία, ήταν προφανώς σε θετική κατεύθυνση, σχεδιάστηκε όμως με προχειρότητα. Δεν συνυπολογίστηκε ο χρόνος που χρειάζονται οι συμπληρωματικές διαδικασίες και δεν προβλέφθηκε ήπια μετάβαση της αρμοδιότητας για να αποφευχθεί το τεράστιο χρονικό κενό σχεδόν ενός χρόνου, που δημιουργήθηκε εντέλει. Εξαιτίας αυτού του κενού, η δεύτερη γενιά αναμένει πάνω από τέσσερα χρόνια να πάρει στα χέρια της την πολυπόθητη ελληνική ταυτότητα. Μια αναμονή που συνήθως επιφέρει έναν πολυμέτωπο προβληματισμό και μια σωρεία εμποδίων στην προσωπική τους ευημερία και ανάπτυξη, αν όχι στην επιβίωσή τους.

Τέλος, ανακύπτουν και γενικά ζητήματα που θέτουν εμπόδια στην κτήση ιθαγένειας: η έλλειψη προώθησης των δυνατοτήτων κτήσης ελληνικής ιθαγένειας καθώς και επαρκούς ενημέρωσης για τις διαδικασίες, το ημιτελές, κατακερματισμένο, αποσπασματικό και απαρχαιωμένο δίκτυο πληροφοριών και, κυρίως, η προκλητική απουσία πολιτικών ένταξης και συμπερίληψης.

Συνθέτοντας όλες τις παραπάνω παραμέτρους μαζί με τα λοιπά επιμέρους ζητήματα που παρουσιάστηκαν στην παρούσα έκθεση, δημιουργείται η εικόνα μιας πολιτείας που έχει επισήμως την πλάτη γυρισμένη στον ενταγμένο μεταναστευτικό πληθυσμό.

Εφαρμόζοντας τις συγκεκριμένες πολιτικές και αφήνοντας να χρονίζουν οι ελλείψεις και τα κακώς κείμενα, απαξιώνει το δικαίωμα ανθρώπων πλήρως ενταγμένων στην κοινωνία μας να αποκτήσουν ελληνική ιθαγένεια. Και το πιο επικίνδυνο, διαχωρίζει τους ανθρώπους σε κατηγορίες ανάλογα με το κοινωνικό και οικονομικό τους στάτους. Δημιουργεί μία ελίτ αλλοδαπών με την κατάχρηση της δυνατότητας τιμητικής πολιτογράφησης. Εντέλει, άξιους να γίνουν Έλληνες πολίτες θεωρεί μόνο τους ανθρώπους που μπόρεσαν να απομνημονεύσουν ευκολότερα 500 δύστροπες λεπτομέρειες και έχουν αποδεδειγμένη οικονομική επιφάνεια. Αλήθεια, από πότε αυτά τα δύο χαρακτηριστικά είναι τα πιο κρίσιμα σε μια δημοκρατία για να αποκτήσει ένα άτομο τη θεμελιώδη ιδιότητα, αυτή του πολίτη;

Συνεπώς, η ελληνική πολιτεία θα πρέπει ασφαλώς να στοχεύσει σε ένα ταχύτερο και πιο αξιοκρατικό σύστημα απόδοσης ιθαγένειας. Πρωταρχικά, όμως, χρειάζεται να συνειδητοποιήσει ότι είναι εξίσου σημαντικό αυτό το σύστημα να διέπεται από δικαιοσύνη και ισοτιμία και, επιπλέον, οφείλει να εξασφαλίσει ότι θα είναι καθολικά προσβάσιμο σε όσα άτομα πληρούν τις προϋποθέσεις.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Άρθρο 52 του [Ν. 4795/2021](#) (ΦΕΚ Α 62/17.4.2021): απαλλαγή από την υποχρέωση απόκτησης ΠΕΓΠ – Τροποποίηση της παρ. 4 του άρθρου 7 του Ν. 3284/2004.

Άρθρα 36-39 του [Ν. 4873/2021](#) (ΦΕΚ Α 248/16.12.2021) άρθρα 36-39: τροποποιήσεις στη διαδικασία πολιτογράφησης.

Άρθρα 34-36 του [Ν. 4915/2022](#) (ΦΕΚ Α 63/24.3.2022) άρθρα 34-36: μεταβολές για αναστολή και απόρριψη αιτήσεων σε περίπτωση ύπαρξης ποινικών κωλυμάτων.

* Οι παραπάνω τροποποιήσεις ενσωματώθηκαν στον [Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας](#), όπως ισχύει μετά και τις αλλαγές του [Ν. 4735/2020](#).

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ-ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ-ΟΔΗΓΙΕΣ

Απόφαση Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας (ΓΓΙ) [υπ' αριθμ. 28881/13.04.2021](#): ορισμός της διαδικασίας των εξετάσεων για το ΠΕΓΠ.

Απόφαση υπουργείου Εσωτερικών (ΥΠΕΣ) [υπ' αριθμ. 29845/16.04.2021](#): ορισμός τεκμηρίων οικονομικής και κοινωνικής ένταξης.

Απόφαση ΓΓΙ [υπ' αριθμόν 64871/07.09.2021](#): ορισμός διεξαγωγής της προφορικής συνέντευξης.

Απόφαση ΓΓΙ [υπ' αριθμόν 71728/04.10.2021](#): ορισμός διεξαγωγής των εξετάσεων του ΠΕΓΠ.

Εγκύκλιος ΓΓΙ [υπ' αριθμόν 715/18.10.2021](#): ορισμός λεπτομερειών εφαρμογής των διατάξεων του Ν. 4735/2020.

Απόφαση ΓΓΙ [υπ' αρ. 738/07.01.2022](#): καθορισμός του τρόπου διεξαγωγής της προφορικής συνέντευξης.

Εγκύκλιος ΓΓΙ [υπ' αρ. 81/04.02.2022](#): τροποποίηση διατάξεων για την πολιτογράφηση.

Εγκύκλιος ΓΓΙ [υπ' αρ. 207/28.03.2022 εγκύκλιος](#): παροχή οδηγιών σχετικά με την ισχύ των αδειών διαμονής κατά τη διαδικασία απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας με κάθε νομική βάση κτήσης.

Απόφαση ΓΓΙ [υπ' αριθμόν 23083/08.04.2022](#): ορισμός διεξαγωγής των εξετάσεων του ΠΕΓΠ.

Απόφαση ΓΓΙ [υπ' αριθμόν 64506/03.10.2022](#): ορισμός διεξαγωγής των εξετάσεων του ΠΕΓΠ.

*Το σύνολο των κανονιστικών πράξεων του ΥΠΕΣ [εδώ](#).

[Ανοιχτή Κυβέρνηση](#)

[Βουλή των Ελλήνων](#)

[Διαύγεια](#)

[Εθνικό Τυπογραφείο](#)

[Υπουργείο Εσωτερικών](#)

[Η Ιθαγένεια στην Πράξη](#)

[Generation 2.0 for Rights. Equality & Diversity](#)

[Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου](#)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1:

ΛΙΣΤΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ	ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ
- Φορολογικές δηλώσεις. Συνοδευτικά οι αιτούντες/σες μπορούν επιπλέον να υποβάλουν και κάποιο/α από τα παρακάτω: - Βεβαίωση ασφαλιστικής ενημερότητας - Βεβαίωση ασφαλιστικού φορέα για το διάστημα εργασίας του/της - Ιδιωτική σύμβαση εργασίας - Κατάσταση οικονομικών στοιχείων από επιχειρηματική δραστηριότητα (Ε3) - Δήλωση στοιχείων ακινήτου (Ε9) - Βεβαιώσεις από Τράπεζα κατοχής ενεργού τραπεζικού λογαριασμού.	- Ληξιαρχική πράξη γάμου με Έλληνα/ίδα πολίτη - Ληξιαρχικές πράξεις γέννησης τέκνων που έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα - Βεβαίωση φοίτησης ιδίου ή τέκνου του/της σε ελληνικό σχολείο ή σε ελληνικές δομές προσχολικής αγωγής στη χώρα - Λογαριασμοί οργανισμών κοινής ωφέλειας καθώς και σταθερής τηλεφωνίας στο όνομά του/της - Αντίγραφο υποβληθείσας δήλωσης πληροφοριακών στοιχείων μίσθωσης ακινήτου (ΑΑΔΕ) - Βεβαιώσεις πιστοποίησης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης από αρμόδιους φορείς - Βεβαιώσεις συμμετοχής σε κοινωνωφελείς δραστηριότητες και εθελοντικές δράσεις - Αποδεικτικά συνεχούς διαμονής από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης έως και την ολοκλήρωση της διαδικασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2:**ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΠΑΡΚΟΥΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΑΝΑ ΕΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ****ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥ ΑΝΑ ΕΤΟΣ**

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	7.500€	7.500€	7.500€	7.500€	7.500€	6.500€	6.500€	6.500€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 1 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΟ ΜΕΛΟΣ	8.250€	8.250€	8.250€	8.250€	8.250€	7.150€	7.150€	7.150€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 2 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	9.000€	9.000€	9.000€	9.000€	9.000€	7.800€	7.800€	7.800€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 3 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	9.750€	9.750€	9.750€	9.750€	9.750€	8.450€	8.450€	8.450€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 4 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	10.500€	10.500€	10.500€	10.500€	10.500€	9.100€	9.100€	9.100€

ΕΛΑΧΙΣΤΟ ΕΠΑΡΚΕΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥ ΑΝΑ ΕΤΟΣ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	6.500€	6.500€	6.500€	6.500€	7.500€	7.500€	7.500€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 1 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΟ ΜΕΛΟΣ	7.150€	7.150€	7.150€	7.150€	8.250€	8.250€	8.250€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 2 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	7.800€	7.800€	7.800€	7.800€	9.000€	9.000€	9.000€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 3 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	8.450€	8.450€	8.450€	8.450€	9.750€	9.750€	9.750€
ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΣ ΜΕ 4 ΕΞΑΡΤΩΜΕΝΑ ΜΕΛΗ	9.100€	9.100€	9.100€	9.100€	10.500€	10.500€	10.500€

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3:
ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ	
Γενική Γραμματεία Ιθαγένειας	Γενικός Γραμματέας: ΜΠΑΛΕΡΜΠΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ
Γενική Διεύθυνση Ιθαγένειας	Τμήμα Καθορισμού Ιθαγένειας
Κεντρική Διεύθυνση Ιθαγένειας	Τμήμα Πολιτογράφησης Αλλογενών Αλλοδαπών
	Τμήμα Πολιτογράφησης Ομογενών
	Τμήμα Στατιστικών & Διαχείρισης ΟΠΣ Ιθαγένειας
	Τμήμα Γραμματειακής Υποστήριξης & Αρχείου

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ	
ΑΤΤΙΚΗ	
Διεύθυνση Ιθαγένειας Αττικής	Διεύθυνση Ιθαγένειας Βορείου Τομέα & Ανατ. Αττικής
Τμήμα Γέννησης/Φοίτησης Ανηλίκων	Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Φοίτησης Ανηλίκων/Ενηλίκων	Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματειακής Υποστήριξης, Αρχείου & Στατιστικών Στοιχείων	Τμήμα Γραμματείας
Διεύθυνση Ιθαγένειας Αθηνών	Διεύθυνση Ιθαγένειας Νοτίου Τομέα, Πειραιώς & Νήσων
Τμήμα Ιθαγένειας	Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης	Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας	Τμήμα Γραμματείας
Διεύθυνση Ιθαγένειας Κεντρικού Τομέα & Δυτ. Αττικής	
Τμήμα Ιθαγένειας	
Τμήμα Πολιτογράφησης	
Τμήμα Γραμματείας	

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ – ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

**Διεύθυνση Ιθαγένειας
Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας**

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Βοιωτίας
Τμήμα Ιθαγένειας Εύβοιας
Τμήμα Ιθαγένειας Ευρυτανίας
Τμήμα Ιθαγένειας Καρδίτσας
Τμήμα Ιθαγένειας Μαγνησίας
Τμήμα Ιθαγένειας Τρικάλων
Τμήμα Ιθαγένειας Φθιώτιδας
Τμήμα Ιθαγένειας Φωκίδος

ΗΠΕΙΡΟΣ – ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

**Διεύθυνση Ιθαγένειας
Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας**

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Άρτας
Τμήμα Ιθαγένειας Θεσπρωτίας
Τμήμα Ιθαγένειας Πρέβεζας
Τμήμα Ιθαγένειας Κοζάνης
Τμήμα Ιθαγένειας Γρεβενών
Τμήμα Ιθαγένειας Καστοριάς
Τμήμα Ιθαγένειας Φλώρινας

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ, ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ & ΙΟΝΙΟ

Διεύθυνση Ιθαγένειας Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας & Ιονίου

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Αιτωλοακαρνανίας
Τμήμα Ιθαγένειας Ηλείας
Τμήμα Ιθαγένειας Κορινθίας
Τμήμα Ιθαγένειας Αργολίδας
Τμήμα Ιθαγένειας Μεσσηνίας

Τμήμα Ιθαγένειας Λακωνίας
Τμήμα Ιθαγένειας Αρκαδίας
Τμήμα Ιθαγένειας Κέρκυρας
Τμήμα Ιθαγένειας Κεφαλληνίας
Τμήμα Ιθαγένειας Ζακύνθου
Τμήμα Ιθαγένειας Λευκάδας

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ – ΘΡΑΚΗ

**Διεύθυνση Ιθαγένειας
Κεντρικής Μακεδονίας Α΄**

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Ημαθίας
Τμήμα Ιθαγένειας Κιλκίς
Τμήμα Ιθαγένειας Πέλλας
Τμήμα Ιθαγένειας Πιερίας
Τμήμα Ιθαγένειας Σερρών
Τμήμα Ιθαγένειας Χαλκιδικής

**Διεύθυνση Ιθαγένειας
Κεντρικής Μακεδονίας Β΄**

Τμήμα Γέννησης/Φοίτησης Ανηλίκων
Τμήμα Φοίτησης Ανηλίκων/Ενηλίκων
Τμήμα Γραμματειακής Υποστήριξης,
Αρχείου & Στατιστικών Στοιχείων

**Διεύθυνση Ιθαγένειας
Ανατολικής Μακεδονίας–Θράκης**

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Δράμας
Τμήμα Ιθαγένειας Έβρου
Τμήμα Ιθαγένειας Καβάλας
Τμήμα Ιθαγένειας Ξάνθης

ΑΙΓΑΙΟ

ΚΡΗΤΗ

Διεύθυνση Ιθαγένειας Βορείου Αιγαίου

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Σάμου
Τμήμα Ιθαγένειας Χίου

Διεύθυνση Ιθαγένειας Νοτίου Αιγαίου

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Κυκλάδων

Διεύθυνση Ιθαγένειας Κρήτης

Τμήμα Ιθαγένειας
Τμήμα Πολιτογράφησης
Τμήμα Γραμματείας
Τμήμα Ιθαγένειας Χανίων
Τμήμα Ιθαγένειας Ρεθύμνης
Τμήμα Ιθαγένειας Λασιθίου

Αθήνα, Απρίλιος 2023

© 2023, Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity

ISBN: 978-618-84226-9-8

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ αυστηρά η αναδημοσίευση, η ολική, μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή, η κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου της έρευνας αυτής με οποιονδήποτε τρόπο (ηλεκτρονικό, μηχανικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο), χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του Generation 2.0 for Rights, Equality & Diversity.

Αυτοέκδοση

info@g2red.org

Επιμέλεια/διόρθωση: Χριστιάνα Σμυρνιώτη

Γραφιστικός σχεδιασμός: Ermal N. Tahiraj